

Rapport 2007:19

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Rovdjur i Stockholms län

Förvaltningsplan 2007-2010

Författare:

Hanna Dittrich Söderman

Rapport 2007:19

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Rovdjur i Stockholms län

Förvaltningsplan 2007-2010

Foto omslag: Staffan Widstrand

Utgivningsår: 2007

ISBN: 978-91-7281-272-9

Dnr: 511-2006-38141

Miljö- och planeringsavdelningen
Länsstyrelsen i Stockholms län, tel 08-785 40 00

Rapporten finns också som pdf på vår webbplats www.ab.lst.se

Förord

Sedan fyra år har lodjur ynglat i Stockholms län. Varg och björn förekommer som tillfälliga gäster så gott som varje år i länet. Närvaron av rovdjur påverkar människor på olika sätt. Många av länets innevånare uppfattar återkomsten av rovdjur som positiv, medan andra upplever tveksamhet och oro inför förändringen. Dessa frågor, liksom konsekvenser och konflikter som finns och som kan komma att uppstå, tas upp i den förvaltningsplan, *Rovdjur i Stockholms län*, som Länsstyrelsen här presenterar.

Förvaltningsplanen avser att vara ett policydokument för förvaltningen av rovdjur i länet. Syftet och målen i förvaltningsplanen utgör riktlinjer för de insatser av olika slag som krävs för en väl fungerande och förutsägbar rovdjursförvaltning i länet.

Förvaltningsplanen behandlar i första hand lodjur, eftersom det är det enda rovdjuret som förekommer i fast stam i länet. Övriga arter behandlas översiktligt. Planen redogör för rovdjurens förekomst och geografiska utbredning, samt var biologiska och ekologiska förutsättningar för lodjur finns i länet. Förutsättningarna för etablering av rovdjur i Stockholms län skiljer sig något från övriga delar av landet genom att länet har hög befolkningstäthet och tät infrastruktur. De nationella målen för antal lodjursföryngringar har omsatts i regionala delmål i planen.

Den regionala rovdjursgruppen i Stockholms län, där företrädare för olika intressen finns representerade, har deltagit i arbetet med att ta fram denna plan. Planen har remitterats till samtliga kommuner i länet, berörda myndigheter, ideella föreningar samt de näringar som kan antas bli berörda. Inkomna remissvar finns bilagda i planen.

Stockholm, september 2007

Per Unckel

Landshövding

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	5
Sammanfattning	7
Den nationella rovdjurspolitiken	7
Rovdjuren i landet och nationella mål	7
Förutsättningar för rovdjur i länet	8
Syfte och mål med rovdjursförvaltningen	10
Nationella förutsättningar	12
Den nationella rovdjurspolitiken	12
Sextonde miljömålet om biologisk mångfald	12
Lagar och förordningar, EU-direktiv m.m.	13
Ansvarsfördelning	14
Rovdjursforum	14
Rovdjurens ekologi, utbredning och nationella mål	15
Rovdjur och människor i Stockholms län	25
Rovdjur i närheten av tätorter	26
Människors rädsla och oro	26
Kommunikation och information	27
Regionala rovdjursgruppen	27
Rovdjurens utbredning och förutsättningar i länet	28
Inventeringar	28
Varg	29
Björn	29
Lodjur	29
Kungsörn	38
Konsekvenser och konflikter	39
Fårnäringen i länet	39
Skador på tamdjur	40
Konkurrens om det jaktbara viltet, främst rådjur	42
Illegal jakt och jaktbrott	46
Kostnader	47
Inventeringsmedel	47
Viltskademedel	49
Förvaltningens syfte och regionala mål	50
Mål för kommunikation	50

Mål för kunskap.....	51
Mål för rovdjurens antal och utbredning	51
Mål för att minimera konflikter.....	53
Mål för att motverka illegal jakt	54
Referenser	55
Hemsidor.....	56
Bilaga 1 Remissvar	57

Sammanfattning

Den nationella rovdjurspolitiken

Riksdagen antog i mars 2001 en nationell rovdjurspolitik, som omfattar de fyra däggdjursarterna björn, järv, lodjur och varg samt kungsörn. I rovdjurspolitiken anges tydliga mål för hur många rovdjur det ska finnas i landet och var de ska få finnas. Länsstyrelserna ges ett uttalat ansvar för delar av rovdjursförvaltningen.

Länsstyrelsens ansvar omfattar inventeringar, skadeförebyggande åtgärder, information och insatser för att förebygga jaktbrott. Särskilda medel har tillförts länen för rovdjursinventeringar, bidrag och ersättningar för skador har ökat. Lagar, förordningar och föreskrifter har ändrats eller tillkommit och straffsatserna för grova jaktbrott har höjts.

Målet med rovdjurspolitiken är att de fem rovdjursarterna långsiktigt ska finnas kvar i den svenska faunan samt ska kunna sprida sig till sina naturliga utbredningsområden.

Rovdjuren i landet och nationella mål

Varg återfinns huvudsakligen i ett bälte från södra Norrland genom Svealand till nordvästra Götaland. Under inventeringssäsongen 2006/07 har 13 föryngringar av varg konstaterats i Sverige. Två föryngringar har även konstaterats i Norge (Viltskadecenter 2007).

Etappmålet enligt rovdjurspolitiken för vargstammen i Sverige är 20 föryngringar per år, vilket motsvarar cirka 200 individer. Målet för vargstammens utbredning ska vara att stammen på naturlig väg sprider sig över landet, men att dess förekomst i renskötselområdet i huvudsak begränsas till områden utanför renskötselns åretruntmarker.

Björn förekommer i norra Sverige ner till Dalarna och nordligaste Värmland. En beräkning av den svenska björnstammen 2005 visade att den då uppgick till cirka 2550 djur.

Minimivån för björnstammen i Sverige ska enligt rovdjurspolitiken vara 100 föryngringar per år, vilket motsvarar ett totalt antal av cirka 1000 individer. Målet för björnstammens utbredning bör vara att den fyller ut områdena mellan de nuvarande reproduktionsområdena och att stammens spridning söderut tillåts fortsätta.

Lodjurets utbredningsområde är större delen av norra Sverige och ner till Mälardalen, Vänern och Vättern. Mindre stammar av lodjur finns även söder om det huvudsakliga utbredningsområdet. Vintern 2005/06 konstaterades totalt 260 föryngringar i landet.

Miniminivån för lodjursstammen i Sverige ska enligt rovdjurspolitiken vara 300 föryngringar per år, vilket motsvarar cirka 1500 individer. Målet för lodjursstammens utbredning ska vara att arten ska finnas såväl inom som utanför renskötselområdet, men att huvuddelen av stammen ska finnas utanför renskötselområdet. Lodjuret bör ges möjlighet att i ökad omfattning sprida sig söderut och där återkolonisera lämpliga biotoper i Svealands och Götalands skogsbygder.

Kungsörnens utbredningsområde har fortfarande sin tyngdpunkt i landets norra delar, från nordligaste Värmland, norra Dalarna och norrut. Dessutom finns en livskraftig stam på Gotland, samt ett ökande antal enstaka par i olika delar av Sydsverige. Totalt beräknas det svenska kungsörnsbeståndet uppgå till maximalt 600 par, varav cirka 400 par häckar årligen.

Miniminivån för kungsörnsstammen ska vara 600 årliga häckningar enligt rovdjurspolitiken. Kungsörnens utbredning bör inte påverkas av människan.

Järv har på grund av sin nordliga utbredning helt utelämnats i denna rapport.

Förutsättningar för rovdjur i länet

Lodjur är det enda av rovdjuren som kan anses förekomma i fast stam inom Stockholms län. Därför kommer lodjur att ägnas ett betydligt större utrymme än övriga arter i denna förvaltningsplan.

I samband med de senaste fyra årens inventeringar har lodjursföryngring kunnat konstateras i länet. Utöver föryngringarna har även ensamma djur spårats. I länet trafikdödades två lodjur 2006 och ett 2004. Lodjuren i länet finns företrädesvis i de västra eller nordvästra delarna av Norrtälje kommun. I de södra delarna av länet har ännu ingen områdesinventering genomförts i Länsstyrelsens regi.

Förutsättningar för lodjur i länet

När man uppskattar de ekologiska förutsättningarna för lodjur är den viktigaste faktorn normalt bytestätheten. Med hjälp av bytestätheten kan den maximala bärkraften för lodjur inom ett område beräknas. En sådan beräkning visar att den maximala bärkraften för lodjur i Stockholms län bör vara nio familjegrupper. Den maximala bärkraften säger inget om *var* lodjur kan tänkas uppträda. Bytestätheterna i länet tillhör de högsta i landet och bytestjuren finner både föda, mildare klimat och skydd från jakt och rovdjur i trädgårdar och parker. Det är samtidigt troligare att andra faktorer, som störningar av människor eller fragmentering av habitat, sätter begränsningar för hur många familjegrupper som kan tänkas etablera sig i Stockholm. Det är därför av intresse att använda kompletterande metoder för att finna potentiella områden som lodjur kan tänkas nyttja rent fysiskt med hänsyn till landskapets struktur, störningar och liknande.

Länsstyrelsen har under arbetet med förvaltningsplanen, uppdragit åt Andreas Zetterberg, KTH, att utreda de ekologiska förutsättningarna för

Figur 1 Spåröpor av lodjur. Foto: Johan Månsson.

lodjur i länet. Metoden som Zetterberg använt kallas GIS-baserade expertmodeller. Expertmodellen använder data om landskapsstruktur, störningar och lodjurets ekologi och beteende. Modellen räknar fram potentiella hemområden för lodjur. I slutresultatet visas var dessa potentiella hemområden återfinns och hur de hänger ihop geografiskt i ett så kallat habitatnätverk.

Modelleringen visar att det i länet finns förutsättningar för fem till åtta familjegrupper i Stockholms län där några delas med grannlänen. Under

förvaltningsperioden (2007 – 2010), bör det vara realistiskt att sammanlagt tre till fyra familjegrupper besätter potentiella habitat i länet. Kolonisationen av övriga lämpliga habitat försvåras sannolikt av närheten till storstaden och av landskapets struktur. Särskilt tydligt är detta när det gäller kolonisationen av Södertörn, som försvåras på grund av att det nästan helt saknas fastlandsförbindelse. Isen är mycket sällan helt frusen i farleden mot Södertälje kanal, vilket gör det mycket svårt för ett lodjur att ta sig till Södertörn.

Syfte och mål med rovdjursförvaltningen

Förvaltningsplanen avser att vara ett policydokument för förvaltningen av rovdjur i länet. Syftet och målen i förvaltningsplanen utgör riktlinjer för de insatser av olika slag som krävs för en väl fungerande och förutsägbar rovdjursförvaltning i länet.

Syftet med förvaltningen av rovdjur inom Stockholms län under perioden 2007 – 2010 bör vara att

- skapa och utveckla en god kommunikation med länsinnevånarna om rovdjursfrågor
- upprätthålla en god och aktuell kunskap om rovdjurens utbredning i länet
- bereda plats för och ta regionalt ansvar för att de nationella målen för antalet rovdjur nås
- minimera konflikter mellan rovdjur och enskilda verksamheter genom att stimulera skadeförebyggande åtgärder

Förvaltningens syfte ska uppnås genom följande mål. Avsikten är att nå målen inom förvaltningsperioden.

Mål för kommunikation

Ett viktigt mål för Länsstyrelsen är att upprätthålla och utveckla en god kommunikation med länets innevånare om rovdjursfrågor. Länsstyrelsens huvudbudskap i all kommunikation bör vara att vi tar ett regionalt ansvar för genomförandet av den nationella politiken. Utveckling av webbsidor om rovdjur, arbetet inom regionala rovdjursgruppen och vissa riktade kommunikationsaktiviteter är andra kommunikationsmål under förvaltningsperioden.

Mål för kunskap

Årliga inventeringsinsatser ska genomföras i mån av tilldelade resurser, liksom löpande uppföljning av inkommande rapporter om rovdjur.

Mål för rovdjurens antal och utbredning

Länsstyrelsen i Stockholms län har satt upp följande mål för rovdjurens utbredning och antal i länet:

De fåtal vargar som besöker länet ska om möjligt följas av Länsstyrelsens personal genom att dokumentera och analysera spår.

De björnar som vandrar genom länet bör kunna leva här om de själva väljer att göra så, under förutsättning att de inte huvudsakligen inriktar sig på att söka föda i anslutning till bebyggelse eller etablerar sig i sådan närhet av länets infrastruktur så att de löper stor risk att trafikskadas.

De björnar som besöker länet ska så långt möjligt följas av Länsstyrelsens personal genom dokumentation och analys av spår.

Antalet familjegrupper lodjur bör på sikt uppgå till mellan fyra och sex i länet. Då spridning kommer att ske enbart genom djurens egna spontana kolonisation av lämpliga habitat, är att det är svårt att säga inom vilken tidsperiod målet kan uppfyllas. Länsstyrelsen bedömer att antalet familjegrupper under tiden denna förvaltningsplan gäller, sannolikt kommer att uppgå till högst en i södra delen av länet och två till tre i norra delen av länet.

Förvaltning av lodjur genom jakt bör endast komma ifråga då antalet familjegrupper överstiger fyra till sex familjegrupper. Undantag för särskilt skadegörande individer bör kunna göras.

De fåtal kungsörnar som besöker länet ska om möjligt följas av Länsstyrelsens personal. Störning av de fåtal individer som kan tänkas förekomma i länet bör undvikas. Häckningar ska dokumenteras.

Mål för att minimera konflikter

Vid skador på tamdjur som misstänks orsakade av rovdjur, ska arbetsordning vid besiktning av rovdjursangripna tamdjur tillämpas.

Länsstyrelsen har för avsikt att under förvaltningsperioden förstärka beredskapen vid hantering av skador på tamdjur, genom att förordna ytterligare en besiktningsman, samt att köpa in akutstängsel och lapptyg.

Fortsatt och fördjupad kommunikation med jägarkåren om anpassning av jaktuttag i områden med lodjursetablering bör ske under förvaltningsperioden. Behovet av riktade informationsinsatser mot framför allt fårägare bör bevakas. Tamdjursägares egna initiativ till förebyggande åtgärder bör särskilt uppmuntras och stödjas.

Mål för att motverka illegal jakt

Länsstyrelsen har för avsikt att under förvaltningsperioden adjungera representanter från polis och åklagare till regionala rovdjursgruppen.

Nationella förutsättningar

Den nationella rovdjurspolitiken

Riksdagen antog i mars 2001 en nationell rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57, bet. 2000/01: MJU9, rskr 2000/01:174). Den omfattar de fyra däggdjursarterna björn, järv, lodjur och varg samt kungsörn. Till grund för propositionen ligger bland annat den statliga utredningen ”Sammanhållen rovdjurspolitik” (SOU 1999:146). Den av riksdagen antagna rovdjurspolitiken tillsammans med tillämplig lagstiftning på området, utgör grunden för Länsstyrelsens arbete med rovdjursfrågorna. I detta dokument avses med benämningen rovdjurspolitik regeringens proposition 2000/01:57. I rovdjurspolitiken anges tydliga mål för hur många rovdjur det ska finnas i landet och var de ska få finnas. Länsstyrelserna ges ett uttalat ansvar för delar av rovdjursförvaltningen.

Ansvarer omfattar inventeringar, skadeförebyggande åtgärder, information, viss skydds jakt och insatser för att förebygga jaktbrott. Särskilda medel har tillförts länen för rovdjursinventeringar, bidrag och ersättningar för skador har ökat. Lagar, förordningar och föreskrifter har ändrats eller tillkommit och straffsatserna för grova jaktbrott har höjts.

Målet med rovdjurspolitiken är att de fem rovdjursarterna långsiktigt ska finnas kvar i den svenska faunan samt ska kunna sprida sig till sina naturliga utbredningsområden. För björn, lo och kungsörn anges miniminivåer för stammarna, för varg och järv fastställs i stället etappmål. För rovdjurens utbredning och spridning anges vissa riktlinjer för förvaltningen. Från och med 2002 ansvarar länsstyrelserna i hela landet för att rovdjursinventeringar genomförs. Inventeringsverksamheten ska bedrivas i samarbete mellan Länsstyrelsen och de ideella organisationerna och utföras i enlighet med Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av rovdjursförekomst i samebyar (NFS 2004:17) respektive utanför samebyar (NFS 2004:18).

Sextonde miljömålet om biologisk mångfald

Regeringen har enligt prop. 2004/05:150, Svenska miljömål – ett gemensamt uppdrag, beslutat att införa ett nytt miljömål för biologisk mångfald, utöver de 15 miljömål som finns sedan tidigare. Naturvårdsverket har i arbetet med att ta fram förslag till målet, föreslagit att rovdjursmålen ska lyftas in under det nya miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*. Av propositionen framgår dock att regeringen anser att nuvarande ordning med en sammanhållen rovdjurspolitik är mer ändamålsenlig.

Lagar och förordningar, EU-direktiv m.m.

Rovdjursförvaltningen berörs bland annat av följande dokument:

Nationella

- Jaktlagen (1987:259)
- Jaktförordningen (1987:905)
- Viltskadeförordningen (2001:724)
- Viltskadekungörelsen (NFS 2002:13)
- Artskyddsförordningen (1998:179)
- Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om administration av jakt efter älg, kronhjort och stora rovdjur m.m. (NFS 2002:19)
- Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering samt bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar (NFS 2004:17)
- Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av rovdjursförekomst utanför samebyar (NFS 2004:18)
- Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om jakt och statens vilt (NFS 2002:18)

Internationella

- Bernkonventionen. Samtliga arter som förekommer i Stockholms län finns upptagna i bilaga II i konventionen.
- EU: s art och habitatdirektiv (92/43/EEG). Bestämmelser som bland annat rör art och områdesskydd och jaktutövning. Lo, björn och varg finns upptagna i bilaga 4 bland de arter som kräver noggrant skydd.
- EU: s fågeldirektiv (79/409/EEG). Bestämmelser som reglerar bevarande av fågelarter som naturligt förekommer inom medlemsstaterna. Direktivet gäller inte bara för fåglarna som sådana utan också deras ägg, bon och livsmiljöer. Beträffande de arter, bland annat kungsörn, som är uppräknade i bilaga 1 skall särskilda åtgärder vidtas. Bland annat skall enligt artikel 4 särskilda skyddsområden avsättas.
- Rådets förordning nr 338/97, om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem. Samtliga arter som förekommer i Stockholms län finns upptagna i bilaga A till förordningen.

Ansvarsfördelning

Enligt rovdjurspolitiken fördelar sig ansvaret för rovdjursfrågorna på följande sätt.

Naturvårdsverket har det övergripande ansvaret för rovdjursförvaltningen på nationell nivå och ansvarar för fördelning av viltskademedlen samt för skyddsjakten. Naturvårdsverket har även det generella ansvaret för information om stora rovdjur.

Länsstyrelserna ansvarar för delar av rovdjursförvaltningen på regional nivå. Man ansvarar för att regelbundna inventeringar genomförs, för användandet av de tilldelade viltskademedlen, spridning av information samt utbildning och fortbildning av besiktningsmän och fältpersonal.

Den regionala rovdjursgruppen är sammansatt av representanter från olika organisationer och myndigheter och har en viktig roll att föra fram information och synpunkter till Länsstyrelsen samt för informations spridning utåt.

Viltskadecenter samlar in kunskap om viltskador och förmedlar den genom information och utbildning. Man arbetar med att utveckla metoder som kan användas för att förebygga viltskador och är sammanhållande för beståndsövervakningen av de stora rovdjuren utanför renskötselområdet.

Polisen ansvarar för att utreda jaktbrott, medan det förebyggande arbetet delas med Länsstyrelsen. Polismyndigheten ansvarar för skadade och dödade djur av de arter som är statens vilt. Myndigheten fattar också beslut om skrämseleinsatser mot oskygga rovdjur.

Ideella organisationer deltar vid rovdjursinventeringar. Rovdjurscentra och intresseorganisationer deltar i informations spridning om stora rovdjur.

Rovdjursforum

Rovdjursforum är en nationell databas och ska vara ett handläggningsstöd för länsstyrelserna och Naturvårdsverket. I nuläget kan viltskador samt rovdjursinventeringar registreras. I en senare version kommer rovdjursforum även att innehålla information om de rovdjur som fålls eller dödas (statens vilt). Rovdjursforum är inte tillgängligt för allmänheten. De som har tillgång till rovdjursforum är länsstyrelsernas rovdjursansvariga, fältpersonal, handläggare av viltskador, besiktningsmän för tamdjur och gröda, företrädare för kungsörnsgrupperna samt Naturvårdsverket och Viltskadecenter.

Rovdjurens ekologi, utbredning och nationella mål

Varg

Vargens ekologi

Vargarna lever normalt i familjegrupper (flockar) som oftast består av fem till åtta djur. Flocken, som leds av det så kallade alfaparet, försvarar ett revir som i Skandinavien kan vara 600 – 1 000 km² (SOU 1999:146). I samband med parningstiden i februari till mars upplöses flockarna delvis. Vargen blir könsmogen vid knappt två års ålder, men fortplantar sig inte förrän den är tre år. Det är bara alfatiken i en flock som får valpar. Antalet valpar varierar stort, bland annat med tillgången till föda men det normala medelvärdet ligger nära sex. Tiken stannar normalt hos valparna de första två månaderna och under den tiden är det hanen, ibland med hjälp av någon annan flockmedlem, som bär hem mat (Persson & Sand 1998). Skandinaviska vargen har dock en besvärlig genetisk situation och studier av Liberg m.fl. 2005 har visat att antalet valpar per kull minskar och är nere i cirka fyra. Andra alarmerande genetiska defekter har också konstaterats som till exempel medfödda defekter i ryggraden (Räikkönen m.fl.). DNA-analyser visar att släktskapet mellan de svenska vargarna i snitt är något mer släkt med varandra än genom helsyskonparning (Liberg 2004).

Någon gång före två års ålder lämnar de flesta unga vargar sin flock och vandrar ut för att försöka hitta en partner och etablera ett eget revir. Vargen är känd för att kunna vandra mycket långa sträckor och vandringar på flera hundratals kilometer är vanliga. I en gles population som den svenska kan det finnas svårigheter för könsmogna individer att finna en lämplig partner. Små populationer kan också möta problem av genetisk karaktär. På kort sikt kan de få problem med inavelsdepression som minskad kullstorlek och på längre sikt genom minskad genetisk variation som försämrar artens potential att klara förändringar i omgivningen. Det är därför viktigt för små populationer att de har genetiskt utbyte med andra populationer av samma art genom in- och utvandring.

Vargen har god förmåga att anpassa sig till skilda miljöer, men är beroende av en relativt rik fauna med inslag av större bytesdjur. Bland de svenska arterna utgör hjortdjur (älg, ren, rådjur) de viktigaste bytesdjuren för varg.

De viktigaste dödsorsakerna hos varg är illegal jakt, jakt, trafik (bil och tåg), samt sjukdomar. Andra dödsorsaker kan vara svält, att vargar dödas av andra djurarter samt att vargar dödar vargar. Skandulvprojektet har sammanställt dödsorsakerna hos 42 radiomärkta individer. Då kunde konstateras att 21 av individerna dödats illegalt eller sannolikt dödats illegalt, sju dödats genom legal jakt, fem i samband med trafikincidenter, sex dog av naturliga orsaker (svält, sjukdomar med mera) och tre genom möjlig illegal jakt. Den i särklass vanligaste dödsorsaken (50 procent) bland vargar i Sverige är således konstaterad illegal jakt eller sannolik illegal jakt. I populationer där det inte förekommer jakt, kan överlevnaden hos valpar

fram till första vintern ligga mellan sex och 43 procent och från första till andra vintern på omkring 55 procent. Därefter ligger överlevnaden runt 80 procent. Vilda vargar blir sällan mer än tio år gamla.

Historisk utbredning i landet

I Sverige fanns vargen ursprungligen över hela landet utom på Öland och Gotland. Vargen orsakade mycket skada genom att tamdjur dödades samtidigt som samhället inte ersatte sådana förluster. Arten var därför tidigt föremål för hård förföljelse och staten betalade ut skottpengar för avlivade vargar fram till fridlysningen 1965. Från 1827 finns officiell avskjutningsstatistik och den totala bilden visar att vargen mer eller mindre utrotades i Syd- och Mellansverige under 1800-talets senare hälft. Nedgången fortsatte under den första hälften av 1900-talet. Det sista årtiondet före fredningen 1965 låg avskjutningen aldrig över tio vargar per år. Officiellt bestod den svenska vargstammen då av omkring tio individer. Någon föryngring förekom inte. Sommaren 1978 fortplantade sig ett vargpar i skogslandet öster om Kiruna och samma höst fanns där en flock på åtta vargar. Detta är den första kända föryngringen av varg i Skandinavien efter fridlysningen. Under senare delen av 1970-talet började det komma rapporter om varg från Nordvärmland med omgivning. Från vintern 1980/81 har vargarna i dessa delar av Skandinavien följts. Vintern 1982/83 hade ett par etablerats och sommaren 1983 inträffade i Nordvärmland den första kända föryngringen i Sydskandinavien sedan 1918.

Nuvarande utbredning

Vargviren återfinns i ett bälte från södra Norrland genom Svealand till nordvästra Götaland. Vargstammen ökade fram till vintern 2002-2003 då en minskning kunde påvisas, därefter har stammen åter varit i tillväxt. Under inventeringssäsongen 2006/07 har 13 föryngringar av varg konstaterats i Sverige. Två föryngringar har även konstaterats i Norge (Viltskadecenter 2007). Vargstammens utbredning i landet framgår av figur 2 nedan.

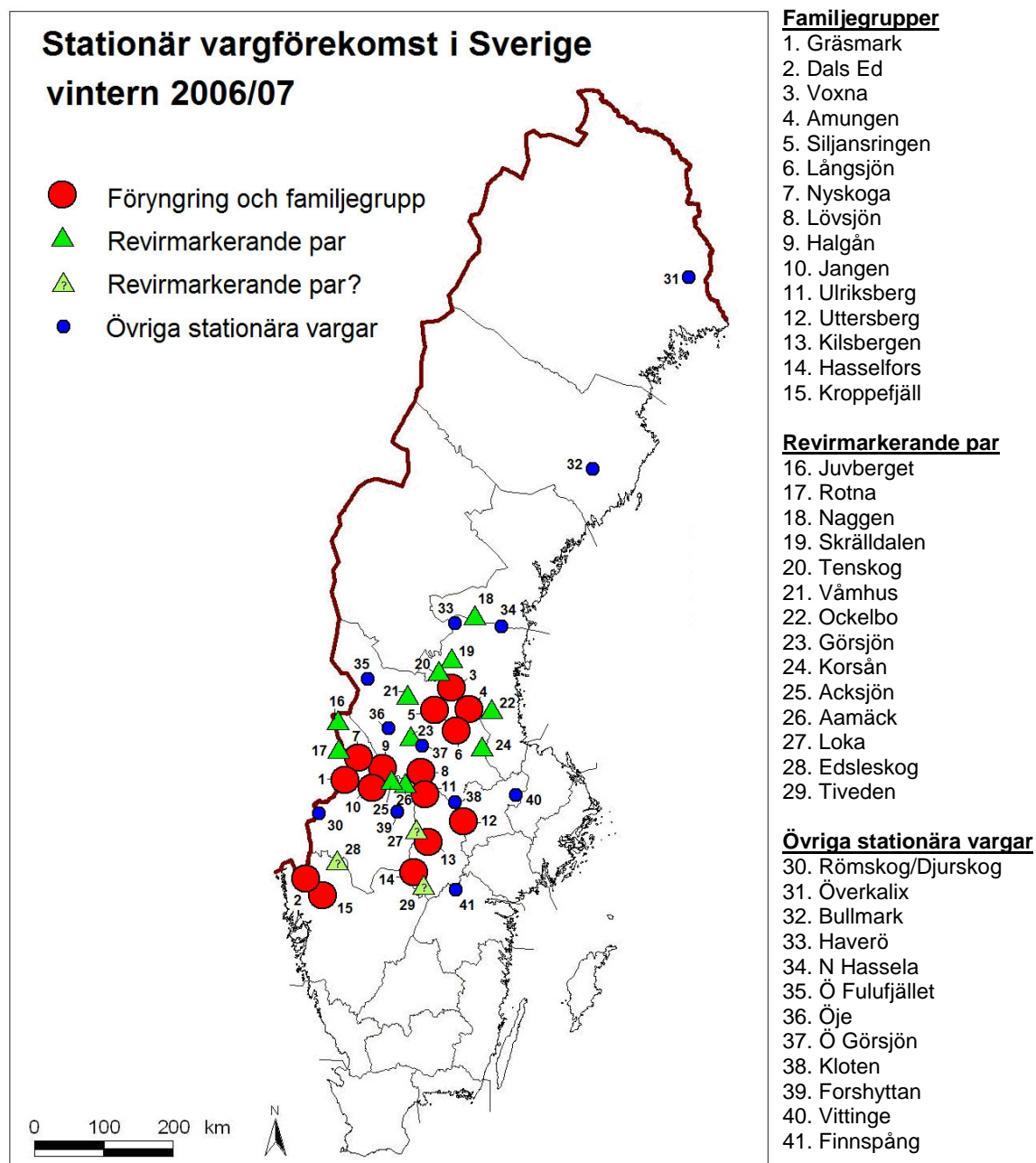
Nationella mål, antal

Etappmålet enligt rovdjurspolitiken för vargstammen i Sverige är 20 föryngringar per år, vilket motsvarar cirka 200 individer. Med etappmål avses delmål för stammens tillväxt mot en nivå där artens fortsatta existens i Sverige kan anses långsiktigt säkrad. Då detta etappmål uppnås bör en grundlig genomgång av konsekvenserna av vargförekomsten genomföras. Då ska prövas om ett nytt etappmål ska fastställas eller om en miniminivå bör anges.

Nationella mål, utbredning

Målet för vargstammens utbredning skall vara att stammen på naturlig väg sprider sig över landet, men att dess förekomst i renskötselområdet i huvudsak begränsas till de områden utanför renskötselns åretruntmarker där de gör

minst skada. Det långsiktiga målet är att vargstammen ska växa till en nivå som säkerställer att den långsiktigt finns kvar i den svenska faunan.

Figur 2 Av kartan framgår att av de stationära vargarna befinner sig en ensam individ i Uppland (40), vilket är den varg som befinner sig närmast Stockholms län. Närmaste familjegruppen återfinns i Uttersberg (12) (Viltskadecenter 2007).

Björn

Björnens ekologi

Björnarna ligger normalt i ide under hela snöperioden. Idet grävs ofta ut i en myrstack, men andra naturliga håligheter under klippblock eller i klippskrevor utnyttjas också. Det förekommer även att idet läggs direkt på marken under till exempel en tät gran på en enkel bädd av ris och mossa. De en till fyra ungarna föds i idet. En björnhona med årsungar har ett hemområde på 100 - 600 km² medan björnhanar rör sig över 500 - 5 000 km² och områden upp till 28 000 km² är kända.

Det Skandinaviska björnprojektet har studerat björnar i bland annat Dalarna – Hälsingland sedan 1985. I en sammanfattning av projektets resultat, som publicerades år 2000, drogs bland annat följande slutsatser:

Den skandinaviska brunbjörnen skiljer sig från den nordamerikanska i många viktiga avseenden. Den har en högre reproduktionstakt, utvandrar längre, är mindre benägen att ta vuxna älgar, äter mindre kött och mer myror och är mindre farlig för människor.

Om en vuxen etablerad hane dödas leder detta inte sällan till ökad ungdomdödlighet. Detta beror på att en ny hane som tar över ett revir ofta dödar den ursprungliga hanens ungar (så kallad sexuellt selekterad infanticid).

Den skandinaviska brunbjörnen har en hög reproduktionstakt om man jämför med andra brunbjörnstammar, men är ändå känslig för överbeskattning eftersom tillväxttakten lätt minskar om vuxendödligheten ökar.

Historisk utbredning i landet

Björnen förekom ursprungligen över hela Sverige utom på Gotland, men försvann före 1700-talet från större delen av Sydsverige. Omkring 1850 beräknades populationen till 1600 - 1700 björnar och utbredningen täckte de centrala och norra delarna av Sverige. 1913 fredades björnen på kronans mark. Björnstammen var 1930 sannolikt vid dess lägsta nivå någonsin – omkring 130 djur. Sedan dess har populationen ökat både till antal och utbredning.

Nuvarande utbredning

Björnen förekommer i norra Sverige ner till Dalarna och nordligaste Värmland (figur 3). Björnarnas reproduktion (föryngring) är idag i huvudsak koncentrerade till tre områden. Björnstammens expansion har skett från dessa fyra områden och de flesta björnar som påträffas utanför dessa områden är hanar.

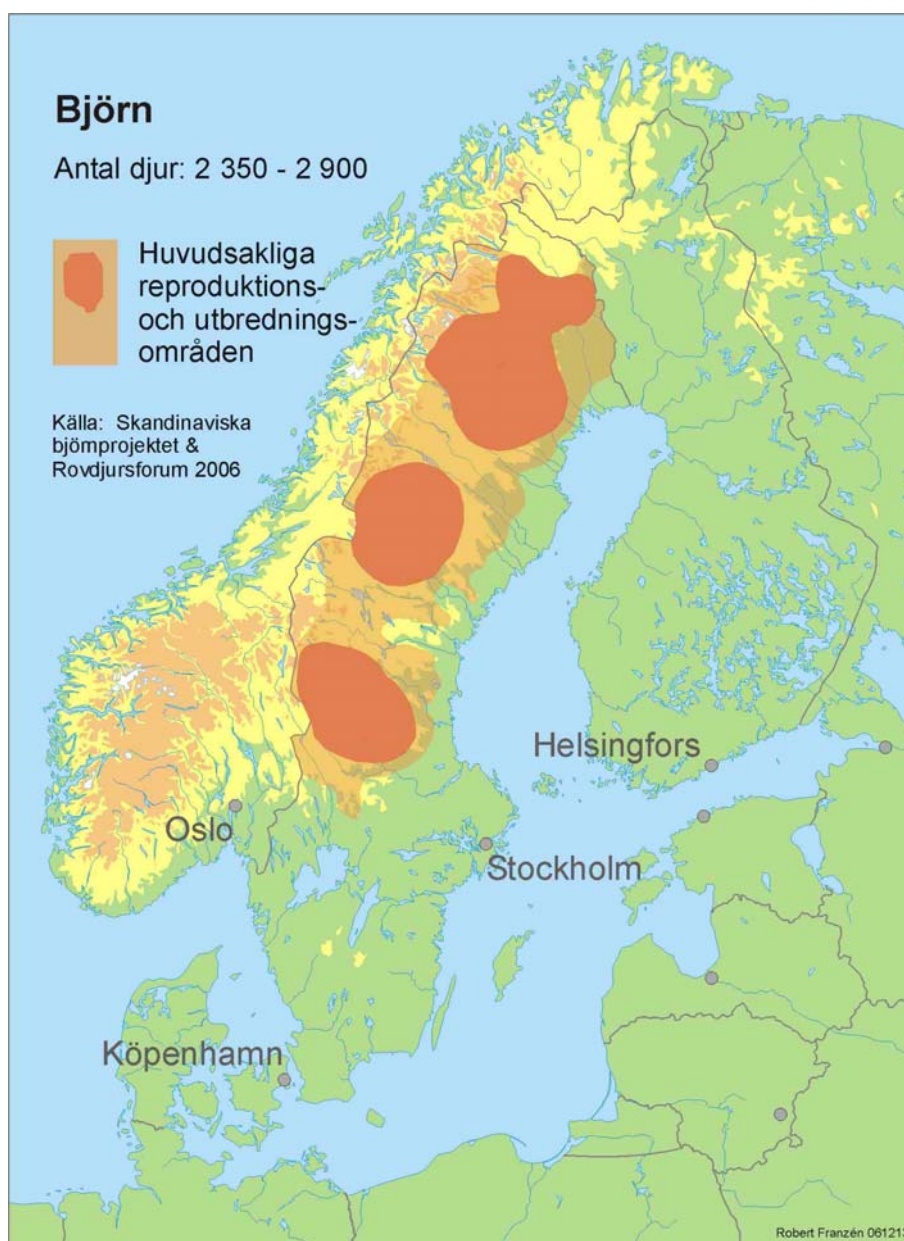
Kindberg och Swenson (2006) beräknar att den svenska björnstammen 2005 uppgår till cirka 2550 djur. Bedömningen baseras på spillningsinventering av björn samt på jägarnas observationer av björn under de första sju dagarna av älgjakten.

Nationella mål, antal

Minimnivån för björnstammen i Sverige ska enligt rovdjurspolitiken vara 100 föryngringar per år, vilket motsvarar ett totalt antal av cirka 1000 individer.

Nationella mål, utbredning

Målet för björnstammens utbredning bör vara att den fyller ut områdena mellan de nuvarande reproduktionsområdena och att stammens spridning söderut tillåts fortsätta.

Figur 3 Av kartan framgår utbrednings- och reproduktionsområden för björn i landet (Naturvårdsverket).

Lodjur

Lodjurets ekologi

Lodjuret är ursprungligen ett skogsdjur men kan sägas vara en habitat-generalist så länge det får vara ostört. De lever inom så kallade hemområden som, för närvarande i Bergslagen är runt 300 km² för honor med ungar och 600 km² för hanar. Storleken på hemområdet varierar dock beroende på bytes-tätheten. I områden där det finns fler bytesdjur blir hemområden mindre än i områden med färre bytesdjur (Liberg 1998, Herfindal m.fl. 2005).

Lodjuret är främst en predator på mindre klövvilt, i Sverige rådjur i söder och ren i norr. Hare och skogsfågel kommer i andra hand. Även smågnagare och räv förekommer på menyn. Honor med ungar kan stanna vid ett slaget större byte i några dagar och tillgodogöra sig större delen av köttmängden, medan ensamma djur i högre grad verkar äta en mindre del för att sedan vandra vidare. Tillgång på föda är den viktigaste begränsande faktorn för populationen. När bytestillgången börjar minska sjunker reproduktionen och dödligheten ökar. Andra begränsande faktorer kan vara sjukdom och predation. Även jakt kan påverka lodjursstammen. I renskötselområdet är det för närvarande jakten snarare än födotillgången som begränsar lodjuret (Liberg & Andrén 2004).

Parningssäsongen för lodjuren infaller mellan slutet av februari och början av april. Dräktighetstiden är 70 dagar och ungarna föds i maj eller juni. Kullstorleken varierar mellan en till fyra ungar. Oftast sker separationen mellan hona och fjolårets ungar när honan brunstar. Efter separationen utvandrar en stor andel av ungarna från sitt uppväxtområde för att etablera sig på en ny plats, men några stannar inom eller strax i närheten av moderns område. Hanar ger sig oftast i väg längre än honorna. Med undantag för familjegrupperna och under brunsten lever lodjuret solitärt. De flesta honor blir könsmogna som ettåringar och man har visat på en genomsnittlig ungpåproduktion för vuxna honor på 2,0 ungar per år. Vid tiden strax före separation från honan är genomsnittsantalet dock nere på 1,5 ungar per hona.

Dödligheten hos ungarna är tämligen hög det första året. Den vanligaste dödsorsaken hos små lodjursungar är svält. Den naturliga dödligheten som inkluderar trafikdödlighet men inte jakt är cirka 40 procent under det första levnadsåret. Jakt (legal och illegal) är den främsta dödsorsaken hos vuxna lodjur, men även skabb kan vara en viktig dödsorsak.

Historisk utbredning i landet

Under första halvan av 1800-talet var lodjuret vanligt förekommande i hela landet med undantag för de nordligaste områdena. Lodjuret försvann dock från hela södra Sverige under 1800-talets lopp, och det skulle komma att dröja minst 100 år innan lodjuret åter visade sig i Sydsverige. Förloppet har beskrivits av Olof Liberg i hans bok "Lodjuret Viltet, ekologin och människan": I början av 1900-talet fanns bara en spillra av stammen kvar

uppe i övre Norrland, färre än 100 stycken. 1928 fridlystes lodjuret i hela landet och stammen ökade så pass att allmän jakt tilläts igen 1943. I början av 1980-talet började dock lostammen åter att minska. Orsakerna till nedgången under 1980-talet är oklara. Den vanligaste gissningen är en kombination av hård avskjutning och ökad dödlighet genom rävska. 1986 fridlystes lodjuret söder om renskötselområdet, år 1991 kom slutligen en total fridlysning i hela landet.

Under 1990-talet skedde så en kraftig ökning av lostammen, framför allt i södra Norrland och delar av Svealand. 1997 uppskattades den svenska stammen till 1000 - 1500 djur. Av intresse för södra Sverige är att stammen därefter successivt förtätades söderut i ett bälte genom Värmland och Bergslagen, samtidigt som stammen minskade i täthet i Norrlandslänet. Utvecklingen kan till stor del förklaras av ökad bytestillgången i form av rådjur. Stora förhoppningar ställdes nu på en kraftfull utvandring av lo till Götalands vilt- och rådjursrika skogsbygder. Denna utvandring har dock till stora delar uteblivit.

Nuvarande utbredning

Lodjurets utbredningsområde är i dagsläget större delen av norra Sverige och ner till Mälardalen, Vänern och Vättern. Det finns också mindre stammar av lodjur söder om det huvudsakliga utbredningsområdet. Länsstyrelserna har i samband med inventeringar vintern 2005/06 kunnat konstatera 106 föryngringar inom renskötselområdet respektive 154 utanför renskötselområdet. Kartan nedan (figur 4) visar de föryngringar som länsstyrelserna rapporterat in i databasen rovdjursforum. Stammen är fortsatt glesare i renskötselområdet i enlighet med riksdagens mål. I de tidigare starka tillväxtområdena i Bergslagen, Dalarna och Gävleborgs län återfinns ännu de starkaste stammarna.

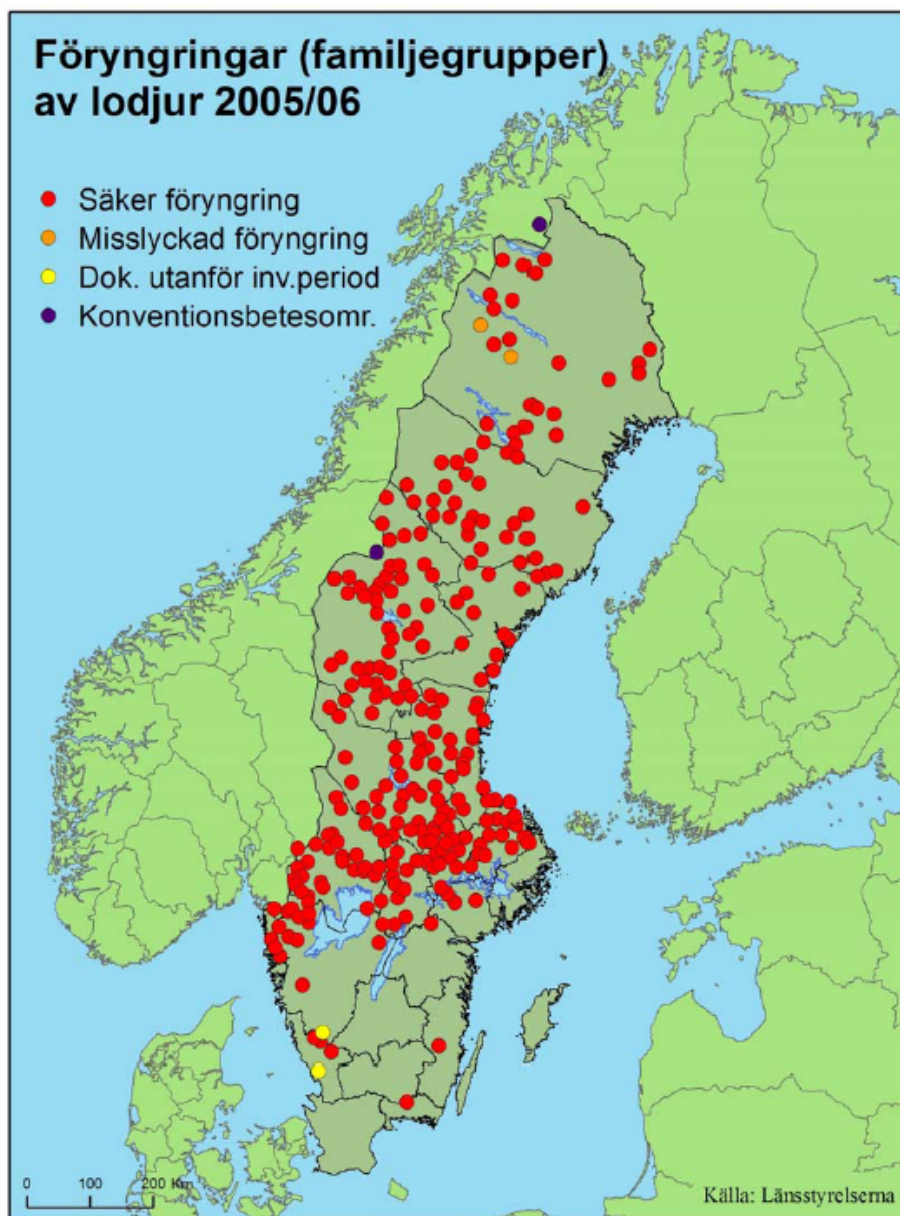
Nationella mål, antal

Minimnivån för lodjursstammen i Sverige ska enligt rovdjurspolitiken vara 300 föryngringar per år, vilket motsvarar totalt cirka 1500 individer. Målet ska vara att antalet lodjur i landet som helhet inte ska minska. Minimnivån anger vilken förvaltningsstrategi som bör tillämpas och är inte ett mått på vilket antal individer som är önskvärt av arten. Viss hänsyn till motstående intressen bör kunna tas i förvaltningen av lodjursstammen. I ett historiskt perspektiv har lodjursstammen visat stor känslighet för jakt och beståndet har fluktuerat kraftigt. Därför bör tillstånd till skydds jakt endast ges om det är förenligt med målet om minst 300 föryngringar.

Nationella mål, utbredning

Målet för lodjursstammens utbredning ska enligt rovdjurspolitiken vara att arten ska finnas såväl inom som utanför renskötselområdet, men att huvuddelen av stammen ska finnas utanför renskötselområdet. Lodjuret bör ges möjlighet att i ökad omfattning sprida sig söderut och där återkolonisera

lämpliga biotoper i södra Svealands och Götalands skogsbygder. Skydds jakt på lodjur bör därför inte tillåtas i sådan omfattning eller på sådana platser att dess spridning söderut förhindras.

Figur 4 Kartan visar 260 föryngringar (familjegrupper) av lodjur som hittades under inventeringen 2005/06 i Sverige, samt två misslyckade föryngringar. Kartan visar även två föryngringar som hittats inom svenska samebyars renbetesområden i Norge (konventionsbetesområden). Kartan bygger på uppgifter registrerade av länsstyrelserna i Rovdjursforum och visar endast föryngringar som kvalitetssäkrats av länsstyrelsernas personal enligt NFS 2004:17 eller NFS 2004:18. Eftersom inventeringen 2005/06 inte var heltäckande inom lodjurets utbredningsområde och arbetsinsatsen varierade geografiskt ska kartan inte betraktas som en täthets- eller utbredningskarta (Viltskadecenter 2006).

Kungsörn

Kungsörnens ekologi

Kungsörnen häckar i skogs- och fjällområden. I marker med god bytestillgång är avståndet mellan etablerade par under naturliga förhållanden i genomsnitt cirka tio kilometer. I mer fattiga norrlandsskogar är medelavståndet mellan paren cirka 17 kilometer. Kungsörnen bygger stora risbon (cirka en och en halv meter i diameter och upp till fem meter höga) i kraftiga tallar eller i klippstup, ofta med utsikt över terrängen. Varje par har vanligen flera alternativa boplatser inom sitt revir och dessa kan ligga åtskilliga kilometer från varandra (upp till sex och en halv kilometer konstaterat i Norge). Bon i träd placeras oftast på två tredjedels höjd, mera sällan i eller nära toppen.

En kull om ett till två ägg läggs i mars eller början av april. Äggen kläcks efter 43 - 45 dygns ruvning, normalt under inledande hälften av maj. Ruvningen startar redan vid värpning av det första ägget. I tvåkullar är det därför en tydlig storleksskillnad mellan ungarna. Ungen (oftast blir endast en fullvuxen) blir flygfärdig efter 65 - 90 dygn, som regel i mitten till slutet av juli.

Den genomsnittliga årsreproduktionen i Sverige, liksom i Finland, ligger runt 0,5 flygfärdiga ungar per par och år. Reproduktionen kan emellertid variera kraftigt mellan olika år och mellan olika områden, bland annat beroende på variationer i bytestillgång. Dödligheten hos ungfåglar är normalt hög, vilket bland annat kan förklaras av en väsentligt sämre jaktframgång jämfört med äldre fåglars. Kungsörnar blir könsmogna vid tre till fem års ålder och kan uppnå hög ålder. Den äldsta frilevande kungsörnen i Sverige blev bevisligen minst 32 år.

Kungsörnen uppträder vintertid i Syd- och Mellansverige, men ytterst få kungsörnar lämnar numera landet mot kontinenten. Kungsörnar från Finland flyttar regelbundet över Ålands hav under oktober till december, numera dock i betydligt mindre omfattning än under 1970-talet.

Födan utgörs av små och medelstora däggdjur och fåglar, i Norrland framför allt av skogshare, tjäder, orre och ripa. Kungsörnen lever i viss utsträckning även på kadaver. Renkalvar, i första hand döda men även levande, är en viktig födoresurs för vissa par under en viss del av året.

Historisk utbredning

I södra Sverige saknas det källor som säkert anger kungsörnen som häckfågel på 1700- och 1800-talen. Enda undantaget är Gotland där den häckade, om än sparsamt. På grund av förföljelse utrotades den på storön omkring 1850 för att inte återkomma förrän 1952 (Svensson m.fl. 1999). På Gotska Sandön fanns den kvar till 1920. Även dit har den sedermera kommit tillbaka som regelbunden häckfågel. Från övriga Syd- och Mellansverige finns från 1800-talet trovärdiga uppgifter från Värmland, och sannolikt

fanns även enstaka par i Dalsland, Kolmården (Östergötland/Södermanland) och möjligen på Sydsvenska höglandet.

I södra Sverige har kungsörnen främst varit en vintergäst, och det har i första hand varit unga fåglar från häckningsområden i den norra halvan av Fennoskandia som övervintrat här.

Nuvarande utbredning

Kungsörnens utbredningsområde har fortfarande sin tyngdpunkt i landets norra delar, från nordligaste Värmland, norra Dalarna och norrut. Den förekommer främst i fjälltrakterna och i Norrlands skogsland men har under senare decennier även spridit sig ut mot den norrländska kusten. Dessutom finns en livskraftig stam på Gotland, en ökande stam enstaka par i Skåne Halland, Småland och Uppland samt troligen även i Östergötland och Närke.

Totalt beräknas det svenska kungsörnsbeståndet uppgå till maximalt 600 par, varav cirka 400 par häckar årligen. Sannolikt har beståndet ökat något under senare år, men det kan inte uteslutas att ökningen är en chimär och att det i stället handlar om ökad kunskap om arten. I Ångermanland, där man kände till fem revir 1990, hade man exempelvis efter några år med intensiva inventeringar lokaliserat 30 par 1998.

Nationella mål, antal

Minimivån för kungsörnsstammen ska vara 600 årliga häckningar enligt rovdjurspolitiken.

Nationella mål, utbredning

Kungsörnens utbredning bör enligt rovdjurspolitiken inte påverkas av människan.

Rovdjur och människor i Stockholms län

Stockholms län är ett län med hög befolkningstäthet. Länet har drygt 1,9 miljoner innevånare (december 2006). I länet finns samtliga organisationer av betydelse i sammanhanget representerade och medlemsantalet i respektive länsförening är högt jämfört med andra län. Som exempel kan nämnas att Friluftsrådet har drygt 26 000 medlemmar i länet (september 2006), Naturskyddsföreningen i Stockholms län cirka 41 500 medlemmar (årsskiftet 2006/2007), Jägarförbundet Stockholms län cirka 16 700 medlemmar och Jägarnas riksförbunds Stockholmsdistrikt har 2 300 medlemmar (juni 2007). Stockholms kennelklubb har cirka 18 500 medlemmar och det finns cirka 50 000 hundar registrerade i länet hos Svenska kennelklubben. Det rörliga friluftslivet är omfattande. 2003 genomförde Länsstyrelsen en enkätundersökning till 1000 slumpvist utvalda personer i länet, för att undersöka hur intresserad man var av att vistas i naturen. Undersökningen visade bland annat att 78 procent av dem som svarade hade varit ute i ett större naturområde de senaste tolv månaderna. Efterfrågan på jaktmark och jakttillfällen i Stockholms län är också stor.

Länet utmärker sig genom att väg- och järnvägsnätet är tätt. Andelen större sammanhängande, relativt störningsfria områden är lägre än i många andra delar av landet. Dessa faktorer bidrar till att arbetet med rovdjur i länet sannolikt ter sig något annorlunda än i övriga delar av landet.

Allmänhetens observationer av rovdjur, framför allt vargliknande djur, som rapporteras in till Länsstyrelsen eller polisen är mycket högt i förhållande till antalet konstaterade rovdjur i länet. En typisk arbetsvecka kan det röra sig om en till tre rapporter om ”varg”, någon eller ett par rapporter om lo och i undantagsfall rapporter om björn. Under perioder med snö ökar antalet rapporter tidvis dramatiskt, framför allt beträffande varglika spår. Det stora flertalet av dessa rapporter är antingen av sådan kvalitet att de inte ska följas upp (gamla observationer, uppenbart felaktiga eller liknande) eller inte möjliga att följa upp på grund av att det inte finns förutsättningar att åstadkomma en kvalitetssäkrad observation. Det täta vägnätet försvårar genomförandet av tillräckligt långa spårningar, då djuren snabbt kommer ut på plogade vägar och vidare spårning försvåras eller omöjliggörs.

Av inkommande rapporter görs försök till kvalitetssäkring i uppskattningsvis några enstaka procent av fallen. Erfarenheten visar att det även i dessa fall är en mycket hög andel som visar sig vara andra djur än lo eller varg.

Den ovan beskrivna situationen är naturligtvis resurskrävande, utan att det ger något påtagligt resultat. Länsstyrelsen anser dock att det trots allt finns ett värde i att ha dessa personliga kontakter med länets innevånare om

rovdjur, då det ofta innebär en möjlighet att kommunicera kring rovdjursfrågorna. En övervägande majoritet av de som Länsstyrelsen har kontakt med, upplever rovdjurens närvaro i länet som något positivt och berikande.

Rovdjur i närheten av tätorter

Rovdjur som siktas av allmänheten i närheten av tät bebyggelse i länet skapar alltid en viss uppståndelse, särskilt om uppgifterna når media, vilket de ofta gör. Det beror sannolikt på det spektakulära i att rovdjur rör sig i närheten av områden med hög befolkningstäthet och att invånarna inte är vana vid rovdjur. I många av dessa fall har Länsstyrelsen inte kunnat bekräfta att det rört sig om någon individ av de nu aktuella arterna. I vissa fall har Länsstyrelsen dock kunnat belägga att det rört sig om vargliknande hundar, vildsvin, räv osv. I enstaka fall har Länsstyrelsen kunnat bekräfta att det rört sig om till exempel varg.

Det kan bli problem när media rapporterar om rovdjursliknande djur. Ofta är det i ett skede där Länsstyrelsen ännu inte kunnat bekräfta vilken art det handlar om. Exempel på privata initiativ som förekommit och som orsakar eller skulle kunna orsaka problem är en ökad frekvens av besökare i områden där rovdjur rapporterats, genomsökning av områden med bil eller till fots, ibland med lösa hundar.

De problem som sådana initiativ kan orsaka är flera. Det kan innebära att Länsstyrelsens arbete med att säkerställa spår i området försvåras. Det kan också innebära uppenbara säkerhetsrisker i de fall det verkligen rör sig om rovdjur, både för de som tar sådana initiativ, men också för människor i omgivningen. Ett redan stressat rovdjur i närheten av tät bebyggelse som stressas ytterligare, är naturligtvis ingen önskvärd situation. Även om det inte rör sig om ett rovdjur, innebär exempelvis sökning i områden med lösa hundar naturligtvis en ökad stress för allt vilt i området, särskilt under ynglingsperioden.

Människors rädsla och oro

Majoriteten av de personer som Länsstyrelsen kommer i kontakt med i arbetet med rovdjursförvaltningen, beskriver närvaron av rovdjur i länet som en positiv företeelse. I de flesta fall någon sett ett rovdjur i länet, har denne inte uppfattat situationen som skrämmande eller hotfull. Det förekommer dock även i Stockholms län hos vissa innevånare en uttalad rädsla och oro för rovdjur. Även om denna oro sannolikt inte är lika spridd som i län med betydande rovdjurspopulationer, förekommer den hos en liten andel av befolkningen. Eftersom länet hyser närmare två miljoner innevånare, kan även en mycket liten andel av befolkningen innebära ett ganska stort antal människor. Dessa personer kontaktar ibland Länsstyrelsen för att ventilera sin oro och få råd om hur de bör förfara med sina husdjur, barn med mera

för att känna sig trygga i sin närmiljö. Antalet samtal av denna karaktär rör sig om uppskattningsvis något tiotal årligen.

Kommunikation och information

Mycket av det informations- och kommunikationsarbete som idag sker vid Länsstyrelsen i Stockholm, sker genom personliga samtal om rovdjur med länets invånare. Länsstyrelsens hemsida nyttjas också för spridande av information, till exempel då rovdjur rapporteras i närheten av tätorter. Informationen läggs ut antingen som pressmeddelande eller på hemsidans löpsedel. Nyligen har även mer allmän bakgrundsinformation om rovdjur lagts ut på hemsidan.

Regionala rovdjursgruppen utgör en viktig länk i arbetet med information och kommunikation om rovdjur i länet.

Rovdjursfrågor är naturligt nog av ganska litet intresse i en storstadsregion som Stockholms län, dels för att antalet rovdjur är litet, men även för att många andra frågor konkurrerar om utrymmet på människors agenda. En liten fråga ges litet utrymme, till exempel i media. Om utrymme skapas, gäller det oftast de mest spektakulära fallen, till exempel varg på Västerbron och liknande.

De främsta målgrupperna för Länsstyrelsens kommunikations- och informationsarbete är jägarkåren, tamdjursägare och intresserad allmänhet i länet. En stor del av länets jägarkår jagar sannolikt i andra delar av landet än inom det egna länet, vilket man bör ha i åtanke.

Regionala rovdjursgruppen

Länsstyrelsen beslutade den 22 april 2004 att bilda en regional rovdjursgrupp. I gruppen ingick då representanter för Jägarnas riksförbund – Landsbygdens jägare, Svenska jägareförbundet, Svenska Rovdjursföreningen, LRF, Naturskyddsföreningen och Stockholm Uppsala Fåravelsförening, samt från Länsstyrelsen naturvårdschefen, ansvarig jurist för jakt- och viltvårdsfrågor och rovdjursansvarige. Gruppen sammankallas minst två gånger per år eller vid behov. Sedan bildandet av gruppen har Stockholm Uppsala Fåravelsförening valt att inte längre ingå. Skälet för detta är tidsbrist.

Samarbetet i gruppen har fungerat väl. De frågor som framför allt har diskuterats har rört inventeringar, observationer av rovdjur, information med mera. Gruppen har fått en mer aktiv och viktig roll under framtagandet och förankringen av detta dokument.

Rovdjurens utbredning och förutsättningar i länet

Stockholms län kan delas in i två väl avgränsade förvaltningsområden, dels norr om staden, dels söder om staden. Områdena separeras effektivt av tät bebyggelse, infrastruktur och Mälaren. Eventuella rovdjursstammar inom länet påverkas givetvis av dessa barriärer, olika starkt beroende på art.

Inventeringar

Länsstyrelserna fick 2002 ansvaret för genomförandet av inventeringar av rovdjur. Syftet med inventeringarna är att dokumentera eventuell förekomst och utbredning av rovdjur inom respektive län. Anvisningar för hur inventeringsarbetet ska bedrivas framgår av Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd, om inventering av rovdjursförekomst utanför samebyar, NFS 2004:18. Länsstyrelsen erhåller varje år medel från Naturvårdsverket för att genomföra inventeringarna.

Länsstyrelsen i Stockholm har genomfört inventeringar i delar av länet de senaste tre åren. Dessförinnan har inventeringar genomförts i Uppsala län som bland annat under vintern 2003/04 visade på förekomst av lodjur även i Stockholms län. De inventeringar som genomförts i länet har huvudsakligen inriktats på lodjur, men i förekommande fall har även spår av andra rovdjur dokumenterats och följts upp. Detta görs även kontinuerligt under året beträffande inkommande rapporter om varg och björn.

Den 17 och 18 februari 2005 genomfördes en områdesinventering av lodjur i länets norra delar. Under inventeringssäsongen 2005/06 har riktade inventeringsinsatser genomförts i de delar av länet som året innan hyste föryngring av lodjur. Inför inventeringssäsongen 2006/07 planerades en områdesinventering i de södra delarna av länet, men denna kunde aldrig genomföras på grund av bristfälliga snöförhållanden. Under samma säsong genomfördes riktade inventeringsinsatser i de norra delarna av länet. Kontinuerlig uppföljning av inkommande rapporter om rovdjur har också skett i hela länet under dessa år.

Inventeringarna och uppföljning av rapporter från allmänheten visar att Stockholms län för närvarande enbart hyser fast stam av lodjur. Arterna varg, björn och sannolikt även kungsörn förekommer i stort sett varje år som tillfälliga besökare. Förutsättningar i form av lämpliga habitat och tillgång på bytesdjur finns i länet för samtliga dessa arter. Länets geografiska läge i förhållande till kärnområdena och den stora andelen urbaniserad mark och därtill hörande störningar, gör att spridningen av varg, björn och kungsörn ännu inte nått hit i någon omfattning. Arterna varg, björn och kungsörn kommer därför fortsättningsvis endast att behandlas mycket översiktligt i förvaltningsplanen.

Varg

Stockholms län ligger idag utanför vargens reproduktionsområde, men enstaka vargar vandrar genom länet så gott som varje år. Forskarna är överens om att bytestillgången är tillräckligt god i hela landet och att en mycket stor del av Sverige är lämplig biotop för varg. Den absolut vanligaste dödsorsaken för vargar i Stockholms län är trafikdöd, en faktor som även i framtiden kommer att vara starkt begränsande för vargetablering i länet. De senaste tre kända vargarna i länet har dödats på detta sätt (två vargar under vintern 2005/06 i södra delen av länet och en varg i Täby hösten 2004).

Björn

Rapporter om björnar i Stockholms län förekommer men det är ovanligt. I samtliga fall har det rört sig om enstaka individer, oftast på vandring genom länet. Situationen kommer sannolikt att vara liknande de närmaste åren. För närvarande och sannolikt sedan några år tillbaka finns en björn i gränstrakterna mellan Uppsala och Stockholms län.

Lodjur

Lodjur är det enda av rovdjuren som kan anses förekomma i fast stam inom Stockholms län. Därför kommer lodjur att ägnas ett betydligt större utrymme än övriga arter i denna förvaltningsplan.

Nuvarande utbredning av lodjur i länet

I samband med de senaste fyra årens inventeringar har lodjursföryngring kunnat konstateras i länet. Varje år har en hona med avkomma spårats i de nordvästra delarna av länet, helt eller delvis inom Stockholms län. Sannolikt rör det sig inte om samma hona varje år, men det har inte med säkerhet kunnat utredas vidare. Utöver dessa föryngringar har en handfull ensamma djur spårats i samma delar av länet i samband med inventeringarna. I länet trafikdödades två lodjur 2006 och ett 2004.

Det ter sig inte meningsfullt att visa förekomsten på karta, då det endast rör sig om ett mycket litet antal rörliga djur. Lodjuren i länet finns dock företrädesvis i de västra eller nordvästra delarna av Norrtälje kommun.

Det bör noteras att utbredningen av lodjur i norra delarna av länet sammanvägt med utbredningen av lodjur i Uppsala län visar att spridningsfronten för arten i hög grad sammanfaller med gränsen mellan de två länen.

I de södra delarna av länet har ännu ingen områdesinventering genomförts i Länsstyrelsens regi. Ett stort antal rapporter inkommer dock varje år, framför allt från områdena Södertörn och östra Värmdölandet. Under de senaste inventeringssäsongerna har uppföljning av inkommande rapporter från dessa områden prioriterats. Trots detta har inga lodjursobservationer kunnat

Figur 5 Lodjur är det enda av de stora rovdjuret som förekommer i fast stam i Stockholms län. Foto: Jonas Hägglund. Fotot taget på Skansen.

kvalitetssäkras inom området, undantaget ett djur som fotograferades i maj 2007 vid gränsen mot Södermanlands län. I de fall spårningar genomförts, har det i de flesta fall rört sig om räv. Sporadiska rapporter från skärgården förekommer också, men inte heller dessa har varit möjliga att bekräfta.

Biologiska och ekologiska förutsättningar för lodjur i länet, lämpliga habitat med mera

Länsstyrelsen har under arbetet med förvaltningsplanen, uppdragit åt Andreas Zetterberg vid forskargruppen för miljöbedömning och – förvaltning, på institutionen för mark- och vattenteknik, KTH, att utreda de ekologiska förutsättningarna för lodjur i länet. Innan uppdraget lämnades har detta förankrats med regionala rovdjursgruppen. Resterande delar av detta avsnitt är till övervägande del hämtade ur Zetterbergs rapport.

Tidigare skattningar av förutsättningar för lodjur

När man uppskattar de ekologiska förutsättningarna för lodjur är den viktigaste faktorn normalt bytestätheten (Liberg 1998). Med hjälp av bytestätheten i kombination med bland annat bytesdjurens produktion och dödlighet kan nettoproduktionen av bytesdjur uppskattas. Ur denna går det att i sin tur beräkna den maximala bärkraften för lodjur inom ett område. Liberg & Andrén (2004) har gjort detta bland annat baserat på mängden lämpligt rådjurshabitat och kommit fram till att den maximala bärkraften för lodjur i Stockholms län bör vara nio familjegrupper. Man har då fokuserat

på rådjur som bytesval och försökt ta hänsyn till samtliga kända dödsorsaker för dessa utom uttag från människor och andra stora rovdjur. Detta för att få fram det maximala antalet familjegrupper som området kan stödja utan hänsyn till jakt eller konkurrens med exempelvis varg.

Fördelen med denna metod är att man kan uppskatta var den övre gränsen för lodjurstäthet med avseende på bytestäthet ligger och ställa detta i relation till exempelvis jaktuttaget. Nackdelen är att det just är bytestätheten som är utgångspunkten och resultatet säger mindre om den faktiska potentiella lodjurspopulationen i området. I Stockholms län finns det exempelvis gott om områden med så pass mycket mänsklig aktivitet att lodjur skulle känna sig störda men inte rådjur. Det kan innebära att rådjurstätheten överstiger den bärkraft som krävs för att upprätthålla rimliga lodjurstätheter i denna typ av miljö (Zetterberg 2006). Dessutom finns det i Stockholms län en mängd områden som förvisso hyser lämpliga lohabitats men som realistiskt inte kan koloniserats rent fysiskt inom rimlig tid på grund av landskapets struktur (Zetterberg 2006). Det är därför av intresse att använda kompletterande metoder för att finna potentiella områden som lodjur kan tänkas nyttja rent fysiskt med hänsyn till landskapets struktur, störningar och liknande.

Kompletterande analyser

Vid sidan av ovannämnda totalskattningar av maximal bärkraft i länet finns ett behov av att veta *var* lodjur kan tänkas uppträda, bland annat för att utreda eventuella konsekvenser för tamdjursbesättningar och jakt. I tätbebyggda eller tätortsnära områden som Storstockholm, är troligen inte födotillgången den starkast begränsande faktorn. Bytestätheterna här tillhör de högsta i landet (Liberg 2006) och bytesdjuren finner både föda, mildare klimat och skydd från jakt och rovdjur i trädgårdar och parker. Det är samtidigt troligare att andra faktorer, som störningar av människor eller fragmentering av habitat, sätter begränsningar för hur många familjegrupper som kan tänkas etablera sig i Stockholm (Liberg 2006, Danell 2006 och Karlsson 2006). Lodjur tillhör habitatgeneralisterna och påverkas mindre av fragmentering än många andra arter (Liberg 2006) men det finns situationer då påverkan är betydande. Exempelvis är vägar och järnvägar sällan ett problem att ta sig över (eller under) för ett lodjur (Karlsson 2006, Banverket/Vägverket 2005) men sannolikheten minskar påtagligt om trafikintensiteten är tillräckligt omfattande (Karlsson 2006) även om det då krävs en mycket hög sådan. Allt detta kan innebära att områden som till synes har mycket bra förutsättningar för lodjursetablering i själva verket kan vara störda eller avskurna av bebyggelse, vatten eller infrastruktur och av den anledningen inte lämpar sig, se figur 6 nedan.

Störningsnivå

©Lantmäteriet, 2007.
Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB

Figur 6 Karta över störningar i Stockholms län. Ju ljusare färg desto högre störning. Notera att det inte är knivskarpa gränser till störningskällorna utan störningen klingar successivt av från källan (Zetterberg 2006).

Sammantaget kan sägas att det därför är värdefullt att först uppskatta potentiella utbredningsområden med avseende på dessa andra faktorer och därefter använda bärkraften för dessa lämpliga områden i den fortsatta analysen. Metoden som använts här (se Zetterberg 2006) utgår ifrån en matematisk modell baserad på geografisk information (i detta fall GIS). Modellen använder data om landskapets struktur och sammansättning för att förutsäga var det kan tänkas finnas goda förutsättningar för lodjur att etablera hemområden. Denna typ av modeller kallas normalt GIS-baserade habitatmodeller och dessa kan vara expertbaserade eller empiriska. I detta fall har en expertmodell använts, som bygger på kunskap om lodjurens beteende i landskapet och man använder sedan verkliga observationer för att verifiera resultaten. Empiriska modeller, å andra sidan, söker matcha verkliga observationer direkt mot landskapsdata med hjälp av statistik. Expertmodellen använder här data om landskapsstruktur, störningar (till exempel trafik och friluftstryck) och lodjurs ekologi och beteende. Modellen räknar därefter fram potentiella hemområden. I slutresultatet visas var dessa potentiella hemområden återfinns och hur de hänger ihop geografiskt i ett så kallat habitatnätverk.

Fördelen med GIS-baserade habitatmodeller är att de, förutom att försöka ta hänsyn till hur lodjuren nyttjar landskapet, även presenterar resultatet i kartform vilket gör att potentiella områden och svaga förbindelser mellan olika områden framgår tydligt. Kartorna kan sedan användas för att närmare studera konfliktsituationer med tamdjursbesättningar eller jakt samt för att bättre planera användandet av resurser vid inventeringar eller vid förstärkning av svaga förbindelser till lämpliga områden.

Exempel på egenskaper hos landskapet som expertmodellen i detta fall tagit hänsyn till är om det finns ett tillräckligt ostört område för en hona att våga yngla i (ett så kallat kärnområde), hur omgivningen påverkas av mänsklig störning, vilken typ av vegetation som erbjuder lodjuren bäst resurser (föda, skydd och reproduktion) och hur långt lodjur kan tänkas röra sig mellan olika landskapselement. Modellen tar även hänsyn till att ett lodjur kan röra sig olika långt mellan olika områden beroende på hur landskapet ser ut *däremellan* och man fångar därmed även upp fragmenterings- och barriäreffekter. Lodjur har exempelvis här antagits röra sig lättare över större öppna områden om det finns mindre skogsområden för jakt och daglega "inom synhåll" på andra sidan. Modellen har alltså utgått ifrån att ett landskap med stora åkerarealer och en mängd mindre skogsområden inom räckhåll mycket väl kan utgöra en stor del av ett lodjurs hemområde så länge det finns ett tillräckligt ostört så kallat kärnområde. Modellen har även tagit hänsyn till känd kunskap om vägars och järnvägars påverkan.

Parametervärdena för modellen (till exempel hur litet ett kärnområde kan vara, hur långt det kan vara mellan mindre skogsområden i odlingslandskapet) valdes initialt genom litteraturstudier och intervjuer med artexpertis. Därefter fintrimmades värdena med hjälp av 370 verkliga observationer hämtade från Rovdjursforum i Stockholm, Uppsala och Södermanlands län mellan åren 2000 och 2006. Parametrarnas värden varierades slutligen något

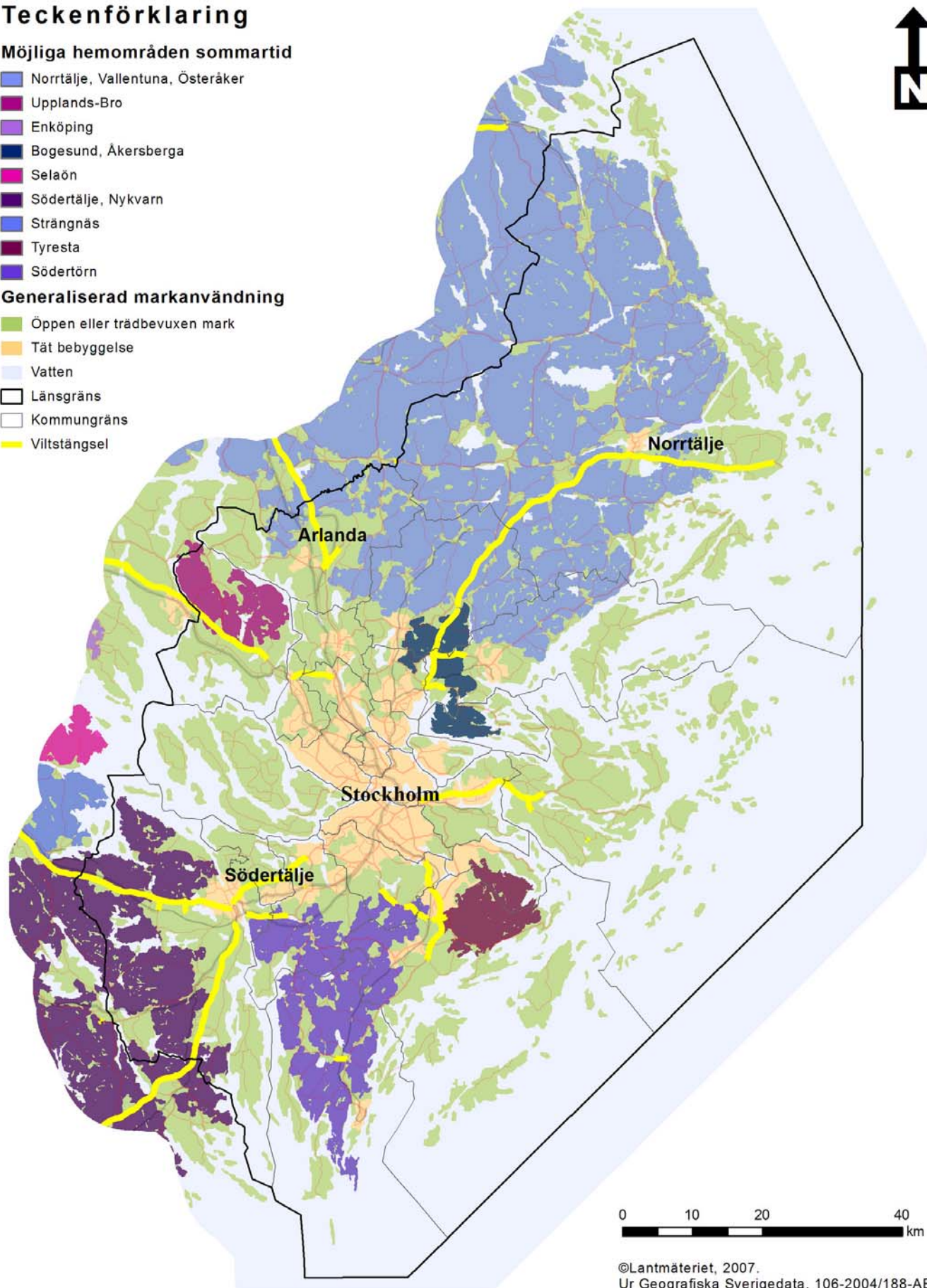
Teckenförklaring

Möjliga hemområden sommartid

- Norrstälje, Vallentuna, Österåker
- Upplands-Bro
- Enköping
- Bogesund, Åkersberga
- Selaön
- Södertälje, Nykvarn
- Strängnäs
- Tyresta
- Södertörn

Generaliserad markanvändning

- Öppen eller trädbevuxen mark
- Tät bebyggelse
- Vatten
- Länsgräns
- Kommungräns
- Viltstängsel

Figur 7 Utbredning av möjliga hemområden sommartid. De olika färgerna svarar mot olika sammanhängande områden i habitatnätverket. Inom ett dylikt sammanhängande område kan ett eller flera hemområden tänkas finnas och de har god kommunikation sinsemellan. De gula linjerna visar viltstängsel som minskar möjligheterna att röra sig inom ett område vid hög trafik (Zetterberg 2006).

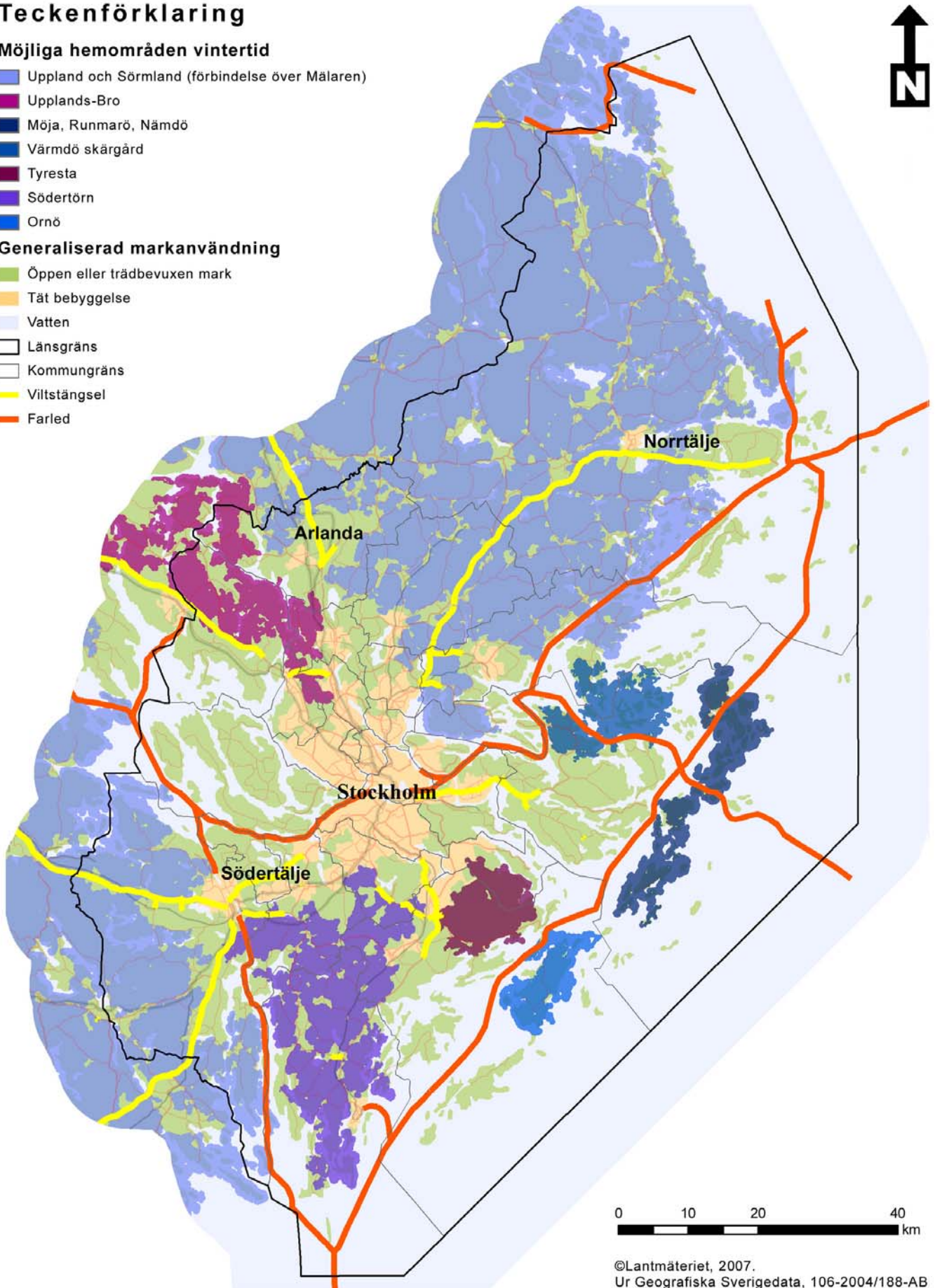
Teckenförklaring

Möjliga hemområden vintertid

- Uppland och Sörmland (förbindelse över Mälaren)
- Upplands-Bro
- Möja, Runmarö, Nämndö
- Värmdö skärgård
- Tyresta
- Södertörn
- Ornö

Generaliserad markanvändning

- Öppen eller trädbevuxen mark
- Tät bebyggelse
- Vatten
- Länsgrens
- Kommungräns
- Viltstängsel
- Farled

Figur 8 Utbredning av möjliga hemområden vid is. De olika färgerna svarar mot olika sammanhängande områden i habitatnätverket. De gula linjerna visar viltstängsel som minskar möjligheterna att röra sig inom ett område vid hög trafik. De röda visar farleder med isrännor (Zetterberg 2006).

för att kontrollera att resultaten inte ändrades drastiskt. Modellen kördes för både sommarförhållanden och vinterförhållanden då vattnet är fruset och lodjuren lätt kan ta sig över sjöar och vattendrag. De slutliga habitatnätverken presenteras i figur 7 och 8.

Den totala arealen för habitatnätverket som enligt modellen kan nyttjas rent fysiskt av lodjur sommartid (se figur 7) är 30 kvadratmil. Den totala arealen för habitatnätverket som enligt modellen kan nyttjas rent fysiskt av lodjur då isen ligger (se figur 8) är 44 kvadratmil. Dock bör nämnas i sammanhanget att de två områdena i skärgården inte är realistiska habitat eftersom de fragmenteras fullständigt så fort det inte ligger is i området. Intressant att notera är dock att de stora områdena i Uppsala län och Sörmlands län har förbindelse över Mälaren under kalla nätter då inte isrännan är öppen. Vidare kan nämnas att Botkyrka/Nynäshamns och Haninge/Tyresös områden får förbindelse med Sörmlandsområdet över vattnet mellan Södertälje och Järna de nätter isrännan är frusen. Området i Upplands-Bro får då också mycket bättre förbindelse med såväl Uppsala län i nordväst som Upplands Väsby, Sollentuna och Järfälla i sydost. Den totala arealen för realistiska hemområden om man räknar bort de två områdena i skärgården är då snarare cirka 35 kvadratmil.

Anpassning till och effekter av störningar

Stockholms län utmärker sig jämfört med andra län bland annat genom att länet i hög grad är påverkat av olika störningar. Detta har naturligtvis påverkan på lodjurens förmåga att röra sig och kolonisera länet. Effekter av och anpassningar till störningar hos lodjur är ofullständigt kända, men nedan förs i alla fall ett resonemang kring frågan, för att belysa tänkbara konsekvenser av de givna förutsättningarna i Stockholms län.

Ett möjligt scenario är att lodjurens beteende anpassas till en högre grad av störningar och att lodjuren därmed på några generationers sikt ställer lägre krav på miljön (Liberg 2006). Detta skulle i så fall innebära att områden som i analysen filterats bort på grund av för hög störningsnivå kan komma att bli aktuella för etablering i framtiden. De ovanligt höga rådjurstätheterna som vi har i regionen kan också innebära att lodjuren väljer att etablera sig i tätheter en bra bit över 1 lodjur/kvadratmil. Även om lodjur anpassar sig till störningar och väljer att etablera sig i mer störda områden än vad som antagits i den nu aktuella modelleringen, kan själva överlevnaden påverkas. Studier visar att andelen väg i ett lodjurs hemområde påverkar överlevnaden så att ju mera väg desto större är risken att lodjuret dör (Banverket/Vägverket 2005).

Omvänt kan effekten av störningarna ha större negativ påverkan än vad som här antagits i modellerna. Ett exempel är friluftstrycket, som troligtvis är en stor källa till störning för lodjur, men som är mycket svårt att modellera. Strukturen av stigar och vandringsleder ser likadan ut i flera av regionerna och säger egentligen ingenting om själva användandet. Besöksstatistik eller andra mått på friluftstryck finns å andra sidan bara över ett fåtal områden.

Tillgång till denna information skulle kunna påverka resultaten negativt i områden som exempelvis Bogesund och Tyresta men troligtvis är områdena så pass stora att friluftstrycket inte påverkar. Störningarna i dessa områden är, trots den stora mängden besökare, oftast väldigt lokala och en anpassning till störningarna är sannolik. Högre störning kan också innebära att lodjurstätheten blir betydligt lägre än vad som annars skulle vara normalt samt att antalet lyckade föringringar blir färre.

Isolerings effekter samt skillnad mellan vinter och sommar

En relativt stor andel av de lämpliga habitaterna ligger på Södertörn, i Nynäshamn, Botkyrka, Huddinge, Tyresö och Haninge. Södertörn är en avskuren halvö och dessa områden har endast landförbindelse med övriga områden via Södertäljebron och ett antal broar rakt genom Stockholm stad. Trots detta har flera fall av varg konstaterats i dessa områden men det finns hittills inga kvalitetssäkrade uppgifter om lodjur där, vilket i och för sig inte utesluter att lodjur ändå kan finnas. Enligt Andrén (2006) har varken varg eller björn problem med att simma men lodjur undviker troligen att simma in i det längsta. Vintertid finns dock en teoretisk möjlighet att ta sig över Södertäljekanalerna till exempel mellan Södertälje och Järna men kanalen hålls för det mesta isfri (se figur 8). Under väldigt kalla perioder torde dock isrännen ligga frusen nattetid (Gullne 2006) och under långhelger då farleden inte bryts har djur möjlighet att ta sig över Södertäljekanalerna under något dygn (Gullne 2006). Detta innebär att det finns möjligheter för lodjur att ta sig till dessa områden i södra Stockholm men även om det finns gott om lämpliga habitat i exempelvis Nynäshamn och Haninge är sannolikheten mycket liten att dessa ska koloniserats inom en nära framtid. Det innebär att det troligtvis kommer att ta tid innan vi eventuellt ser fasta populationer av lodjur i dessa områden.

En jämförelse mellan figur 7 och figur 8 visar på en del andra intressanta skillnader mellan habitatnätverken då isen ligger jämfört med när det är öppet vatten. Som nämnts ovan får områdena i Södertälje tidvis förbindelse med Nynäshamn. Även farleden mellan Stockholm/Södertälje och Västerås hålls öppen tvärs över Mälaren (se figur 7) men denna är inte alls lika trafikerad och kan ibland ligga frusen i flera dagar (Gullne 2006). När detta sker har Sörmlandspopulationerna i Eskilstuna och Strängnäs god kontakt med Västmanlands- och Upplandspopulationerna i Västerås, Enköping och Håbo. I Stockholms län får de lämpliga områdena i Upplands Bro kommun mycket bättre kontakt med såväl Sigtuna kommun som Uppsala och Enköping. Frusna sjöar och vattendrag mellan Åkersberga och Brottbysjön gör också att det annars relativt uppsplittrade hemområdet runt Bogesund får bättre förbindelse med stora områden norr därom.

I såväl figur 7 som figur 8 visas även viltstängslens placering i länet. Lodjur har generellt inga problem att klättra över viltstängsel (Liberg 2006, Karlsson 2006) men sannolikheten att detta ska minska troligen avsevärt om det dessutom är hög trafik och ont om gömställen längs vägkanten

(Andrén 2006). Det innebär exempelvis att de annars mycket lämpliga områdena öster om E18 mellan Stockholm och Norrtälje är lite svårare att nå och det kan därför ta lite längre tid innan dessa eventuellt koloniserar. När väl vägarna till och från detta område är kända (exempelvis undergångar under motorvägen och landskapsbron norr om Söderhall) kommer eventuella lodjur troligtvis att röra sig mycket hemtamt i området.

Möjligt antal familjegrupper i länet

Mot bakgrund av resultaten ovan samt med hänsyn taget till var det finns ynglande honor i dagsläget är en trolig gissning att vi, under denna förvaltningsperiod, kan ha två till tre familjegrupper i norra Stockholms län, delvis delade med Uppsala län samt möjligen en familjegrupp i Södertälje kommun, delvis delad med Sörmlands län. När det gäller det långsiktiga antalet lodjur i Stockholms län är det betydligt svårare att uttala sig om när och var etablering kan komma att ske. Normala lodjurstätheter i Mälardalsregionen är 1 - 1,5 lodjur per kvadratmil. Det skulle, med de 30 kvadratmilens lämpliga områden, innebära 30 - 45 lodjursindivider, vilket i sin tur innebär fem till åtta familjegrupper. Det finns dock i dagsläget inga data på vilka tätheter eller hemområdesstorlekar som kan tänkas vara rimliga i områden så pass nära en storstad med förorter och tillhörande infrastruktur, friluftstryck med mera. Det är dock inte orimligt att anta att det på lång sikt bör finnas ekologiska förutsättningar för fem till åtta familjegrupper i Stockholms län där några delas med grannlän. Notera dock att en till två av dessa familjegrupper då är placerade på Södertörn dit det är mycket svårt för ett lodjur att ta sig.

Kungsörn

Enstaka kungsörnar (sannolikt unga fåglar) observeras då och då i de norra delarna av länet. Enstaka par har etablerat sig och häckar nu i våra angränsande län Södermanland och Uppland. Därför bör man bevaka en eventuell etablering även i Stockholms län.

Konsekvenser och konflikter

I områden där rovdjur uppträder uppstår naturligt konsekvenser av deras närvaro. I vissa fall kan dessa konsekvenser utlösa konflikter om livs-utrymmet. Några av de mer viktiga konsekvenserna och konflikterna belyses mer ingående nedan.

Ökande rovdjursstammar i länet kan även innebära konsekvenser för andra än tamdjursägare och jägare i länet, se vidare under avsnittet om människors rädsla och oro.

Fårnäringen i länet

Alla fårbesättningar ska sedan 2005 registreras i Jordbruksverkets så kallade produktionsplatsregister. Registret ska bland annat innehålla uppgifter om geografiskt läge för produktionsplatsen och antal djur i besättningen.

För att studera möjliga konfliktområden med fårnäringen i länet har uppgifter ur Jordbruksverkets produktionsplatsregister (efter viss bearbetning) använts. För att få fram ett rimligt, representativt område för geografisk utbredning av möjliga betesmarker räknades ett buffertområde fram med utgångspunkt från besättningen uppgivna storlek.

Fårbesättningarnas läge och utbredning i relation till de möjliga lodjurs-habitaten redovisas i figur 9 på nästa sida. Av länets 316 fårbesättningar överlappar 179 helt eller delvis områden med framräknade sommarhabitat.

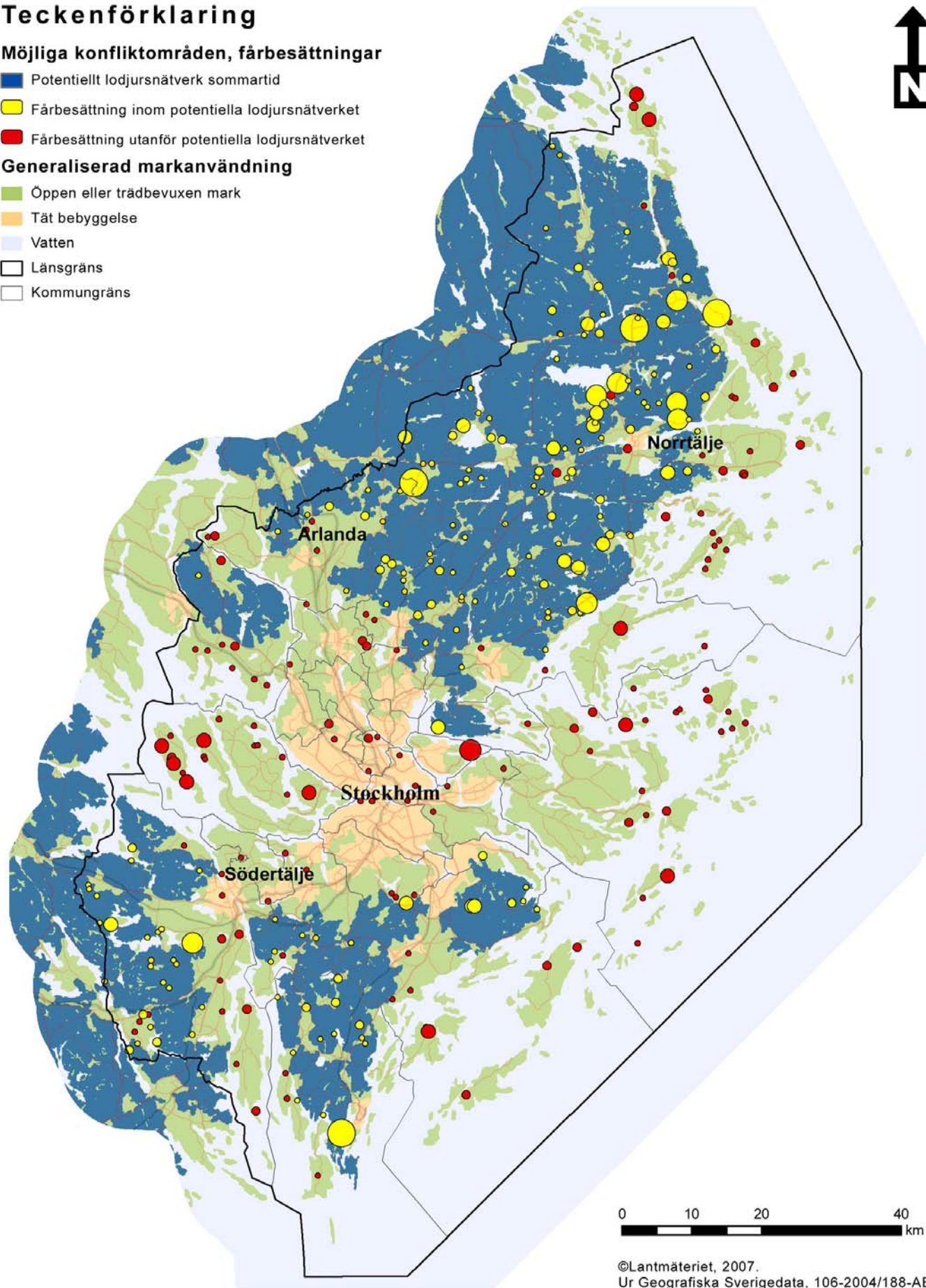
Teckenförklaring

Möjliga konfliktområden, fårbesättningar

- Potentiellt lodjursnätverk sommartid
- Fårbesättning inom potentiella lodjursnätverket
- Fårbesättning utanför potentiella lodjursnätverket

Generaliserad markanvändning

- Öppen eller trädbevuxen mark
- Tät bebyggelse
- Vatten
- Länsgräns
- Kommungräns

Figur 9 Möjliga utbredningsområden för lodjur sommartid samt fårbesättningarna i länet. Storleken på prickarna är proportionell mot antalet djur i besättningen. Röda prickar är besättningar som helt ligger utanför sommarhabitat medan gula prickar är belägna helt eller delvis inom framräknade sommarhabitat (Zetterberg 2006).

Skador på tamdjur

Skador på tamdjur har hittills varit sällsynta i länet. Med en ökande lodjurstam kan man förvänta sig en viss ökning av antalet skador orsakade av lo. Lo torde dock inte vara den art som potentiellt kan orsaka de mest omfattande skadorna på tamboskap, särskilt inte sett till enskilda fårbesättningar. Lodjuret tar sig lättare genom stängsel än vargen, men tar oftast enstaka djur. Vargen har svårare att komma in i väl stängslade hagar, men kan i gengäld skada och döda ett stort antal djur i besättningen vid samma angreppstillfälle. Dessa skillnader i beteende gör att risken för skador på tamdjur bör bedömas med utgångspunkt från vilken art det angripande djuret tillhör. En ökande vargstam i landet som helhet, kan komma att medföra att antalet kringströvande ensamma vargar som besöker länet ökar, med ökande risk för mer omfattande skador som följd.

Befolkningstätheten i länet medför också en hög förekomst av hundar. Med ökande rovdjursstammar finns det en risk för att skador på hundar kan komma att öka i länet i framtiden.

Skador på tamdjur orsakade av rovdjur ska så långt som möjligt förhindras genom förebyggande åtgärder. Länsstyrelserna disponerar sedan 1996 medel, så kallade viltskademedel, för sådana åtgärder. I Stockholms län är skador på tamdjur för närvarande få till antalet. Under åren 1997 - 2005 konstaterade Länsstyrelsens besiktningsmän totalt nio sannolikt rovdjursangripna tamdjur i länet. De angripna djuren ersattes med totalt 13 900 kronor under perioden.

Länsstyrelsen har för närvarande förordnat en besiktningsman för besiktningar av skador på tamdjur orsakade av rovdjur. Besiktningsmannen finns söder om staden. Vid eventuella besiktningar i de norra länsdelarna har besiktningsman ibland lånats in från Uppsala län.

Vid rapporter om misstänkta skador gör Länsstyrelsen i samråd med besiktningsmannen en bedömning om besiktning ska ske. Om besiktning ska ske, genomförs en sådan så snabbt som möjligt. Besiktningsmannen informerar i samband med besiktningen tamdjursägaren om möjligheten att söka ersättning för skadade eller dödade djur. Länsstyrelsen har fortsättningsvis för avsikt att följa den generella arbetsordning som finns beskriven i Viltskadecenters PM "Rovdjur, tamdjur, hundar och människor" vid angrepp på tamdjur. Arbetsordningen beskriver ett antal steg som man ska ta ställning till i samband med besiktning av skada. Arbetsordningen kan också användas i andra sammanhang, till exempel om rovdjur uppträder oskyggt i närheten av bebyggelse.

Arbetsordning vid besiktning av rovdjursangripna tamdjur

Följande arbetsordning bör följas vid bland annat besiktning av skador på tamdjur som misstänks orsakade av rovdjur:

1. Dokumentera - Endast förstahanduppgifter. Vilka observationer har gjorts? Av vem? Vilka går att kvalitetssäkra?
2. Identifiera - Besvara på basis av dokumentationen frågorna: Vad är det som lockar rovdjuret till området? Finns det platser som rovdjuret besökt vid upprepade tillfällen?
3. Informera - Redogör för boende i området vad som dokumenterats.
4. Kommunicera - Hur kan det som lockade rovdjuret till platsen göras otillgängligt för rovdjuret? Vad kan boende i området göra själva och vilken hjälp kan de få av länsstyrelsen. Redogör för de olika stegen i arbetsordningen.
5. Genomför åtgärder för att göra det som lockade rovdjuret otillgängligt.
6. Om problemen ändå inte upphör överväg skrämselförsök. Ställer stora krav på att dokumentationen är väl genomförd, så att det går att identifiera platser som rovdjuret återvänder till. Att genomföra skrämselförsök över flera kvadratmil har små utsikter att lyckas.
7. Om skrämselförsök bedöms omöjliga eller verkningslösa, upplys om möjlighet att ansöka om skydds jakt hos Naturvårdsverket.

Konkurrens om det jaktbara viltet, främst rådjur

En eventuell vidareetablering av rovdjur i länet kommer att innebära ökad konkurrens om det jaktbara viltet. Under förvaltningsperioden kommer i så fall framför allt ökad konkurrens om rådjursstammarna orsakad av lodjur att märkas för jägarkåren. Eventuella vargars och björnars konkurrens med jägare om klövviltet anses vara försumbar i sammanhanget, då dessa arter endast uppträder mycket sporadiskt i länet. Dessa arter har därför inte tagits med i det fortsatta resonemanget i denna fråga.

Såväl Haglund (1966) som Liberg (1998) och Andrén & Liberg (2004) har visat att rådjuret är det i särklass vanligaste bytesdjuret för lodjur i södra Sverige. Uttaget av rådjur varierar lokalt, exempelvis beroende på om lodjuret i fråga är en ensam hona, ensam hane eller en hona med ungar (Zetterberg, 2006). I genomsnitt, utslaget över större områden, rör det sig dock om drygt 50 rådjur per år för varje lodjursindivid (Zetterberg, 2006 baserat på grunddata ur Liberg & Andrén, 2006). Den långsiktigt hållbara nettoproduktionen av rådjur (före jakt och rovdjursuttag) i Stockholms län ligger idag på cirka 150 - 200 rådjur per kvadratmil och år (Andrén & Liberg, 2004). Födötillgången för lodjur är därmed bättre i Stockholms län än till exempel i Västmanlands eller Värmlands län. Det innebär att det bör finnas goda möjligheter att förvalta såväl rådjurs- som lodjursstammarna utan allt för stora viltvårdsinsatser.

Med en lodjurstäthet om ett lodjur per kvadratmil (det vill säga ett "loddjursuttag" om 50 rådjur/kvadratmil) kan det exempelvis möjligen räcka

att sänka jaktuttaget med 25 till 30 procent inom dessa områden för att rådjursstammarna inte ska överutnyttjas och kollapsa (Zetterberg, 2006). Utan en justering av det jaktliga uttaget av rådjur eller en decimering av lodjursstammen, skulle troligen lodjurstätheterna öka tills rådjursstammarna började vika kraftigt (vid tre till fyra lodjur per kvadratmil utan jakt) men ingen vet i dagsläget hur tätt lodjur kan tänkas våga etablera sig i urbana och peri-urbana regioner som Stockholms län utgör (Zetterberg 2006). Genom att kontinuerligt följa rådjursstammarna (till exempel genom spillningsinventering), lodjurens eventuella etableringar samt i berörda områden justera ned jakten, finns goda möjligheter att bibehålla den höga rådjursproduktionen i länet. Det är svårt att förutsäga med hur mycket jakten i så fall skulle behöva anpassas eftersom lodjurens uttag varierar lokalt beroende på om det är en hona med ungar eller ett ensamt lodjur som har etablerat sig i området. Tillförlitliga data om rådjurstammen saknas också i stor utsträckning idag, vilket är ett problem vid analyser av detta slag.

Samtidigt finns det, enligt såväl Kindberg (2006) som Karlsson (2006) och André (2006), en teoretisk möjlighet att rådjursuttaget kompenseras snabbare från källor i tätortsnära grönområden. Födottillgången för rådjuren är högre och stabilare, klimatet är mildare, predationen är troligen lägre och det finns ingen eller begränsad jakt i dessa områden. Det finns dock idag inga data på hur rådjurspopulationernas dynamik fungerar i våra urbana närområden och det finns därför all anledning att följa vad som sker vid

Figur 10 Rådjur är det i särklass vanligaste bytesdjuret för lodjur. Foto: Mattias Jansson.

etablering av lodjur i ett område. En rekommendation kan vara att justera ned jaktuttaget av rådjur lokalt med 20 till 30 procent så snart bofasta lodjur har konstaterats, för att inte äventyra rådjurspopulationen. En noggrannare uppföljning av rådjursstammarnas dynamik bör därefter följa för att hitta rätt långsiktig nivå på jaktuttaget.

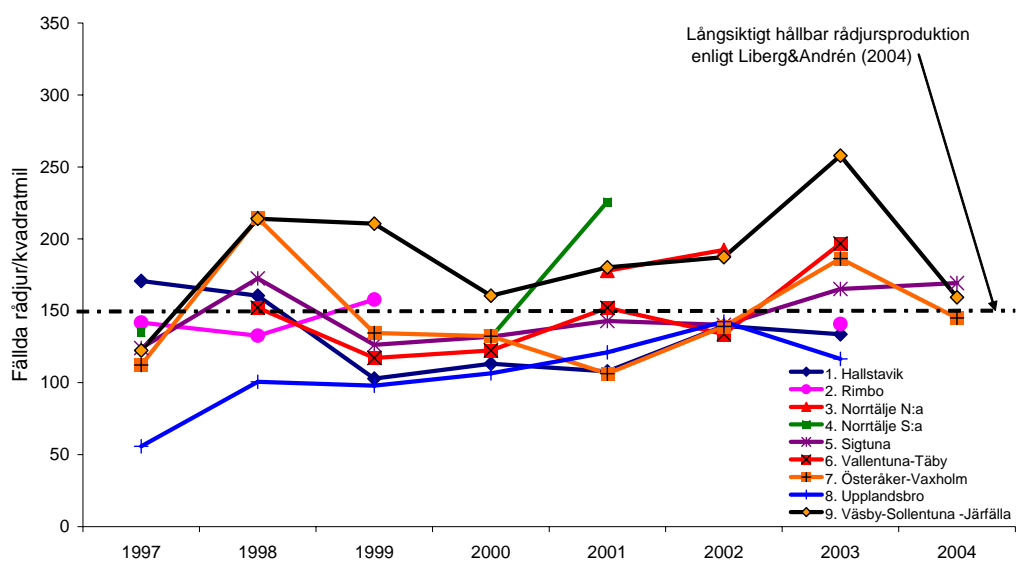
I tabell 1 nedan illustreras lodjurens effekt på jaktuttaget genom att beräkna den jaktbara återstoden vid fyra olika kombinationer av lodjurs- och rådjurstätheter (två lodjurstätheter i kombination med två rådjurstätheter). Den jaktbara återstoden ska tolkas som en *indikation på genomsnittliga jaktbara återstoden över större områden* (med 2,5 lodjur per familjegrupp samt tre ensamma lodjur) men det finns alltså relativt stora lokala variationer. En lodjurstäthet om ett djur per kvadratmil anses rimligt enligt Liberg (2006). I Uppsala län är lodjurstätheten för närvarande cirka ett och ett halvt djur per kvadratmil (Månsson 2006). Rådjurstätheterna är hämtade ur Liberg & Andrén (2004) där rådjursstammen i norra Stockholms län anses vara långsiktigt hållbar kring 600 rådjur per kvadratmil och i södra Stockholms län kring 800 rådjur per kvadratmil, samt att nettoproduktionen anses vara 25 procent (medräknat trafik, predation av räv med mera, men inte jaktuttag eller uttag av stora rovdjur).

Scenario	Rådjursstam	Nettoproduktion	Nettoproduktion i antal rådjur	Lotäthet	Lopredation på rådjur	Jaktbar återstod
A	600	25%	150	1	50	100
B	600	25%	150	1.5	75	75
C	800	25%	200	1	50	150
D	800	25%	200	1.5	75	125

Tabell 1 Beräkningar av jaktbar återstod för fyra olika kombinationer av lodjurs- och rådjurstätheter [antal/kvadratmil]. Enligt Liberg&Andrén (2004) bör den långsiktigt hållbara rådjursstammen vara cirka 600/kvadratmil norr om Stockholms stad (A&B) och 800/kvadratmil söder om Stockholms stad (C&D).

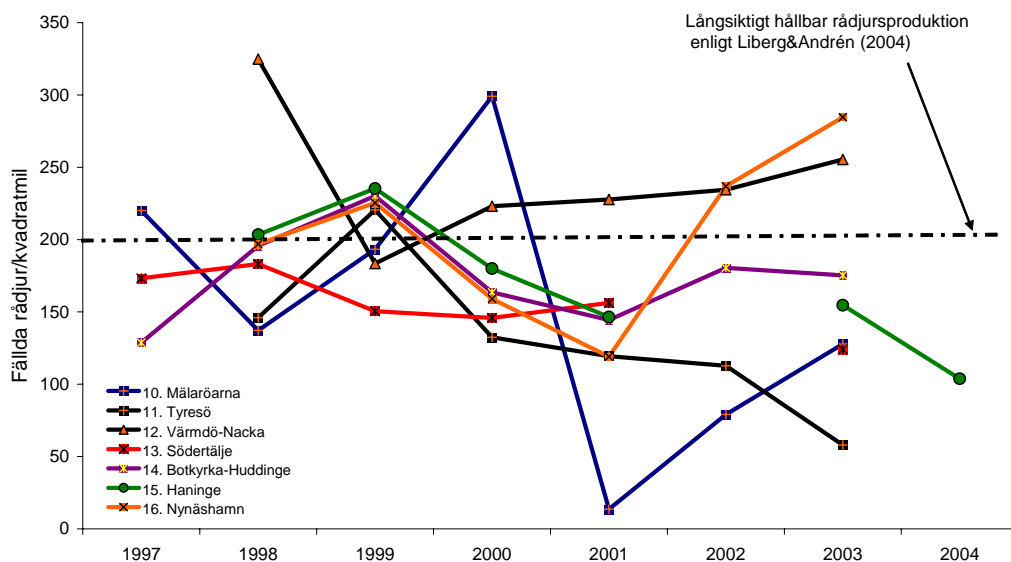
Som en jämförelse kan nämnas att avskjutningsstatistik från Svenska Jägareförbundets viltövervakning visar att man redan idag ligger i närheten eller i vissa fall till och med över den beräknade långsiktigt hållbara nettoproduktionen av rådjur (se figur 11 och 12 nedan).

Rådjursavskjutning i norra Stockholms län

Figur 11 Rådjursavskjutning i de norra jaktvårdskretsarna mellan 1997 och 2004 (Jägareförbundet 2006)

Rådjursavskjutning i södra Stockholms län

Figur 12 Rådjursavskjutning i de södra jaktvårdskretsarna mellan 1997 och 2004 (Jägareförbundet 2006)

Illegal jakt och jaktbrott

Länsstyrelsen bedömer att problem med illegal jakt och jaktbrott i dagsläget är mycket litet eller obefintligt i länet, då rovdjur förekommer så sparsamt. Problemet kan dock komma att öka under förvaltningsperioden, då antalet rovdjur i länet sannolikt kommer att öka under samma period. Acceptansen för rovdjur på landsbygden i länet är sannolikt likartad som på landsbygden i övriga landet.

I områden i nära anslutning till tät bebyggelse är sannolikt acceptansen och förståelsen för etablering av rovdjur i närområdet lägre än i landet som helhet, vilket skulle kunna innebära en ökad risk för illegal jakt och jaktbrott. Länsstyrelsen bedömer dock inte att eventuell illegal jakt och jaktbrott riktade mot rovdjur i tätortsnära områden utgör någon begränsande faktor av vikt i sammanhanget. I första hand är det andra faktorer som spelar in för att motverka etablering av rovdjur i tätortsnära områden, till exempel trafik, störning från mänsklig aktivitet och så vidare.

En fråga som bör belysas särskilt i sammanhanget är de senaste årens trafikdödade vargar i länet. Med en växande vargstam i landet kommer antalet vargar som dödas av trafik i länet sannolikt att öka. Idag görs ingen särskild utredning kring frågan om dessa händelser i själva verket kan betraktas som illegal jakt, det vill säga om föraren av ett fordon avsiktligt kört på vargen i syfte att döda den. Sannolikt har de senaste årens trafikdödade vargar inte heller varit att betrakta som illegal jakt, utan är rena olyckshändelser. Även i framtiden kommer ett antal vargar att dödas av trafik genom rena olyckshändelser.

Fungerande samverkan mellan polis och åklagare kring dessa frågor är viktig för att ha en beredskap i de fall frågor om illegal jakt och jaktbrott aktualiseras i länet. Samverkan med polis och miljöåklagare finns redan etablerad genom arbetet med artskydds- och CITES-frågor. I den samverkansgruppen tas även rovdjursfrågor upp.

Kostnader

De totala kostnaderna för rovdjursförvaltningen i länet är mycket svåra att uppskatta, om man ska räkna in annat än Länsstyrelsens kostnader. En kostnadsanalys som tar upp till exempel samband mellan ökat antal rovdjur i länet och samhällsekonomisk kostnad för minskade möjligheter till jakt på rådjur låter sig knappast göras. Det finns idag inga allmänt vedertagna sätt att uppskatta till exempel det ekonomiska värdet av jakten som rekreationskälla eller det rekreativa värdet för naturintresserade av att ha rovdjur i sin närhet. Exempel på andra ekonomiska samband som skulle kunna vara värda att analysera är den ekonomiska betydelsen för skogsbruket av minskade klövviltstammar som en följd av ökat predationstryck från rovdjur, minskade samhällskostnader för viltolyckor på grund av minskade klövviltstammar med mera. Det finns en rad komplexa samband av liknande karaktär, som tyvärr inte kan utredas vidare inom ramen för detta arbete.

Länsstyrelsens kostnader för arbetet med de stora rovdjuren finansieras delvis med medel som regeringen beslutar och Naturvårdsverket fördelar. Medel betalas ut till länsstyrelserna för arbete med inventering och för ersättning vid skada på tamdjur och förebyggande åtgärder, information och utbildning, så kallade viltskademedel. Länsstyrelsen har därutöver kostnader för lön för den personal som arbetar med frågorna, för närvarande cirka 75 procent av ett årsarbete.

Inventeringsmedel

Länsstyrelsen har sedan 2002 varje år erhållit medel från Naturvårdsverket för inventeringsarbetet i länet, se tabell 2 nedan. Vid årsskiftet 2006/07 fanns sammanlagt cirka 284 000 kronor för att finansiera inventeringsarbetet under vintern 2007/08.

År	Tilldelade inventeringsmedel	Förbrukat under året (avrundat till närmaste tkr)
2002	30 000	9 000
2003	50 000	36 000
2004	80 000	28 000
2005	80 000	105 000
2006	160 000	98 000
2007	160 000	

Tabell 2 Erhållna och förbrukade inventeringsmedel under perioden 2002 – 2007.

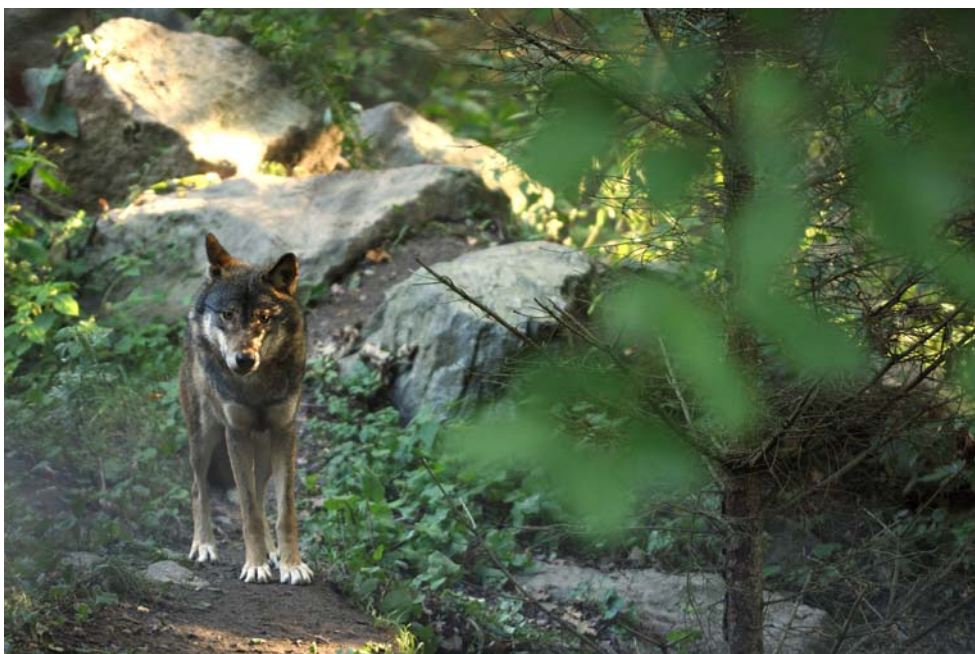
Effekter av utbetalda inventeringsmedel

Den huvudsakliga effekten av utbetalda medel kan sammanfattas med att Länsstyrelsen kan arbeta med rovdjursfrågorna på ett strukturerat sätt. Arbetet har framför allt gett två konkreta resultat för Länsstyrelsens nuvarande och framtida arbete med rovdjursfrågor.

Länsstyrelsen har genom medelstildelningen aktivt kunnat verka för att bygga upp en organisation kring inventeringsarbetet i länet, med fältpersonal, kontakter med jägare och så vidare.

Länsstyrelsen har genomfört inventeringar på eget initiativ, vilket sannolikt inte hade kunnat göras utan tilldelade medel. Inventeringsarbetet har resulterat i ett väsentligt bättre kunskapsläge än tidigare.

Rapporter om rovdjur i länet förekom långt innan inventeringsarbetet satte igång för några år sedan, men Länsstyrelsen hade vid den tiden inte den organisation som krävdes för att hantera dessa uppgifter på ett strukturerat och genomtänkt sätt. Genom tilldelade medel kan Länsstyrelsen idag klara av att leva upp till de krav som ställs i Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2004:18) om inventering av rovdjuren. Effekterna av erhållna medel är sammanfattningsvis mycket tydliga.

Figur 13 Enstaka vargar vandrar genom länet någon gång per år. Foto: Jonas Hägglund. Fotot taget på Skansen.

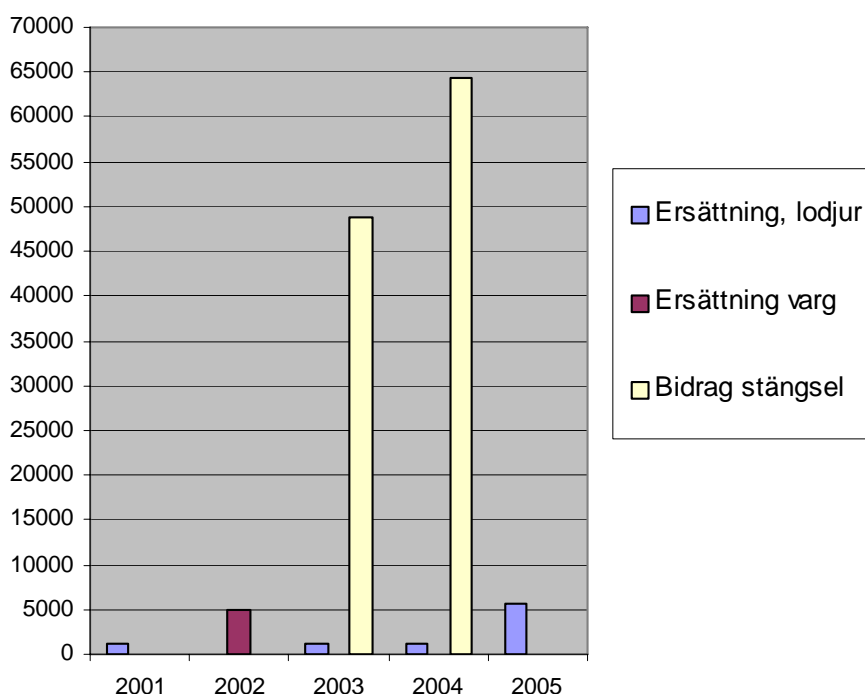
Viltskademedel

Skador på tamdjur orsakade av rovdjur ska så långt som möjligt förhindras genom förebyggande åtgärder. Länsstyrelserna disponerar sedan 1996 medel, så kallade viltskademedel, för sådana åtgärder. Naturvårdsverket fördelar dessa medel till länsstyrelserna. Totalt fördelar Naturvårdsverket år 2007 nära 87,5 miljoner kronor till ersättning för rovdjursskador. Merparten, 48,5 miljoner kronor, fördelas till landets 51 samebyar av Sametinget, eftersom de flesta tamdjur som dödas av rovdjur är renar. Tamdjursägare kan söka bidrag för förebyggande åtgärder och ersättning för skador hos Länsstyrelsen.

I Stockholms län är skadorna på tamdjur få till antalet. Under åren 1997 - 2005 konstaterade Länsstyrelsens besiktningsmän totalt nio sannolikt rovdjursangripna tamdjur i länet. De angripna djuren ersattes med totalt 13 900 kronor under perioden. Under åren 1997 - 2005 utbetalades sammanlagt 113 226 kronor i bidrag för skadeförebyggande åtgärder.

Effekter av utbetalda viltskademedel

Skador på tamdjur är sällsynta i länet. Tillgången på medel för skadeförebyggande åtgärder är därmed också liten. Mot bakgrund av detta går det inte att dra några slutsatser om utbetalda viltskademedel haft någon särskild effekt eller inte. Den effekt som kan konstateras är att i de fall tamdjur rivits av rovdjur och detta har bekräftats av Länsstyrelsens besiktningsmän, har utbetalning skett i enlighet med gällande regler.

Figur 14 Diagram över utbetalda viltskademedel i länet under åren 2001 – 2005.

Förvaltningens syfte och regionala mål

Förvaltningsplanen avser att vara ett policydokument för förvaltningen av rovdjur i länet. Syftet och målen i förvaltningsplanen utgör riktlinjer för de insatser av olika slag som krävs för en väl fungerande och förutsägbar rovdjursförvaltning i länet.

Syftet med förvaltningen av rovdjur inom Stockholms län under perioden 2007 – 2010 bör vara att

- skapa och utveckla en god kommunikation med länsinnevånarna om rovdjursfrågor
- upprätthålla en god och aktuell kunskap om rovdjurens utbredning i länet
- bereda plats för och ta regionalt ansvar för att de nationella målen för antalet rovdjur nås
- minimera konflikter mellan rovdjur och enskilda verksamheter genom att stimulera skadeförebyggande åtgärder

För att nå syftena bör ett antal mål ställas upp. Avsikten är att nå målen inom förvaltningsperioden. I god tid innan förvaltningsperiodens slut, bör arbetet med revidering av planen för nästa förvaltningsperiod inledas.

Mål för kommunikation

Länsstyrelsen tar idag emot ett relativt stort antal enskilda samtal från länets innevånare, till exempel i samband med rapportering av rovdjur i länet. Länsstyrelsen anser att denna arbetsuppgift är ett viktigt led i att upprätthålla och utveckla en god kommunikation med länets innevånare om rovdjursfrågor. I takt med att framför allt lo- och vargstammarna ökar i landet, kommer denna arbetsuppgift att öka. Länsstyrelsen har för avsikt att prioritera detta arbete under förvaltningsperioden.

Arbetet med att utveckla Länsstyrelsens webbsidor om rovdjur bör ske löpande under förvaltningsperioden. Om behov uppstår (vid aktuella eller akuta händelser) ska information gå ut i form av pressmeddelanden eller artiklar på Länsstyrelsens webblöpsedel.

Arbetet inom regionala rovdjursgruppen bör fortgå och fördjupas vid behov. Om behov uppstår bör fler knytas till gruppen.

Länsstyrelsens huvudbudskap i all kommunikation bör vara att Länsstyrelsen i Stockholms län tar ett regionalt ansvar för genomförandet av den nationella politiken.

Riktade kommunikationsaktiviteter exempelvis till tamdjursägare om förebyggande åtgärder, bör genomföras i mån av resurser och behov.

Att utöver ovanstående precisera särskilda kommunikationsaktiviteter med budget, uppföljning och så vidare, ter sig ganska meningslöst i ett län där den totala budgeten för bidrag, ersättningar och information under de senaste åren varit varierat mellan 15 000 och 100 000 årligen. Merparten av medlen förbrukas för bidrag och ersättningar samt för besiktningsmännens kostnader.

Mål för kunskap

Årliga inventeringsinsatser ska genomföras i mån av tilldelade resurser. Inventeringsinsatser bör i första hand ske i områden som pekats ut som möjliga hemområden för lodjur, se avsnittet om biologiska och ekologiska förutsättningar för lodjur i länet. Ett prioriterat område är Nykvarn och Södertälje kommun, som ännu inte inventerats av Länsstyrelsen men där inventering planeras för vintern 2007/08.

Uppföljning av inkommande rapporter om rovdjur ska ske kontinuerligt.

Länsstyrelsen personal bör löpande under förvaltningsperioden delta i fortbildningar och liknande inom ämnesområdet.

Mål för rovdjurens antal och utbredning

Enligt åtgärdsprogrammen för lodjur, varg och björn bör de nationella målen omsättas i regionala delmål. Detta bör ske genom att länen tar fram förslag till regionala delmål som anger vilka minimivåer (angett som antal årliga föryngringar), som accepteras inom respektive län. De regionala målen har diskuterats och förankrats i de regionala rovdjursgrupperna. De regionala delmålen bör därefter fastställas av Naturvårdsverket så att de sammantaget uppfyller de av riksdagen fastlagda nationella målen.

Varg

Vargpopulationen ska i enlighet med den beslutade rovdjurspolitiken få sprida sig på naturlig väg i landet utanför renbetesområdets åretruntmarker. Detta innebär att i samtliga län i detta område bör vargar kunna få etablera sig på naturligt sätt. Möjlighet till begränsning i form av skydds jakt kan endast komma ifråga på enskilda särskilt skadegörande individer på initiativ från Naturvårdsverket eller direkt vid skadetillfället enligt § 28 Jaktförordningen.

De fåtal vargar som besöker länet ska om möjligt följas av Länsstyrelsens personal genom att dokumentera och analysera spår. Störning av det fåtal individer som kan tänkas förekomma i länet bör undvikas.

Björn

Enligt rovdjurspolitiken är björnen det av rovdjuren som kan utgöra den mest påtagliga risken för människor. Trafikskadade björnar liksom björnar som lär sig söka föda i anslutning till bebyggelse innebär ökad risk för människor. Länsstyrelsen anser därför att björnetablering i de delar av länet som ligger i anslutning till tätbebyggda områden är tveksam, särskilt mot bakgrund av erfarenheten av trafikdödade vargar i länet.

Det regionala målet för Stockholms län bör vara att låta de björnar som vandrar genom länet leva här om de själva väljer att göra så, under förutsättning att de inte huvudsakligen inriktar sig på att söka föda i anslutning till bebyggelse eller etablerar sig i sådan närhet av länets infrastruktur så att de löper stor risk att trafikskadas. I de fall björn söker föda i anslutning till bebyggelse, bör i första hand det som lockar björnen avlägsnas eller skyddas. Skydds jakt på individer med oönskat beteende bör kunna tillåtas, liksom om individer förrirrar sig in i områden där de löper stor risk att bli trafikskadade.

Figur 15 Spår av den björn som sedan några år upphåller sig i gränstrakten mellan Stockholm och Uppsala län. Foto: Johan Månsson.

De björnar som besöker länet ska så långt möjligt följas av Länsstyrelsens personal genom dokumentation och analys av spår. Störning av det fåtal individer som kan tänkas förekomma i länet bör undvikas.

Lodjur

Länsstyrelsen har valt att uttrycka målen som ett intervall beroende bland annat på att vissa familjegrupper kan komma att delas med Södermanlands och Uppsala län.

Länsstyrelsen anser att antalet familjegrupper i länet på sikt bör uppgå till mellan fyra och sex, varav en till två i södra delen av länet samt tre till fyra i norra delen av länet. Även på Södertörn finns lämpliga lodjurshabitat för en till två familjegrupper. Det är dock mycket osäkert om lodjur kan etablera sig till denna del av länet på grund av barriäreffekter och belägenhet. Då spridning kommer att ske enbart genom djurens egna spontana kolonisation av lämpliga habitat, är att det är svårt att säga inom vilken tidsperiod målet kan uppfyllas.

Länsstyrelsen bedömer att antalet familjegrupper under tiden denna förvaltningsplan gäller, sannolikt kommer att uppgå till högst en i södra delen av länet och två till tre i norra delen av länet.

Förvaltning genom jakt bör endast komma ifråga då antalet familjegrupper överstiger fyra till sex familjegrupper. Undantag för särskilt skadegörande individer bör kunna göras.

Kungsörn

Kungsörnspopulationens utbredning ska i enlighet med den fastställda rovdjurspolitiken inte påverkas av människan. Detta innebär att kungsörn ska kunna få etablera sig på naturligt sätt. Möjlighet till begränsning i form av skydds jakt kan inte komma ifråga.

De fåtal kungsörnar som besöker länet ska om möjligt följas av Länsstyrelsens personal. Störning av det fåtal individer som kan tänkas förekomma i länet bör undvikas. Häckningar ska dokumenteras.

Mål för att minimera konflikter

Vid skador på tamdjur som misstänks orsakade av rovdjur, ska arbetsordning vid besiktning av rovdjursangripna tamdjur tillämpas, se avsnittet om skador på tamdjur.

Länsstyrelsen har för avsikt att under förvaltningsperioden förstärka beredskapen vid hantering av skador på tamdjur. De insatser som planeras under perioden är:

- Utbildning och förordnande av en besiktningsman i den norra delen av länet
- Inköp av ett så kallat akutstängsel
- Inköp av så kallat lapptyg

För att hantera och minimera konflikter bör en fortsatt och fördjupad kommunikation med jägarkåren om anpassning av jaktuttag i områden med lodjursetablering ske under förvaltningsperioden.

Behovet av ökade informationsinsatser riktade mot framför allt fårägare bör bevakas under förvaltningsperioden. Tamdjursägares egna initiativ till förebyggande åtgärder bör särskilt uppmuntras och stödjas.

Mål för att motverka illegal jakt

Länsstyrelsen har för avsikt att under förvaltningsperioden adjungera representanter från polis och åklagare till regionala rovdjursgruppen.

Figur 16 Uppsättning av lapptyg är ett sätt att minska risken för angrepp av framför allt varg. Metoden fungerar under en begränsad tid och är därför lämplig att använda i akuta lägen då man befarar återkommande angrepp. Metoden kan inte användas permanent, då rovdjur sannolikt vänjer sig vid lapptyget efter en tid. Foto: Jens Karlsson, Viltskadecenter.

Referenser

- Andrén, H., Linnell, J.D.C., Liberg, O., Ahlqvist, P., Andersen, R., Danell, A., Franzén, R., Kvam, T., Odden, J. & Segerström, P. 2002. Estimating total lynx (*Lynx lynx*) population size from censuses of family groups. *Wildlife Biology* 8: 299-306.
- Banverket/Vägverket 2005. Vilda djur och infrastruktur – en handbok för åtgärder. Banverket Miljösektionen rapport 2005:5. Vägverket publikation 2005:72ISSN
- Danell, A. 1996. Doktorand, Grimsö forskningsstation. Pers. kom. med Zetterberg.
- Gullne, U. 2006. Driftledare, isbrytarenheten. Sjöfartsverket. Pers. kom. med Zetterberg.
- Haglund, B. 1966. De stora rovdjurens vintervanor 1. *Viltrevy* 4: 81:299.
- Herfindal, I., Linnell, J.D., Odden, J. et al. (2005). Prey density, environmental productivity and home-range size in the Eurasian lynx (*Lynx lynx*). *Journal of Zoology*, 265, 63-71.
- Karlsson, J. 2006. Doktorand, Grimsö forskningsstation. Pers. kom. med Zetterberg.
- Kindberg, J. & Swenson, J., Populationsberäkning av björnstammen i Sverige 2005, Rapport 2006-2, Skandinaviska Björnprojektet.
- Kindberg, J. 2006. Ansvarig för viltövervakning, avd jakt & fauna, Svenska Jägareförbundet. Pers. kom. med Zetterberg.
- Liberg, O. 1998, *Lodjuret – viltet, ekologin och människan*, Svenska Jägareförbundet
- Liberg, O. 2004, *Släktskap och inavel i den skandinaviska vargstammen*.
- Liberg, O. Glöersen, G. 2000. Rapport från Svenska Jägareförbundets lo- och varginventering 2000. Svenska Jägareförbundet.
- Liberg, O. & Andrén, H. 2004. *Lodjursstammen i Sverige 1994-2005*.
- Liberg, O & Andrén, H. 2006. *Artfakta. Rapport till Rovdjursutredningen 2006*.
- Liberg, O. 2006. Forskare, Grimsö forskningsstation. Pers. kom. med Zetterberg.
- Länsstyrelsen i Stockholms län 2004, *Så använder vi naturreservaten. Rapport 2004:23*.
- Månsson, J. 2006. *Rovdjursansvarig, Uppsala län. Pers. kom. med Zetterberg*.
- Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om bidrag och ersättningar för viltskador enligt 11 och 12 §§ viltskadeförordningen (2001:724) [Viltskadekungörelsen], (NFS 2002:13)
- Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering samt bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar (NFS 2004:17)
- Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av rovdjursförekomst utanför samebyar (NFS 2004:18).

Naturvårdsverkets ÅGP nr 20, Åtgärdsprogram för bevarande av björn
Naturvårdsverkets ÅGP nr 22, Åtgärdsprogram för bevarande av lodjur
Naturvårdsverkets ÅGP nr 23, Åtgärdsprogram för bevarande av varg
Persson, J. & Sand, H. 1998. Vargen - viltet, ekologin och människan, Svenska Jägareförbundet
Regeringens proposition 2000/01:57, Sammanhållen rovdjurspolitik
Regeringens proposition 2004/05:150, Svenska miljömål – ett gemensamt uppdrag
Rovdjursutredningens betänkande SOU 1999:146, Sammanhållen rovdjurspolitik
Räikkönen, J, Bignert, A, Mortensen, P och Fernholm B, Congenital defects in a highly inbred wild wolf population (Canis Lupus)
Sand, H. m fl. 2004. Vilken inverkan har vargen på älgstammen? I Jansson m fl. (Red). Skogsvilt III, Grimsö forskningsstation, Grimsö.
Svenska Jägareförbundets viltövervakning 2006. Excelark med avskjutningsstatistik, sammanställt av Jonas Kindberg.
Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. Svensk fågelatlas. Vår Fågelvärld
Tjernberg M., 2005, Faktablad *Aquila chrysaetos* – kungsörn ArtDatabanken
Wabakken, P. & Aronson, Å. Ulv i Skandinavien pr. 15. Mars 2005. Foreløpige konklusjoner for vinteren 2004/2005.
Viltskadecenter, Slutgiltiga resultat från inventeringar av lodjur i Sverige 2005/06 Version 1.1.
Viltskadecenter, Varg i Sverige, Statusrapport för vintern 2006/07, Preliminära resultat.
Viltskadecenter, Rovdjur, tamdjur, hundar och människor. PM till rovdjursutredningen 2006.
Zetterberg, A. 2007. Ekologiska förutsättningar för lodjur i Stockholms län, Länsstyrelsens rapport 2007:20.

Hemsidor

Jägareförbundets hemsida

Naturvårdsverket

Rovdjurscentret De 5 Stora

Viltskadecenter

Bilaga 1 Remissvar

**LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN**

Naturvårdsenheten
Hanna Dittrich Söderman
08-785 51 41

BILAGA 1

Datum
2007-08-20

Beteckning
511-2006-38141

Remissvar, förvaltningsplan för stora rovdjur

Förslag till förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län sändes den 11 december 2006 till berörda myndigheter och organisationer. Remissvar har inkommit från ett stort antal instanser.

Remissvaren har sammanställts av Länsstyrelsen och bearbetats i regionala rovdjursgruppen vid ett sammanträde den 9 mars 2007. Synpunkter som hanteras i annan ordning (t ex lagändringsförslag), strikt redaktionella synpunkter samt synpunkter som inte innebär någon ändring av texten i förvaltningsplanen, har utelämnats i remissammanställningen. Remissvar har även inkommit från Naturskyddsföreningen och Södertörns Polismästardistrikt efter att sammanställningen gjordes.

Remissammanställning samt remissvar i kronologisk ordning

Remissammanställning
Solna stad
Upplands Väsby kommun
Salem kommun
Statens Veterinärmedicinska Anstalt
Skogsstyrelsen i Stockholms distrikt
LRF Mälardalen
Stockholm stad
Danderyds kommun
Svenska Jägareförbundet Stockholms län
Åklagarmyndigheten i Stockholm
Värmdö kommun
Svenska Rovdjursföreningen
Södertälje kommun
Ekerö kommun
Sundbyberg stad
Sigtuna kommun
Svenska Rovdjursföreningen
Nynäshamn kommun
Naturskyddsföreningen i Stockholms län
Södertörns polismästardistrikt

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post/webbplats
Länsstyrelsen Naturvårdsenheten Box 22067 104 22 STOCKHOLM	Hantverkargatan 29	08-785 40 00 (vxl)	08-785 52 82 (exp) 08-785 40 01 (vxl)	inml@ab.lst.se (exp) www.ab.lst.se

Sammanställning av remissvar, förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län

Följande remissvar har inkommit till länsstyrelsen angående förslag till förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007 – 2010.

Remissinstans	Synpunkter
Länsstyrelsen i Södermanlands län	Har inte svarat
Länsstyrelsen i Uppsala län	Har inte svarat
Svenska Jägareförbundet Stockholms län	<p>Då förbundet varit delaktiga i framtagandet av planen, är man i grunden mycket positiv till planens utformning, slutsatser och mål.</p> <p>Andreas Zetterbergs arbete är mycket välgjort och trovärdigt. Ett gott initiativ från länsstyrelsen som förtjänar beröm och vidare spridning.</p> <p>I samtliga andra län där man enats om mål för lodjur, har målen kraftigt överskridits och stammarna inte begränsats i tid.</p> <p>Jägarkåren anser att lostammen norr om Mälaren och Hjälmaren kraftigt överskrider de uppsatta målen och att det inte finns födounderlag till det höga antalet lodjur.</p> <p>En konsekvens av detta är att det helt saknas möjligheter till rådjursjakt i dessa områden idag.</p> <p>Konsekvensen för lostammen är att de sprids eller att lodjuren svälter ihjäl.</p> <p>I stora delar av Uppsala län är rådjursjakt omöjlig pga den täta lostammen. Målen är också kraftigt överskridna. Trots detta tillåts inte lojakt som på något sätt begränsar lostammen. Det finns, som en konsekvens av det ovan sagda, en oro för en kraftigt ökad lostam i Stockholms läns norra delar. Samförvaltning mellan Stockholm och Uppsala län förespråkas därför.</p>

REMISSSAMMANSTÄLLNING

Datum

2007-02-20

Beteckning

511-2006-38141

”Eftersom Uppsala län redan kraftigt överskridit sina målsättningar, vad gäller antalet familjegrupper, kan vi inte se att det finns skäl för en utebliven jakt redan nu i Stockholms län.”

Förbundet ställer sig kritiska till den uppskattade minskningen av underlaget för rådjursjakt med 20 – 30%.

Det saknas ekonomisk analys av t ex uteblivna intäkter i form av minskade jaktarrenden, vilket rör sig om stora belopp.

I samtliga län med varaktig etablering av lodjur, har man inte tillåtits begränsa lostammen i tid så att rådjursstammen minskat drastiskt eller helt utrotats lokalt.

Man har hittills inte någon stans lyckats skapa den situation med konstant antal lo och konstant uttag av rådjursstammen som förespråkas i planen. Är det i detta fall ett teoretiskt resonemang eller en ny form av förvaltning?

Siffran 4 – 6 familjegrupper som nämns i planen bör vara ett absolut maximiantal, den högre siffran förutsätter att alla lämpliga habitat är koloniserade.

Det är viktigt att det klagörs hur familjegrupper räknas som delas med angränsande län. Ingår de i det ena eller andra länets målsättningar för antal familjegrupper?

De angivna antalet familjegrupper bör vara maximiantal familjegrupper som helt eller delvis rör sig inom länets gränser.

Erfarenheter från andra län visar att minimiantal är tämligen ointressanta. Maximiantal måste beaktas och diskuteras.

”Vi är mycket starkt kritiska till formuleringen om att jakt inte bör komma ifråga innan minimiantalet uppnåtts. Att jakt endast skulle vara aktuellt då det ospecifiserade minimiantalet är uppnått vet vi kommer innebära en kraftig överskridning av antalet familjegrupper med ett mycket högre uttag ur rådjurspopulationen än det i Förvaltningsplanen förväntade. Att från ingen jakt alls gå till en jakt som helt stoppar en vidare ökning av antalet lodjur i länet är.... helt omöjlig.... Vi ser det därför som en förutsättning.... att jakt på lodjur i Stockholms län rekommenderas och tillåts redan kommande vår om inget oförutsett inträffar. För acceptansen inom jägarkåren är det ett absolut måste att viss jakt kommer igång innan målet på 4 – 6 familjegrupper.... är uppnått.”

REMISSSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

Jägarnas Riksförbund	Har inte svarat
Svenska Rovdjursföreningen	<p>1.6.1; Varg Anges felaktigt att "antalet kullar minskar..." på fjärde sista raden. Skall vara "antalet ungar i kullar minskar".</p> <p>2; Rovdjur och människor i Stockholms län</p> <p>SRF tycker att det är felaktigt att göra stora skillnader på situationen i Stockholms län och i "andra delar av landet". Varför gör ett stort antal hundar och jägare i länet förvaltningsarbetet annorlunda än i s.k. "rovdjurslän"?</p> <p>Att antalet hundar i länet är stort, rekommenderar SRF kopplas till frågor kring störningar av vilda djur överlag ute i de tätortsnära skogarna, som idag är ett utbrett problem.</p> <p>Andelen jägare av befolkningen torde vara densamma på länsnivå som i övriga landet. Den grupp som inte har jaktintressen representerar runt 97 procent av befolkningen och det rörliga friluftslivet är mycket omfattande i länet. De allra flesta djur-, natur- och friluftsentresserade ser en ökad rovdjursförekomst som berikande för mångfalden, och blotta vetskapen om att det finns stora rovdjur i skogarna förhöjer deras naturupplevelser.</p> <p>I förvaltningsplanen nämns att länsstyrelse och polis får in många rapporter om rovdjursobservationer och att antalet är väldigt högt i förhållande till antalet konstaterade rovdjur i länet. Enligt VSC är felaktiga observationer väldigt vanliga och detta är inget som särskiljer Stockholm från andra län.</p> <p>Att rovdjur som rör sig i närheten av tätorter skapar uppståndelse skiljer sig inte särskilt mycket från den uppmärksamhet rovdjur får i rovdjurstätare områden. Det kan tilläggas att det i Stockholm varit en övervägande positiv medierapportering när det gällt rovdjur.</p> <p>SRF i Stockholm ägnar mycket av sin verksamhet åt att informera allmänheten vid stora evenemang som t ex Vildmarksmässan och temadagar på Skansen och möter nästan uteslutande positiva attityder gentemot rovdjur.</p> <p>3.4.2; Lodjur Angående att rådjurstätheten kan komma att överstiga bärkraften för beräknad lodjurstäthet. SRF anser att detta visar att de naturligt återetablerande lodjurens födobehov kan tillgodoses och att det</p>

REMISSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

därutöver ändå kommer att finnas ett nettoöverskott av rådjur.

4.2; Skador på tamdjur

Det anges att en tät förekomst av jakt- och sällskapshundar finns risk för att skador på hundar kommer att öka. Rovdjursangrepp på hundar sker huvudsakligen i samband med löshunds jakt. SRF ifrågasätter starkt att Stockholms län har större omfattning på löshunds jakt än till exempel nu utpräglade rovdjurslän. Om så bör detta beläggas med siffror.

4.3; Konkurrens om det jaktbara viltet, främst rådjur

I sista stycket anges felaktigt att predationstakten på rådjur är drygt 50 per år. Enligt bl. a. seminarierapporten "Lodjuret-Artfakta 2006" anges predationstakten per individ till mindre än 40 rådjur per år vid antagandet att en familjegrupp består av 2,5 individer vid god tillgång på bytesdjur.

På sidan 32, tredje stycket anges att den enskilde markägaren kan drabbas hårt då en lofamilj etablerar sig i området. SRF ifrågasätter detta och efterlyser verifierade data. Betänk att en lodjurshona med ungar utnyttjar ca 300 km² och hanar ca 600 km², vilket är ett predationsuttag som sträcker sig över ett stort antal enskilda markägare.

Jakt må vara en viktig del i många stockholmares friluftsliv, men formuleringen blir missvisande när man inte samtidigt nämner att majoriteten av de människor som finner rekreation genom olika typer av friluftaktiviteter, inte finner det genom jakt. I länet idkas ett rikligt friluftsliv som inte har det minsta med jakt att göra.

Berikad biologisk mångfald som en återetablering av rovdjur innebär och vikten av hela det övriga rörliga friluftslivet, rekreativsmöjligheterna och naturintresset i länet bör lyftas fram.

SRF tillstyrker förslaget att i naturvårdssyfte anpassa uttaget av rådjurs jakt till en viss lodjurstäthet och till vad rådjursstammarna tål för att inte kollapsa, ett mycket seriöst och bra tänkt förslag, som är både naturvårds- och viltvårdsinriktat.

5; Kostnader

SRF beklagar att "det rekreativa värdet för naturintresserade att ha rovdjur i sin närhet" inte utreds närmare.

6.3.3; Mål för lodjuren utbredning

Planen anger att förvaltning genom jakt endast bör komma ifråga då

REMISSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

	<p>antalet familjegrupper överstiger minimiantalet familjegrupper. Det bör förtydligas att det är det nationella minimiantalet som avses och inte det regionala.</p>
LRF Mälardalen	<p>Förslaget till förvaltningsplan är till stora delar mycket bra.</p> <p>Inledningen, det är naturligt och nödvändigt med ökat samarbete med grannlänerna.</p> <p>1.1 Den nationella rovdjurspolitiken Rätten att skydda tamdjur måste stärkas. Lagstiftningen måste ändras så att det finns en lagstadgad rätt att skydda tamdjur, inklusive hundar.</p> <p>1.4 Ansvarsfördelning Länsstyrelsen bör ges rätt att besluta om jakt och skydds jakt på rovdjur. Länsstyrelsen ska även ges rätten att utan Naturvårdsverkets godkännande upprätta förvaltningsplaner.</p> <p>4.2 Skador på tamdjur Ett fungerande, lagstadgat ersättningssystem för direkta och indirekta skador för samtliga kostnader är viktigt.</p> <p>4.3 Konkurrens om det jaktbara viltet... Det är viktigt med jaktbara rådjursstammar i länet. Minskade rådjursstammar kan leda till minskade jaktarrenden vilket får ekonomiska konsekvenser för markägare.</p> <p>Ökande lostam leder till att rådjur drivs ut på åkermarken, vilket resulterar i ökat antal ihjälkörda rådjurskid i samband med vallskörden. Problemet är välkänt i Västmanland.</p> <p>5.2 Viltskademedel Förslag om att länsstyrelsen ska tillhandahålla akutstängsel, personal för att sätta upp dessa samt lapptyg för akuta insatser i samband med angrepp.</p> <p>Uppsättning av fasta (rovdjurs- ?) stängsel måste bekostas av viltskademedel (material, arbetstid för uppsättning och kontinuerligt underhåll).</p> <p>Ersättning för produktionsbortfall, merkostnader, behov av särskild tillsyn och uteblivna EU-ersättningar måste också utgå.</p>

REMISSSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

Naturskyddsföreningen i Stockholms län	Har inte svarat
Naturvårdsverket	Har inte svarat
Viltskadecenter	Har inte svarat
Stockholms Ornitologiska Förening	Har inte svarat
Friluftsförbundet i Stockholmsdistrikt	Har inte svarat
Roslagens polismästardistrikt	Har inte svarat
Södertörns polismästardistrikt	Har inte svarat
Skogsstyrelsen i Stockholms distrikt	Skogsstyrelsen har inget att erinra om länsstyrelsens förslag till förvaltningsplan.
Stockholm Uppsala Fåravelsförening	Har inte svarat
Viltvårdsnämnden i Stockholms län	Har inte svarat
Åklagarmyndigheten i Stockholm	<p>Planen ger en god bild av situationen för de stora rovdjuren i länet.</p> <p>Det bör framhållas att i de fall varg, björn eller lo trafikdödas, tillställs åklagaren de handlingar som upprättas av polis i samband med händelsen. Skälet är att utesluta artskyddsbrott.</p> <p>Miljöåklagaren ställer sig positiva till att adjungeras till regionala rovdjursgruppen.</p>
Statens Veterinärmedicinska Anstalt	<p>”Stockholms län är med sin infrastruktur och befolkningstäthet ett län där arbetet med stora rovdjur är svårt. Det är därför extra roligt att läsa rapporten från KTH. Länsstyrelsen i Stockholms län är först ut med en sådan gedigen genomgång av de faktiska förutsättningarna för etablering av ett av de stora rovdjuren. Undersökningen av de ekologiska förutsättningarna för lodjur i Stockholms län är en av de mest genomarbetade studierna inom detta område som gjorts i landet. Resultatet ger tydliga signaler om de begränsningar som finns, vilket ger en mer realistisk bild av vilken etablering som är att vänta.”</p>
Detaljsynpunkter, SVA	<p>1.6.2 Björn, nuvarande utbredning Björnens reproduktion är idag koncentrerad till tre områden, inte fyra som anges i texten.</p>

REMISSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

3.4 Lodjur

I Stockholms län trafikdödades ett lodjur 2004 och två 2006.

4.3 Konkurrens om det jaktbara viltet...

Rovdjuren kommer eventuellt att konkurrera med jägarna, inte med organisationerna. Båda jägarorganisationerna bör omnämnas. Förtydliga länsförening till länsjaktvårdsförening och kretsar till jaktvårdskretsar.

6.1 Mål för kommunikation

Riktade kommunikationsaktiviteter kan vara meningsfulla och strategiska med tanke på väntad utveckling av stammarna. Exempel på aktiviteter är information till fårägare om förebyggande åtgärder, ersättningssystem mm, information till allmänheten om arternas grundläggande biologi mm.

6.3.1 Varg

Naturvårdsverket tar inga egna initiativ till skydds jakt. Beslut om skydds jakt tas med stöd av 27 § jaktförordningen, dvs skydds jakt på enskilda initiativ.

Störning av vargar med oönskat beteende är en etablerad förvaltningsmetod som bör vara aktuell i länet.

Det bör framgå hur länsstyrelsen ställer sig till revirmarkerande ensamma individer, par eller familjegrupper i länet. Scenariot kan mycket väl bli aktuellt inom något eller några år i länet, och bör därför ingå.

6.3.2 Björn

När björnar söker föda invid bebyggelse kan förebyggande åtgärder tillämpas i första hand, exempelvis genom att avlägsna den födoresurs som lockar björnen eller sätta upp elstängsel.

Störning av björnar med oönskat beteende är en etablerad förvaltningsmetod som bör vara aktuell i länet.

6.3.3 Lodjur

Angående målet 4 – 6 familjegrupper, det bör förtydligas om det är min- eller maxantal, eller min- och maxantal.

Målbeskrivningen för förvaltning genom jakt bör utformas så att minimiantalet familjegrupper inte underskrids efter utförd jakt.

Texten ”Eventuella skadetillfällen...” saknas för lodjur.

REMISSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

<p>Övergripande synpunkter, SVA</p>	<p>De befintliga rutinerna för hantering av skadetillfällen bör redovisas.</p> <p>En mer detaljerad redovisning av länsstyrelsens mål och åtgärder för att motverka illegal jakt bör ingå i planen.</p> <p>En mer detaljerad redovisning av länsstyrelsens mål och åtgärder för rovdjur med oönskat beteende bör ingå i planen. Följande bör klargöras:</p> <ul style="list-style-type: none">• Vad räknas som oönskat beteende och om olika toleransnivåer gäller beroende på art• Skrämsel – vilka metoder, vid vilka tillfällen• Riktlinjer för bidrag till förebyggande åtgärder• Riktlinjer för skydds jakt <p>En mer detaljerad redovisning av länsstyrelsens mål och åtgärder för skador orsakade av stora rovdjur bör ingå i planen. Mål och åtgärder för skador på:</p> <ul style="list-style-type: none">• Hägnade tamdjur• Hundar• Viltuppfödning (eventuellt)• Bikupor(eventuellt)• Gröda(eventuellt)• Förebyggande metoder – vilka metoder och vid vilka tillfällen• Riktlinjer för bidrag till förebyggande åtgärder• Riktlinjer för skydds jakt <p>Det är önskvärt med en redovisning av länsstyrelsens mål och åtgärder för samarbetet med grannlän.</p> <p>Det är önskvärt med en redovisning av länsstyrelsens policy rörande förvaltningsmärkning av stora rovdjur.</p> <p>Klara rutiner och riktlinjer ger en relativ förutsägbarhet inom rovdjursförvaltningen, vilket kan skapa trygghet för alla inblandade parter.</p>
<p>Svenska Kennelklubben</p>	<p>Har inte svarat</p>
<p>Stockholms orienteringsförbund</p>	<p>Har inte svarat</p>

REMISSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

Länets kommuner

Remissinstans	Synpunkter
Botkyrka kommun	Har inte svarat
Danderyds kommun	Kommunen avstår från att yttra sig.
Ekerö kommun	Kommunen har inget att erinra mot föreslagen förvaltningsplan.
Haninge kommun	Har inte svarat
Huddinge kommun	Har inte svarat
Järfälla kommun	Har inte svarat
Lidingö kommun	Har inte svarat
Nacka kommun	Har inte svarat
Norrtälje kommun	Har inte svarat
Nykvarn kommun	Har inte svarat
Nynäshamn kommun	<p>Målet för björn är att låta de björnar som vandrar genom länet leva här om de själva väljer att göra så. Detta gäller enbart om de inte söker föda i anslutning till bebyggelse eller om de löper stor risk att trafikskadas. Detta är en motsättning som innebär att björnen är helt fredlös. Målet bör förtydligas.</p> <p>En djupare diskussion bör föras om anpassningen av jaktuttaget av rådjur till lämplig nivå inom områden med lodjursetablering.</p> <p>Vilka lagliga möjligheter finns för att begränsa jaktuttaget?</p> <p>Vilka frivilliga överenskommelser med jägarna är möjliga att nå?</p> <p>Benämningen viltvård känns otidsenlig med tanke på miljömålet om biologisk mångfald. Viltvård används huvudsakligen av jägare med betydelsen att främja förekomst av det jaktbara viltet och har mycket lite med biologiska naturvårdinsatser att göra.</p>
Salem kommun	Kommunen har lämnat ett mycket omfattande yttrande som främst rör de nationella målen. Kommunen anser sammanfattningsvis att de nationella målen är alltför lågt satta med avseende på antal djur.

REMISSSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

	<p>Målen står inte i proportion till de verkliga risker som föreligger för små populationer, vilket står i konflikt till miljökvalitetsmålet ett rikt växt- och djurliv. Man går också in på arternas genetik och grad av inavel, rennärlingsfrågor och klimatförändringarnas inverkan på rovdjuren, främst björn.</p> <p>Nya nationella mål för varg, björn, lo och kungsörn föreslås.</p> <p>Instängsling med el är en fungerande preventiv metod.</p> <p>Nämnden vänder sig mot uttalandet från Svenska Jägareförbundets nye generalsekreterare att "alla naturintresserade borde skaffa sig en jägarexamen". Ett resonemang om en begränsning av antalet jägare i landet förs, så att livskraftiga rovdjurspopulationer ska kunna upprätthållas.</p> <p>Den biologiska mångfalden måste värnas framför jakten.</p>
Sigtuna kommun	<p>Planen är väl genomarbetad, men vissa brister konstateras.</p> <p>Aktuella inventeringsresultat nationellt och för länet bör redovisas.</p> <p>År 2006 fälldes 14 lodjur under första jakt dagen i det relativt närliggande Dalarnas län, vilket kan tyda på större tillgång på lodjur än vad som bedömts.</p> <p>Det är viktigt att noga följa lodjursstammens utveckling i länet, särskilt med tanke på att då lodjuren i närliggande län reducerat bytestillgången där, kan den goda tillgången på bytesdjur i Stockholms län locka dem hit.</p> <p>Lodjuret kommer sannolikt att på sikt anpassa sig till de ökade stöningarna inom länet.</p>
Sollentuna kommun	Har inte svarat
Solna kommun	Solna kommun har inga synpunkter på länsstyrelsens förslag till förvaltningsplan.
Stockholm kommun	<p>Det är viktigt att rovdjuren är ett naturligt inslag i Sverige och även inom Stockholms län.</p> <p>Förvaltningen syfte, tredje punktens första del är otydlig. Förslag på ny formulering är; -ta regionalt ansvar för att de nationella målen för att antalet rovdjur nås genom att fastställa miniminivåer för regionen.</p>

REMISSSAMMANSTÄLLNING

Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

	<p>Bra att ta fram mål för förvaltningen för att uppnå syftena. Vissa mål är omöjliga att mäta och följa upp, vilket är en brist.</p> <p>Kommunikationsmålet att prioritera inkommande samtal från allmänheten bör kvantifieras, t ex genom ökad tillgänglighet, förbättrad information på hemsidan, annonser, pressmeddelanden etc.</p> <p>I kunskapsmålet behöver resurser inte anges i målformuleringen som en begränsande faktor.</p> <p>Mål för utbredning bör endast omfatta perioden 2007 – 2010. Vad som kan tänkas hända på längre sikt bör inte stå i målbeskrivningen, men kan finnas med i brödtext.</p> <p>Att loetablering sker på Södertörn är inte sannolikt under perioden, varför det inte bör vara med som ett mål, då det troligen inte går att uppnå under perioden.</p> <p>Målet för kommunikation med jägarkåren bör vara att anpassa jaktuttaget i de områden där lodjur finns eller förväntas etablera sig.</p> <p>Målet för kommunikation med färegare bör vara att kontakt och kommunikation etableras med dem som har sin verksamhet i områden där lodjur finns eller förväntas etablera sig.</p>
Sundbyberg stad	<p>Staden delar uppfattningen att rovdjur ska bevaras och ha möjlighet att utveckla sunda och livskraftiga stammar. Rovdjurens roll i ekosystemet som toppredator lyfts fram särskilt.</p> <p>Frågan om antal innebär en svår avvägning mellan olika intressen. Acceptansen för utbredning nära tätorter beror mycket på vilken art det gäller.</p> <p>Björn i anslutning till tätorter lyfts fram som ett särskilt allvarligt problem, särskilt habituering.</p> <p>Varg lyfts fram som en kontroversiell art, främst beträffande skador på tamdjur och jakthundar.</p> <p>Kommunen anser därför att det inte är realistiskt att ha som mål att öka acceptansen av björn eller varg i länet.</p> <p>Motsättningen mellan framtida rovdjursetablering och andra naturvårdsinsatser, t ex betesdrift inom naturreservat, påpekas.</p>

REMISSAMMANSTÄLLNING

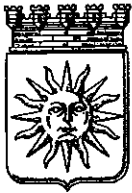
Datum
2007-02-20

Beteckning
511-2006-38141

	<p>Hästgårdar och ridskolor kan påverkas negativt av ökad rovdjursförekomst i länet.</p> <p>Befolkningstätheten, infrastrukturen och trafiken gör att det inte går att bygga upp fasta stammar av björn och varg i länet. Om så ändå sker, bör möjligheterna till skydds jakt utökas och bidrags- och ersättningssystemet ses över.</p>
Södertälje kommun	<p>Miljönämnden beslutar att tillstyrka förslaget till förvaltningsplan. Mot beslutet reserverar sig ledamöterna för m, fp och c. Dessa avger ett särskilt yttrande.</p> <p>Särskilt yttrande från m, fp och c: Reproduktion av stora rovdjur har ett stort värde, men ska ske inom naturområden som har betydligt större sammanhängande arealer. Rovdjursetablering inom relativt tätbebyggda områden, där tamboskap och sällskapsdjur finns som "stora skafferier", är inte den bästa lösningen. Myndigheten skapar stora känsloladdade motsättningar som inte är till gagn för de drabbade djurägarna. Myndigheten måste tillåta skydds jakt om etablering tillåts. Djurägarna måste få rätten att försvara sina djur.</p>
Tyresö kommun	Har inte svarat
Täby kommun	Har inte svarat
Upplands-Bro kommun	Har inte svarat
Upplands Väsby kommun	<p>Kommunen har i samband med skadedjursbekämpning, kontakt med fyra jägare som anlitas för ändamålet. Dessa rapporterar nästan varje år om iakttagelser av lodjur från de västra delarna av kommunen.</p> <p>Inga klagomål eller andra kommentarer har inkommit från kommunens innevånare.</p> <p>Kommunen anser att stora rovdjur behövs i ett fungerande ekosystem och man tror att de flesta människor tycker att vården av de vilda djuren är en angelägen del av naturvårdsarbetet.</p>
Vallentuna kommun	Har inte svarat
Vaxholm kommun	Har inte svarat

REMISSAMMANSTÄLLNINGDatum
2007-02-20Beteckning
511-2006-38141

Värmdö kommun	Störningar och effekter på eventuell etablering av lodjur kan komma att öka i framtiden, då kommunens befolkning växer mycket snabbt.
Österåker kommun	Har inte svarat

SOLNA STAD
Stadsledningsförvaltningen
Maria Rönnberg

1 (1)

2006-12-28
INKOM
 LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN
 Naturvårdsenheten

2007 -01- 0 4

511-2006-38141
 Kommun nr:

INKOM
 LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN
 Juridiska enheten

2007 -01- U 3

Länsstyrelsen i Stockholms län
Juridiska enheten
Box 22067
104 22 Stockholm

Ang Solna stads dnr KS/2006:494
Miljökontoret Solna stad har inga synpunkter på remissen från Länsstyrelsen i Stockholms län, Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010, länsstyrelsens beteckning 511-2006-038141.

Maria Rönnberg
Maria Rönnberg
Stadssekreterare

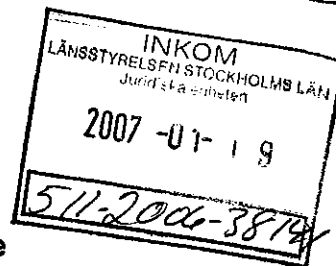

Upplands Väsby
kommun

Miljö- och hälsoskyddskontoret
Håkan Talling
☎ 08 - 590 973 74
Fax 08 - 590 819 30
Hakan.talling@upplandsvasby.se

Yttrande
2007-01-15

Dnr
2007.14

Länsstyrelsen i Stockholms län
Juridiska enheten
Box 22067
104 22 Stockholm

Yttrande på remiss om förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, perioden 2007-2010. Er beteckning 511- 2006- 038141.

Miljö- och hälsoskyddskontorets synpunkter

Upplands Väsby kommun bedriver inte i strikt bemärkelse någon viltvård. Kontoret svarar för bekämpning av skadedjur såsom vildkatter etc. Till vår hjälp anlitas fyra jägare på ideell basis. Vid samråd med dessa och några större markägare framkommer inga som helst problem med rovdjur inom kommunen. De rovdjur som iakttages är lodjur som vintertid nästan varje år rapporteras från västra kommundelen, vilka då förmodligen kommer vandrande från Upplands Bro. Inga klagomål eller andra kommentarer har under de senaste åren inkommit till kontoret från kommunens invånare. Kontoret anser att stora rovdjur behövs i ett fungerande ekosystemet och vi tror att de flesta människor tycker att vården av de vilda djuren är en angelägen del av naturvårdsarbetet.

Med vänlig hälsning

Hans Gustafsson
Miljö- och hälsoskyddschef

Håkan Talling
Miljö- och hälsoskyddsinspektör

SALEMS KOMMUN

Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen
Bygg- och miljöenheten
Carina Molin

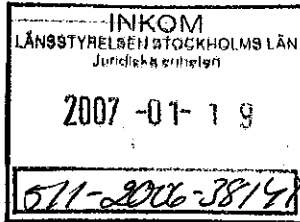
DELEGATIONSBESLUT 5/2007

2007-01-12

Dnr: 2007/0004

19

Länsstyrelsen i Stockholms län
Juridiska enheten
Box 22067
10422 Stockholm

Yttrande över förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholm län, perioden 2007-2010

Beslut

Bygg- och miljönämnden i Salems kommun bedömer att de nationella målen i förvaltningsplanen är för lågt satta, med avseende på antal rovdjur. Bygg- och miljönämndens förslag till nationella mål med avseende på antal rovdjur preciseras i yttrandet.

Ärendet

Den 29 december 2006 inkom till Salems kommun en remiss över förvaltningsplanen för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010. Remissen skall vara länsstyrelsen tillhanda senast den 31 januari 2007.

Förvaltningsplanen redogör för hur länsstyrelsen avser att arbeta med den regionala rovdjursförvaltningen under kommande treårs period. Förvaltningens syfte är att skapa och utveckla en god kommunikation med länsinvånarna i rovdjursfrågor, att upprätthålla en god och aktuell kunskap om rovdjurens utbredning i länet, att bereda plats för rovdjuren, att ta regionalt ansvar för att de nationella miljö kvalitetsmålen för antalet rovdjur uppfylls samt att minimera konflikter mellan rovdjur och enskilda verksamheter.

Bakgrund

Förvaltningsplanen behandlar varg, björn, lodjur och kungsörn. I första hand behandlar förvaltningsplanen lodjur, eftersom detta är det enda stora rovdjur där länsstyrelsen kunnat påvisa att föryngring sker inom regionen under de senaste åren. Järven behandlas ej då den endast förekommer i norra Sverige.

Bygg- och miljönämndens bedömning är att de nationella målen i förvaltningsplanen, om rovdjursantal, inte står i proportion till de verkliga risker som föreligger med relativt små rovdjurspopulationer, enligt det nationella miljö kvalitetsmålet *ett rikt växt- och djurliv (16)*:

"Den biologiska mångfalden skall bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer skall värnas. Arter skall kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor skall ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd."

Det är viktigt att kommunala och statliga organ förser allmänheten med saklig information om rovdjur. Bygg- och miljönämndens uppfattning är att vi tillsammans måste förändra "rovdjursklimatet" i Sverige, så att människor och livskraftiga rovdjursstammar kan leva tillsammans. Nutidens rovdjurskonflikt står inte i proportion till de skador som kan uppstå i ett förstört ekosystem. Utdöende av en enda toppredator kan få ett helt ekosystem att kollapsa, speciellt om artrikedomen är låg.

Instängsling med el är en väl fungerande lösning för djurhållare, för att hålla rovdjur borta från sina betesmarker. Länsstyrelsen betalar i nuläget för stängselmaterial och viss arbetstid och Svenska rovdjursföreningen bidrar ideellt med hjälp till instängsling.

Svenska Jägareförbundet innehar ca 200 000 medlemmar. Inom regionen konkurrerar främst lodjuret med jägarna om viltet. Håkan Weberyd har utsetts till ny generalsekreterare för Svenska Jägareförbundet och säger: - "Jag vill att så många som möjligt får möjlighet att uppleva den livskvalitet som jakten ger den moderna människan. Jakt är det mest naturliga som finns. Alla naturintresserade borde skaffa sig en jägarexamen."

Bygg- och miljönämnden anser att det är en orimlig situation att alla naturintresserade skall leva ut sitt naturintresse i form av jakt. Kanske är det så att antalet jägare är för många i landet, för att livskraftiga rovdjurspopulationer skall kunna upprätthållas. En diskussion om hur många jägare som skall få tillgång till årlig jakt kontra hur många rovdjur som skall få finnas bör föras. Naturen kan avnjutas på många sätt, och vi måste värna om den biologiska mångfalden framför jakt.

Förvaltningsplanen presenteras med två olika nationella mål, antal och utbredning, för varg, björn, lodjur och kungsörn

Varg

Vargen blev fridlyst 1965, och den svenska vargstammen utgjordes då av 10 individer. Därefter skulle det komma att dröja ytterligare 13 år innan den första föryngringen ägde rum. Den skandinaviska vargen har någon gång under 1900-talet utrotats, och vår svenska stam härstammar idag från den finsk/ryska populationen.

Den svenska vargstammens individer har ett mycket homogent ("magert") arvsanlag. Forskningsavdelningen på Naturhistoriska riksmuseet har med hjälp av artdatabanken gjort jämförande studier på den tidigare skandinaviska vargstammen och den befintliga finsk/ryska vargstammen, och har med detta kunnat konstatera att det råder en kraftig inavel. Koofficienten för avkomma från helsyskonpar ligger på 0.25, men den högsta koofficienten som uppmätts hos individer i vår nuvarande vargstam ligger på 0.4. En oroväckande hög inavelskoofficient!

Forskningsavdelningen har även upptäckt effekter av den inavelsdepression som råder i form av att kullarna utgörs av 4 istället för 6 valpar, missbildningar i ryggkotor och förminskade testiklar. Om en fortsatt genetisk utarmning fortsätter finns det risk för att den tillväxt som ägt rum

under 1990-talet upphör och att antalet vargar i Skandinavien åter kommer att gå ner. Genetikernas beräkning är emellertid att det bara skulle behövas att det vart femte år vandrar in två vargar till Skandinavien och att dessa djur deltar i reproduktionen för att risken för inavelsproblem skulle vara hävd.

Ändras tillväxttakten av någon anledning t.ex. genom ökad jakt, kan situationen dock snabbt förändras. Redan ett litet årligt uttag av vuxna vargar kan ge stora effekter på tillväxttakten och varje individ som existerar i dag kan på ett betydelsefullt sätt bidra till populationens tillväxt.

Förutom illegal jakt är även sjukdomar ett hot mot vargen såsom skabb, hundpest, rabies, valpsjuka och ledinflammation. Eftersom vargstammens individer innehar ett homogent arvsanlag är vargstammen mycket känslig för störningar. En virussjukdom skulle i praktiken kunna slå ut hela vargstammen.

Nationella mål, antal

Minimnivån för varg är satt till 200 individer och 20 föryngringar.

Denna nivå är inte långsiktigt hållbar. Enligt populationsgenetiker bör vargstammen ligga på cirka 500 individer, i ett relativt kortsiktigt perspektiv.

Människor räds för vargar trots att endast ett fall av vargangupp har ägt rum mot människa sedan slutet av 1800-talet. Denna varg var galen. Inavel är dock en faktor som kan utlösa galenskap, det är därför viktigt att nytt blod införs i svenska vargstammen samt att populationsstorleken är långsiktigt hållbar.

Nationella mål, utbredning

Målet för vargstammens utbredning skall vara att stammen på naturlig väg sprider sig över landet, och att dess förekomst i renskötelsesområdet i huvudsak begränsas till de områden utanför renskötelsens åretruntmarker där de gör minst skada.

Bygg- och miljönämnden bedömer att detta mål måste formuleras mer restriktivt vad avser rovdjurens rätt till vildmarken, i kompromiss med renskötarna. Vi har granskat en kartbild över renskötelsens åretruntmarker, och konstaterat att dessa utgör ca 25 % av Sveriges yta. Tillsammans med samebyarnas övriga betesmarker utgör de 50 % av Sveriges yta. Det blir svårt för vargen att utan gränser i form av stängsel kunna ströva längs fjällkedjan utan att inkräkta på renskötarnas åretruntmarker. Olyckligtvis finns inte en enda varg utmarkerad i remissunderlaget (karta över vargförekomst), inom vare sig åretruntmarker eller samebyarnas övriga betesområden, vilket utgör halva Sveriges yta.

Bygg- och miljönämnden bedömer att den svenska vildmarken skall vara tillgänglig för ekosystemets alla organismer, både rovdjur och betesdjur.

Björn

Även björnstammen har varit offer för en nära utrotning. 1930 bestod den svenska björnstammen av 130 individer. Detta innebär att björnen, liksom vargen, har en relativt variationsfattig genetisk variation. Björnen fredades 1913.

Björnstammen i Sverige motsvarar i nuläget mellan 1 800-2 200 individer. Enligt de i remissen föreslagna nationella mål om 1 000 st, skulle detta innebära en halvering av den svenska björnstammen.

Med anledning av björnstammens relativt magra genetiska variation, bör man ta i beaktning att majoriteten av björnstammen kan slås ut vid en störning såsom vid en virussjukdom o.dyl. Framför allt då klimatförändringarna kan komma att föra med sig sjukdomar från varmare delar av världen.

Klimatförändringar riskerar även att hota björnens livscykel. Björnen ligger normalt i ide hela snöperioden, men milda snöfria vintrar kan komma att rubba björnarnas vintersömn. Hur detta i sin tur påverkar björnens livskvalitet bör tas i beaktning. Enligt miljöbalken bör den s.k. försiktighetsprincipen tillämpas.

Nationella mål, antal

Det nationella målet för björnstammen ska enligt rovdjurspolitiken utgöras av totalt 1 000 björnar, varav 100 föryngringar per år.

Bygg- och miljönämnden bedömer att den nuvarande björnstammen skall förbli orörd. En björnpopulation om ca 2 000 björnar ses nödvändig för att det nationella miljö kvalitetsmålet *ett rikt växt- och djurliv* skall uppnås.

Nationella mål, utbredning

Målet för björnstammens utbredning bör vara att den fyller ut områden mellan de nuvarande reproduktionsområdena och att stammens spridning tillåts söderut.

Bygg- och miljönämnden instämmer med föreslaget mål.

Lodjur

Liksom varg och björn har även lodjuret i början av 1900-talet varit nära gränsen till utrotning, då stammen utgjordes av färre än 100 individer i övre Norrland. Lodjuret har varit fridlyst lite till och från under 1900-talet men 1991 kom slutligen en total fridlysning i hela landet.

Med anledning av att ett relativt litet antal lodjur har bidragit till populationsökningen har även lodjuret ett homogent arvsanlag. Med anledning av detta bör vi ta i beaktning att en störning i form av en virussjukdom eller liknande kan slå hårt på lodjursstammen. Förutom jakt är även skabb ett hot mot lodjuret.

Nationella mål, antal

Minimivån för lodjursstammen i Sverige skall enligt rovdjurspolitiken utgöras av totalt 1 500 individer, varav 300 föryngringar.

Bygg- och miljönämnden bedömer att den nuvarande lodjursstammen skall förbli orörd. Dock bör lodjursstammen utgöras av ett minimiantal om ca 2 000 lodjur för att det nationella miljökvalitetsmålet *ett rikt växt- och djurliv* skall kunna uppnås.

Nationella mål, utbredning

Målet för lodjursstammens utbredning är att arten skall finnas såväl inom som utanför renskötselområdet, men att huvuddelen av stammen skall finnas utanför renskötselområdet. Lodjuret bör vidare ges möjlighet att sprida sig söderut och återkolonisera lämpliga biotoper i södra Svealands och Götalands skogsbygder.

Enligt remissen är det för närvarande jakt snarare än födotillgång som begränsar lodjuret i renskötselområdet. Bygg- och miljönämnden bedömer att det helt är orimligt att nära 50 % av Sveriges vildmark- och skogsområden uteslutande skall vara avsett för rennäring, där rovdjur praktiskt taget inte tillåts.

Kungsörn

Kungsörnen förekommer främst i fjälltrakterna och i Norrlands skogsland men har under senare decennier även spridit sig ut mot den norrländska kusten. Totalt beräknas det svenska kungsörnsbeståndet uppgå till maximalt 600 par, varav ca 400 par häckar årligen.

Nationella mål, antal

Minimnivån för kungsörnsstammen skall vara 600 årliga häckande par enligt rovdjurspolitiken.

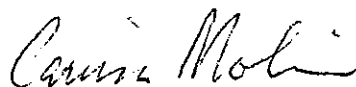
Bygg- och miljönämnden bedömer att kungsörnsstammen bör fördubblas från dagens 400 häckande par, till 800 häckande par. Anledningen till att vi vill se en högre miniminivå för häckande par är att fåglarnas reproduktion påverkas påtagligt av miljögifter, bland annat i form av äggskörhet. Vi bedömer att miniminivån om 800 häckande par är nödvändig för att kunna uppnå det nationella miljökvalitetsmålet *ett rikt växt- och djurliv*.

Nationella mål, utbredning

Kungsörnens utbredning bör enligt rovdjurspolitiken inte påverkas av människan.

Bygg- och miljönämnden instämmer med ovanstående mål om utbredning.

För bygg- och miljönämnden

Carina Molin

Bygg- och miljöchef/kommunekolog

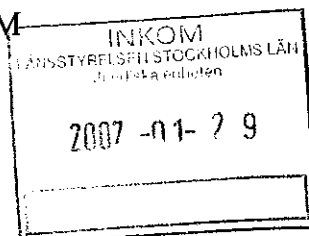
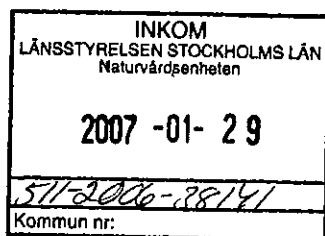
YTTRANDE

2007-01-26

Dnr SVA2006/960

Länsstyrelsen i Stockholms län
Juridiska enheten

Box 22067
104 22 STOCKHOLM

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län

511-2006-038141

Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) har i remiss 2006-12-11 anmodats yttra sig rörande förslaget till förvaltningsplan av stora rovdjur i Stockholms län. SVA vill i detta ärende anföra följande.

Stockholms län är med sin infrastruktur och befolkningstäthet ett län där arbetet med stora rovdjur är svårt. Det är därför extra roligt att läsa rapporten från KTH. Länsstyrelsen i Stockholms län är först ut med en sådan gedigen genomgång av de faktiska förutsättningarna för etablering av ett av de stora rovdjuren.

Undersökningen av de ekologiska förutsättningarna för lodjur i Stockholms län är en av de mest genomarbetade studierna inom detta område som gjorts i landet. Resultaten ger tydliga signaler om de begränsningar som finns, vilket ger en mer realistisk bild av vilken etablering som är att vänta.

SVA har dock vissa synpunkter på förvaltningsplanen både på detaljnivå och av mer övergripande natur.

Detaljkommentarer:

- Sidan 10, 1.6.2 Björn, Nuvarande utbredning
 - Björnens reproduktion (föryngring) är i dag koncentrerad till tre områden, inte fyra som anges i texten. Det är de två nordliga områdena som numera överlappar varandra och därför slagits ihop. Karta finns på Naturvårdsverkets hemsida.

STATENS VETERINÄRMEDICINSKA ANSTALT

Postadress 751 89 Uppsala

Besöksadress Ulls väg 2 B, Uppsala

Tel 018-67 40 00. Fax 018-30 91 62

e-mail sva@sva.se. Org.nr 202100-1868

- Sidan 20, 3.4 Lodjur
 - I Stockholms län trafikdödades ett lodjur 2004 och två stycken 2006.

- Sidan 31, 4.3 Konkurrens om det jaktbara viltet, främst rådjur
 - Rovdjuren kommer eventuellt att konkurrera med jägarna, inte organisationer. Om man presenterar den ena av jägarorganisationerna kan det vara rimligt att även presentera den andra – Jägarnas Riksförbund.
 - Förtydliganden:
 - "... Sveriges största länsjaktvårdsförening ..."
 - "Det finns 22 jaktvårdskretsar ..."

- Sidan 38, 6.1 Mål för kommunikation
 - Särskilda kommunikationsaktiviteter kan vara meningsfulla. Även Stockholms län kan räkna med besök och etablering av både lo, varg och björn, varför det kan vara strategiskt med riktade informationsinsatser. Det kan exempelvis röra sig om information till fårägare, och andra tamdjursägare, om förebyggande åtgärder och ersättning för rovdjursrivna tamdjur. I områden med etablering, eller förekomst, kan det röra sig om information till allmänheten om den aktuella artens grundläggande biologi.

- Sidan 39, 6.3.1 Varg
 - Naturvårdsverket tar inga egna initiativ till beslut om skydds jakt efter särskilt skadegörande individer. De beslut om skydds jakt på varg som tagits är med hänvisning till § 27 Jaktförordningen, dvs. efter att en ansökan om skydds jakt skickats till Naturvårdsverket (Skydds jakt på enskilds initiativ).
 - Störning av vargar med oönskat beteende är en etablerad förvaltningsmetod och bör därför vara aktuell även i Stockholm län.
 - Det framgår inte hur Länsstyrelsen ställer sig till en etablering av revirmarkerande ensam individ, par eller familjegrupper i länet. Detta scenario kan mycket väl bli aktuellt inom något eller några år och bör därför ingå.

- Sidan 39, 6.3.2 Björn
 - När björnar söker föda i/vid bebyggelse, kan det vara av värde att först försöka med förebyggande åtgärder. Detta kan exempelvis göras genom att avlägsna den födoresurs som lockar eller sätt upp ett elstängsel.

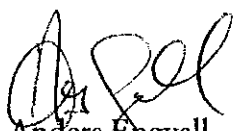
- Störning av björnar med oönskat beteende är en etablerad förvaltningsmetod och bör därför vara aktuell även i Stockholm län.
- Sidan 40, 6.3.3 Lodjur
 - Det anges att antalet familjegrupper bör på lång sikt uppgå till mellan 4 och 6. Är detta liktydigt med minimiantalet familjegrupper? Att utan ytterligare förtydligande behålla nuvarande text kan tolkas som om länsstyrelsen förordar minst fyra- och maximalt sex familjegrupper.
 - Målbeskrivningen för förvaltning genom jakt bör vara utformad så att minimiantalet familjegrupper ej underskrids efter utförd jakt.
 - Texten "Eventuella skadetillfällen hanteras med befintliga rutiner." saknas för lodjur.

Övergripande synpunkter:

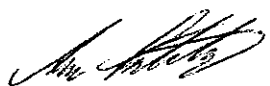
- De befintliga rutinerna för hantering av skadetillfällen bör redovisas.
- Det är önskvärt med en mer detaljerad redovisning av Länsstyrelsens mål och åtgärder för att motverka illegal jakt.
- Det är önskvärt med en mer detaljerad redovisning av Länsstyrelsens mål och åtgärder för djur med oönskat beteende.
 - Vad räknas som oönskat beteende? Finns det olika toleransnivåer för de olika arterna?
 - Skrämsel – vilka metoder och vid vilka tillfällen.
 - Neutralisera lättillgänglig föda.
 - Riktlinjer för skydds jakt.
- Det är önskvärt med en mer detaljerad redovisning av Länsstyrelsens mål och åtgärder för skador orsakade av stora rovdjur.
 - På hägnade tamdjur och hundar. Eventuellt även på viltuppfödningar, bikupor och gröda.
 - Förebyggande åtgärder – vilka metoder och vid vilka tillfällen.
 - Riktlinjer för bidrag till förebyggande åtgärder.
 - Riktlinjer för skydds jakt.
- Det är önskvärt med en redovisning av Länsstyrelsens mål och åtgärder för samarbetet med närliggande län.
- Det är önskvärt med en redovisning av Länsstyrelsens policy rörande förvaltningsmärkning av stora rovdjur.

Klara rutiner och riktlinjer ger en relativ förutsägbarhet inom rovdjursförvaltningen, vilket kan skapa en trygghet för alla inblandade parter.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Anders Engvall. I den slutliga handläggningen har från avdelningen för Vilt, Fisk & Miljö deltagit sektionschef Torsten Mörner, forskningsingenjör Jessica Åsbrink samt forskningsingenjör Arne Söderberg, den sistnämnde föredragande.

Anders Engvall
Generaldirektör

Arne Söderberg
Forskningsingenjör

Datum
2007-01-26

Diariernr
1619/06 339/S

Stockholms distrikt
Sören Nissilä
Natur/Miljö
Galgbacksvägen 5, 186 30 Vallentuna
soren.nissila@skogsstyrelsen.se
Tfn 08-511 700 75, 070-222 13 78
Fax 08-511 752 85

Länsstyrelsen
Att: Camilla Frisch
Juridiska enheten
Box 220 67
104 22 Stockholm

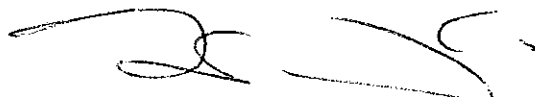
INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007 -01- 3 0
311-2006-38191
Kommun nr:

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län

(ert dnr 511-2006-038141)

Skogsstyrelsen, Stockholms distrikt, har inget att erinra om Länsstyrelsens förslag till regional förvaltningsplan.

På Skogsstyrelsens vägnar

Sören Nissilä

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Juridiska enheten
2007 -01- 3 0

Sörens bremall

Postadress
Huvudkontor
Skogsstyrelsen
551 83 Jönköping

Besöksadress
Vallgatan 8
Jönköping

Telefon
036-15 56 00
Fax
036-16 61 70

Organisationsnr
202100-5612
Momsreg.nr
SE202100561201

E-post
skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se
www.skogsstyrelsen.se

2007-01-29

Er ref 511-2006-038141

Ert datum 2006-12-11

23

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007 -01- 3 0
511-2006-38141
Kommun nr:

Länsstyrelsen i Stockholms län

Juridiska enheten

Box 22067

104 22 STOCKHOLM

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Juridiska enheten
2007 -01- 3 0

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010

Regionförbundet LRF Mälardalen har beretts möjlighet att yttra sig och lämna synpunkter på remissen: Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010.

Vi anser att förslaget till förvaltningsplanen för stora rovdjur i Stockholms län, är till stora delar mycket bra.

Det är några ytterligare saker som vi vill lyfta fram.

Inledning:

Det känns naturligt och nödvändigt få ett ökat samarbete med Uppsala län och Södermanlands län eftersom det är ju i de norra respektive södra delarna av länet som lodjuren finns.

1.1 Den nationella rovdjurspolitiken

Rätten att skydda tamdjur mot rovdjursangrepp måste stärkas. Lagstiftningen måste ändras så att det finns en lagstadgad rätt att skydda tamdjur, (inklusive hundar).

1.4 Ansvarsfördelning

Vi anser att även Länsstyrelsen ska ges rätten att besluta om både jakt och skyddsjakt på rovdjur. Det är viktigt att snabbt ta ett beslut om skyddsjakt på djur som har ett stort beteende eller på rovdjur som befinner sig tätbefolkade områden.

Länsstyrelserna skall ges rätten, att utan Naturvårdsverkets godkännande, upprätta lokalt förankrade och anpassade länsvisa förvaltningsplaner.

4.2 Skador på tamdjur

Det är viktigt att det finns fungerande ersättningssystem när det gäller skador på tamdjur. Ersättning måste vara lagstadgad och utgå för alla kostnader både indirekta och direkta skador. Tamdjur på bete kan skrämmas av rovdjur så att de skadar sig själva eller andra eller så rymmer de ut ur beteshagarna och kan ställa till mycket besvär för djurägarna m.fl.

ÅSA WÄRLINDER, handläggare asa.warlinder@lrf.se

2007-01-29

4.3 Konkurrens om det jaktbara viltet, främst rådjur

Det är viktigt att det finns en jaktbar rådjurstam i hela länet, det får vi inte med en ökad av lodjursstam.

Minskar antalet rådjur blir det minskat jaktutbyte och jägarna vill betala mindre i jaktarrende, detta kan leda till kraftigt minskade ersättning för markägaren.

En annan effekt av en utökad lodjursstam är att rådjuren drivs ut ur skogen på åkermarken istället. Risken är då stor att rådjurskiden istället blir ihjälkörda av slätterkrossar i samband med vallskörden. I Västmanland är detta ett välkänt problem.

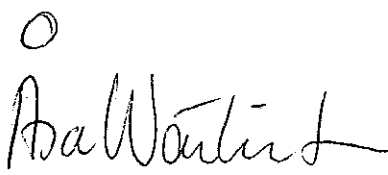
5.2 Viltskademedel

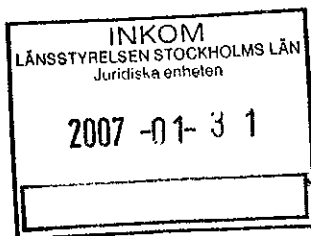
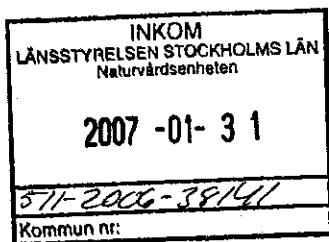
Det är viktigt för djurägare att snabbt och effektivt kunna få hjälp med att sätta upp ett rovdjursstängsel om rovdjuren närmar sig tamboskapen. Därför föreslår vi att Länsstyrelsen tillhandahåller personal samt akutstängsel som finns placerat i norra respektive södra delen av länet. Så att stängslet snabbt kommer upp och att merarbetet för den drabbade djurägaren minimeras så långt det bara går, vid ett eventuellt rovdjursangrepp. Flera undersökningar visar att sk. lapptyg är effektiva att hålla undan rovdjur från tamboskapen. Även lapptyg behöver länsstyrelsen tillhandahålla.

Uppsättning av ett fast viltstängsel måste bekostas av viltskademedel. Kostnader för material och arbetstid för uppsättning och kontinuerligt underhåll måste även det ersättas med viltskademedel. Likaså måste ersättning utgå för produktionsbortfall, merkostnader, behov av särskild tillsyn samt för uteblivna EU-ersättningar.

Regionförbundet i Mälardalen

Sture Johansson
LRF Regionförbundsstyrelsen i
Mälardalen

Åsa Wärlinder
LRF Mälardalen enligt uppdrag

Länsstyrelsen
Juridiska Enheten
Camilla Frisch
Box 22067
104 22 Stockholm

REMISSVAR

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, Förvaltningsperioden 2007-2010

Fastighetskontoret har fått i uppdrag att besvara remissen. Kontoret anser att det är viktigt att rovdjuren är ett naturligt inslag i Sverige och även inom Stockholms län.

Förvaltningens syfte

De syften som föreslås i förslaget till förvaltningsplan är stort sett anpassade för att länsstyrelsen skall kunna sköta det ansvar som den har för rovdjursförvaltningen på regional nivå.

Kontoret har inga synpunkter på syftena utöver att tredje punktens första del är otydlig och bör omformuleras så att syftet blir tydligare. Förslag på formulering är; - ta regionalt ansvar för att de nationella målen för att antalet rovdjur nås genom att fastställa miniminivåer för regionen.

Förvaltningens mål

Att ta fram mål för att nå syftena är bra och målen bör både vara mätbara och kunna följas upp. Målen bör dessutom vara uppnåbara. Vissa av målen som föreslagits är svåra och vissa fall direkt omöjliga att mäta och följa upp.

Kommunikation

När det gäller kommunikationsmålet består det av en del aktiviteter som skall genomföras, exempelvis nämns att länsstyrelsen tar emot ett relativt stort antal samtal från länets innevånare och länsstyrelsen har för avsikt att prioritera detta arbete under förvaltningsperioden. I en målformulering borde det istället stå något om att målet är att under perioden öka antalet kontakter med allmänheten med 50 % genom bättre tillgänglighet på telefon, förbättra hemsidan, annonser, pressmeddelande etc.

Kunskap

Målet skall vara att inventeringar skall göras. Att pengarna är en begränsande faktor är klart men det behöver inte anges i målformuleringen.

Utbredning

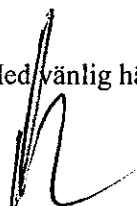
Målet för 2007-2010 bör endast omfatta denna perioden och inte vad som ev. händer på längre sikt. Kan stå i brödtext men inte i målbeskrivningen. Att lodjur skulle etablera sig på Södertörn är inte troligt, varför det ej bör sättas upp som ett mål då det troligen inte går att uppnå.

Minimera konflikter

Målet för kommunikation med jägarkåren bör vara att anpassa jaktuttaget i de områden där lodjur etablerats och i områden där lodjur förväntas etableras.

När det gäller fårägare bör målet vara att kontakt och kommunikation skall tas med de fårägare som befinner sig inom områden där lodjur etablerats och områden som de kan förväntas etableras i.

Med vänlig hälsning

A handwritten signature in black ink, appearing to be "Mikael Forkner".

Mikael Forkner
Fastighetschef

25.

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007 -02- 0 1
511-2006-8844
Kommun nr:

§ 4

KS 2006/0219

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län

Länsstyrelsen har hemställt om synpunkter från bl a länets kommuner med anledning av ett förslag till regional förvaltningsplan för stora rovdjur. Planen har framtagits i enlighet med den nationella rovdjurspolitiken och enligt Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd.

Arbetsutskottets beslut

- 1 Danderyds kommun avstår från att avge yttrande med anledning av förslaget till regional förvaltningsplan för stora rovdjur.

Exp:
Länsstyrelsen

Dittrich Söderman, Hanna

Från: Frisch, Camilla
Skickat: den 1 februari 2007 14:15
Till: Dittrich Söderman, Hanna
Ämne: VB: Rovdjursremiss

<p style="text-align: center;">INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten</p> <p style="text-align: center; font-size: 1.2em;">2007 -02- 0 1</p> <p style="text-align: center;">54-2006-3874</p> <p>Kommun nr:</p>
--

rovdjur.doc

-----Ursprungligt meddelande-----

Från: Daniel Ligné [mailto:daniel.ligne@jagareforbundet.se]
Skickat: den 1 februari 2007 13:57
Till: Frisch, Camilla
Ämne: Rovdjursremiss

Hej Camilla,

Här kommer svaret på rovdjursremissen från Jägareförbundet Stockholms län. Jag har hållit på den en stund för att jag tänkte skicka ett påskrivet original via gammaldags post. Torsten är dock en mycket kringflackande själ så jag lyckades inte fånga honom. Därför får du svaret här och sedan ett påskrivet original senare, går det bra?

/Daniel Ligné

Jaktvårdskonsulent Jägareförbundet Mitt

Länsstyrelsen i Stockholms län
Juridiska enheten
Camilla Frisch
104 22 Stockholm

Yttrande över Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010

Beteckning 511-2006-038141

Jägareförbundet Stockholms län har av länsstyrelsen givits möjlighet att yttra sig i rubricerat ärende.

Jägareförbundet Stockholms län har cirka 17000 medlemmar och organiserar 80% av jägarna i länet. Då Jägareförbundet Stockholms län varit delaktiga i arbetet med att ta fram aktuellt förslag till Förvaltningsplan så är vi i grunden mycket positiva till planens utformning och dess slutsatser samt mål. Vi anser också att det arbete som gjorts av Andreas Zetterberg, KTH, är mycket välgjort och trovärdigt som en god grund för främst lodjursförvaltningen. Ett gott initiativ från Länsstyrelsen som förtjänar beröm och en vidare spridning till andra län.

Som Förvaltningsplanen slår fast så är det främst lodjuren som är aktuella från vår horisont. Ett problem i sammanhanget är att i samtliga andra län där man i samförstånd enats om målsättningar för antalet familjegrupper så har dessa antal kraftigt överskridits och inte begränsats i tid. Jägarkåren är idag väl medvetna om att lodjursstammen norr om Mälaren och Hjälmaran kraftigt överskrider de uppsatta målen och att det inte längre finns födounderlag till dessa höga antal lodjur. Därför finns inte heller längre något som helst underlag för rådjursjakt i dessa områden. Vi vet också att då födan tar slut utvandrar lodjuren till angränsande områden eller svälter ihjäl. Idag är lodjursstammen i grannlandet, Uppsala, så stor att rådjursjakt är omöjligt i stora delar av länet och trots detta samt mycket kraftigt överskridna målsättningar för antalet familjegrupper så tillåts inte en jakt som på något sätt begränsar en vidare ökning av lodjursstammarna. Därför har vi skäl att oroa oss för en i närtid kraftig invandring, åtminstone till de norra länsdelarna. Särskilt eftersom födounderlaget västerut, i Västmanland, redan är uttömt. Vidare är det av geografiska skäl knappast troligt att en utvandring söderut från Stockholms eller Uppsala län är aktuell. Därför anser vi att det finns goda skäl för att samförvalta lodjuren i åtminstone dessa två län.

Eftersom Uppsala län redan kraftigt överskridit sina målsättningar, vad gäller antalet familjegrupper, kan vi inte se att det finns skäl för en utebliven jakt redan nu i Stockholms län. Ser vi till de föreslagna målsättningarna i Stockholms län och de redan fastslagna i Uppsala län gemensamt så är de uppfyllda med råge. Således menar vi att vi omöjligt kan blunda för vår omgivning utan måste reglera lodjursstammen i

samförstånd med omgivande län. En kraftigare anskjutning i grannlänerna kan då givetvis kompenseras med en utebliven eller försiktig jakt i till exempel Stockholms län. Eftersom lodjuren är föga intresserade av länsgränserna så kan vi inte heller förvalta dem strikt utifrån tänkta administrativa gränser. Risken är uppenbar att enskilda län får bära en betydligt högre täthet än angränsande län beroende på hur man rent tekniskt räknar och bokför familjegrupper.

Vi ställer oss också kritiska till den uppskattade minskningen av underlaget för rådjursjakt med 20-30 %. För det första saknas en analys av de uteblivna intäkterna i sammanhanget. Räknar man enbart på en direkt proportionerlig sänkning av intäkter från jaktarrenden i motsvarande grad kommer dessa uteblivna intäkter vida att överstiga de direkta kostnader för rovdjuret som finns beskrivna i planen idag. De miljonbelopp det är frågan om vid varaktig etablering av lodjur är ett ansenligt ekonomiskt bortfall för markägaren och detta bör beaktas i planen. Vidare vet vi från samtliga län med varaktig etablering av lodjur under längre tid att stammen inte tillåtits begränsas i tid varför rådjursstammen lokalt utrotats med en utflyttning eller död av svält hos lodjuret som följd. Man har ingenstans i modern tid klarat av att skapa den situation som beskrivs i planen där lodjurens numerär hålls konstant med också ett konstant uttag i rådjurspopulationen. Därför ställer vi oss frågande till om detta är ett teoretiskt resonemang eller ett försök till en ny form av förvaltning.

I Förvaltningsplanen nämns också diverse målsättningar, beroende på tidshorisont, och i samband med dessa också formuleringen "minimiantal". Som vi ser det är 4-6 familjegrupper ett absolut maximiantal och de högre siffrorna kan endast komma ifråga då samtliga lämpliga lodjursbiotoper koloniserats. Vidare är det av yttersta vikt att det klarläggs hur man ska räkna de familjegrupper som rör sig över flera län. Vi vet från angränsande län med betydligt större yta att en majoritet av familjegrupperna delas med andra län. Hur ska vi då räkna på antalet familjegrupper i Stockholms län? Vår åsikt är att de i planen angivna antalen familjegrupper bör vara maximiantal familjegrupper som helt eller delvis rör sig inom länets gränser. Erfarenheten från andra län som koloniserats av lodjur under längre tid säger oss att minimiantal är tämligen ointressanta med en ökande stam, det är maximiantalen som måste beaktas och diskuteras.

Vi är mycket starkt kritiska till formuleringen om att jakt inte bör komma ifråga innan minimiantalet uppnåtts. Att jakt endast skulle vara aktuellt då det ospecificerade minimiantalet är uppnått vet vi kommer att innebära en kraftig överskridning av antalet familjegrupper med ett mycket högre uttag ur rådjurspopulationen än det i Förvaltningsplanen förväntade. Att från ingen jakt alls gå till en jakt som helt stoppar en vidare ökning av antalet lodjur i länet är med dagens kunskapsläge helt omöjligt. Vi måste begränsa stammen i tid och utan en viss jakt redan nu blir en ökning av lodjursstammen kombinerat med en förväntad invandring västerifrån omöjlig att kontrollera. Vi ser det därför som en förutsättning från vår sida att jakt på lodjur i Stockholms län rekommenderas och tillåts redan kommande vår om inget oförutsett inträffar. För acceptansen från jägarkåren är det ett absolut måste att viss jakt kommer igång innan målet på 4-6 familjegrupper, helt eller delvis inom länet, är uppnått.

Märsta den 31 januari 2007

Torsten Mörner
Ordförande Jägareförbundet Stockholms län

Daniel Ligné
Jaktvårdskonsulent

City åklagarkammare

Sida 1 (1)

Kammaråklagare Gunnar Jonasson
08-762 11 96

Datum
2007-01-30

Örskrift
ÅM-A 2006/2213

28.

Länsstyrelsen i Stockholms län

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten 2007 -02- 0 6 511-2006-38141 Kommun nr:

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Juridiska enheten 2007 -01- 3 1

Förvaltningsplanen för stora rovdjur i Stockholms län
Dnr 511-2006-038141

LÄNSSTYRELSEN Miljöskydd 2007 -02- 0 6 Kommun nr:
--

Förslaget till förvaltningsplan för stora rovdjur ger enligt min uppfattning en god bild av situationen för dessa djur i Stockholms län.

Det är värt att framhålla att i de fall då varg, björn eller lodjur trafikdödas i Stockholms län så tillställs miljöåklagarna de handlingar som upprättas av polis enär fråga om artskyddsbrott kan aktualiseras.

Slutligen kan tilläggas att miljöåklagarna ställer sig positiva till att en representant adjungeras till den regionala rovdjursgruppen och enligt uppgift är även länskriminalen positiv till att representeras i gruppen.

Gunnar Jonasson

29

Handläggare: Ann Hagström
Tel: 08-570 474 81

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007 -02- 07
511-2006-3841
Kommun nr:

Camilla Frich
Länsstyrelsen i Stockholms län

LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Jordbruksnämnden
2007 -02- 07

Yttrande angående Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010

Förvaltningsplanen beskriver att det för närvarande är endast lodjur som finns etablerat i länet, främst i inom Norrtälje kommun. Varg och björn finns i länet enbart vid tillfälliga genomvandringar. Förvaltningsplanen beskriver vidare att det finns möjliga hemområden i Värmdö kommun under vintertid inom kommunens norra delar (Värmdölandet) och i skärgårdsområdet (Möja, Runmarö och Nämndö).

Idag är det få rapporter till Värmdö kommun om förekomst av rovdjur eller konflikter med boende och verksamheter.

Värmdö kommun är en av de snabbast växande Kommuner i hela Sverige. Detta beror främst på permanentning av fritidshus. Kommunen räknar med att befolkningen kommer att öka från idag 36 000 till närmare 70 000 invånare inom 30 år.

Norra Värmdölandet som enligt planen kan vara hemområde för lodjur vintertid är idag relativt glest bebyggt på grund av Försvarets skjutfält vid Myttinge. I det fall försvarets kommer att avhysa Myttingefältet kommer det troligen i framtiden tillkomma bebyggelse i dessa delar.

På norra Värmdölandet pågår idag detaljplan för helikopterlandningsplats för polis-, ambulans- och sjöräddningshelikopter. I dessa delar finns även intresse både för motorsport och ökat antal betesmarker.

Sammantaget kan olika former av störning och effekter på lodjur öka inom Värmdö kommun.

Planavdelningen

Ann Hagström
Kommunekolog

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007 -02- 09
511-2006-58141
Kommun nr:

Länsstyrelsen i Stockholms län

Naturvårdsenheten

Att: Hanna Dittrich Söderman

2007-02-09

Svenska Rovdjursföreningen (SRF) vill härmed lämna följande yttringar till Länsstyrelsen förvaltningsplan med avseende på rovdjur i Stockholms län.

– Sid. 7, pkt 1.6.1 Varg:

Anges felaktigt att ”antalet kullar minskar...” på fjärde sista raden. Skall vara ”antalet ungar i kullar minskar”.

– Sid. 16, hela pkt 2; Rovdjur och människor i Stockholms län.

SRF tycker att hela detta kapitel känns märkligt. Vi återkommer senast v. 7 med fördjupade kommenterar.

– Sid. 31, pkt 4.2 Skador på tamdjur.

Anges i andra stycket att ”Befolkningstätheten i länet medför en tätare förekomst av jakt- och sällskapshundar än i många andra delar av landet och att det med ökande rovdjursstammar finns risk för att skador på hundar kommer att öka ”

Rovdjursangrepp på hundar sker huvudsakligen i samband med löshunds jakt. SRF ifrågasätter starkt att Stockholms län har större omfattning på löshunds jakt än till exempel nu utpräglade rovdjurslän. Om så bör detta beläggas med siffror.

– Sid. 31, pkt 4.3 Konkurrens om det jaktbara viltet, främst rådjur

I sista stycket anges att predationstakten på rådjur är drygt 50 per år. Detta är felaktigt. Enligt bl. a. seminarierapporten ”Lodjuret-Artfakta 2006” anges predationstakten för olika kategorier djur där hona med ungar tar 5-6 rådjur per månad, ensam honor 2,5-3 rådjur/månad och hannar 3,5-4 rådjur/månad. På årlig basis och utgående från en typisk sammansättning av dessa kategorier, blir predationstakten per individ mindre än 40 rådjur per år vid antagandet att en familjegrupp består av 2,5 individer.

Det bör också påpekas att dessa predationsstudier är upptagna vid god tillgång på bytesdjur och att studier gjorda i Norge visar på klart lägre predationstakt vid låg rådjurstäthet.

– Sid. 32, tredje stycket anges att ”Den enskilde markägaren kan drabbas hårt då en lofamilj etablerar sig i området. Lokalt kan en större andel rådjur tas av lodjur”.

SRF ifrågasätter detta och efterlyser verifierade data. Betänk att en lodjurshona med ungar utnyttjar ca 300 km² och hanar ca 600 km², vilket är ett utnyttjande och ett predationsuttag som sträcker sig över ett stort antal enskilda markägare.

– Sid. 40, pkt 6.3.3 Mål för lodjuren utbredning.

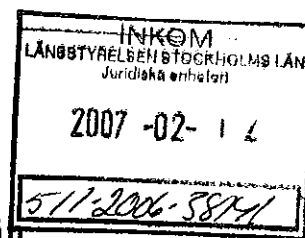
Det anges i andra stycket att ”Förvaltning genom jakt bör endast komma ifråga då antalet familjegrupper överstiger minimiantalet familjegrupper” Det bör förtydligas att det är det nationella minimiantalet som avses och inte det regionala.

Vi ber att få återkomma senast under vecka 7 med kompletterande och fördjupade kommentarer.

Med vänliga hälsningar,

Karolina Granath

Regionansvarig – Svenska Rovdjursföreningen i Stockholms län

§ 8

**Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län
förvaltningsperioden 2007-2010**

Dnr 2006-2133

Sammanfattning av ärendet

Miljönämnden har fått i uppdrag att svara på remissen från länsstyrelsen om förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län. Förvaltningsplanen redovisar hur länsstyrelsen avser arbeta med den regionala rovdjursförvaltningen enligt den nationella rovdjurspolitiken under kommande treårsperiod. Främst behandlar planen lodjuret eftersom den är den enda av arterna som föryngrar sig i området. Under förvaltningsperioden räknar man med att det finns en familjegrupp i södra länsdelen där områden i Södertälje kommun sannolikt ingår. På sikt räknar man med att eventuellt ytterligare någon familjegrupp kan etablera sig här. Miljökontoret föreslår att miljönämnden tillstyrker planen i sin helhet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2007-01-22

Ks beslut den 16 december 2006 (§36)

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010

Ekologiska förutsättningar för lodjur i Stockholms län. 2006-11 06 Andreas Zetterberg, Kungliga tekniska Högskolan, Stockholm

Miljönämndens beslut

1. Miljönämnden tillstyrker å kommunens vägnar förslaget till förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län inom förvaltningsperioden 2007-2010.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Reservationer

- ./ Birgitta Abrahamsson (m), Mona Collin (c) och Lena Uney (fp) anmäler gemensamt särskilt yttrande.

Beslutet expedieras till:

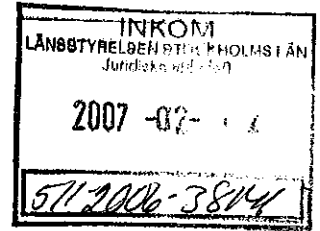
Länsstyrelsen i Stockholms län, juridiska enheten + tjänsteskrivelse
Kommunstyrelsen
Akten

Justerandes signum	Anslagsdatum	Utdragsbestyrkande
	2007-02-09	

Särskilt yttrande

Bilaga till MN:s protokoll 2007-02-06, § 8

Moderaterna
Folkpartiet
Centerpartiet

Förvandlingsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010.

Nämnden har i dag fatta beslut om remiss från länsstyrelsen om förvaltningsplan för stora rovdjur (björn, varg, lodjur och kungsörn) i Stockholms län.

Vi kan i tjänsteförslaget läsa att lodjuret är den enda av arterna inom klassificerade stora rovdjur som föryngrar sig i området.

Vi menar att det är av stort värde att de stora rovdjurens ges möjlighet till reproduktion men det ska ske inom naturområden som har betydligt större sammanhängande arealer, för djurens bästa, då de kräver större fria ytor att ströva inom.

Det är inte den allra bästa lösningen för dessa rovdjur att de etablerar sig inom relativt tätbebyggda områden där tamboskap och sällskapsdjur finns som "stora skafferier" för dessa rovdjur. Myndigheten skapar stora känsloladdade motsättningar som inte är till gagn för de drabbade djurägare.

Vi menar att myndigheten måste tillåta skydds jakt om den också tillåter dessa djurarter att etablera sig.

Det är rimligt att djurägarna också får rätten och möjligheten att försvara sina djur som ev. blir rivna gång på gång av rovdjur.

För Moderata Samlingspartiet

För Folkpartiet

För Centerpartiet

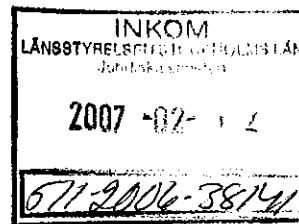
Birgitta Abrahamsson

Lena Uney

Mona Collin

Bo Ljungberg
Kommunekolog
08-550 212 14
bo.ljungberg@sodertalje.se

Miljönämnden

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län förvaltningsperioden 2007-2010

Dnr 2006-2133

Sammanfattning av ärendet

Miljönämnden har fått i uppdrag att svara på remissen från länsstyrelsen om förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län. Förvaltningsplanen redovisar hur länsstyrelsen avser arbeta med den regionala rovdjursförvaltningen enligt den nationella rovdjurspolitiken under kommande treårsperiod. Främst behandlar planen lodjuret eftersom den är den enda av arterna som föryngrar sig i området. Under förvaltningsperioden räknar man med att det finns en familjegrupp i södra länsdelen där områden i Södertälje kommun sannolikt ingår. På sikt räknar man med att eventuellt ytterligare någon familjegrupp kan etablera sig här. Miljökontoret föreslår att miljönämnden tillstyrker planen i sin helhet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2007-01-22

Bil.1. Ks beslut om delegation till MN att besvara remissen, den 16 december 2006 (§36)

Bil. 2. Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010

Bil. 3. Ekologiska förutsättningar för lodjur i Stockholms län. 2006-11 06.

Andreas Zetterberg, Kungliga tekniska Högskolan, Stockholm.

Barnchecklista bifogas inte

Ärendet

Barnchecklistan bifogas inte eftersom miljönämnden inte äger ärendet.

Länsstyrelsen har överlämnat en remiss om förslag till förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län för yttrande (bil 2). Kommunstyrelsen har beslutat överlämna ärendet till miljönämnden för att besvara remissen direkt till

länsstyrelsen (bil 1). Den översända förvaltningsplanen omfattar kommande treårsperiod, fram till 2010.

Den regionala förvaltningsplanen görs i enlighet med den rovdjurspolitik som antogs av riksdagen 2001. Länsstyrelsen fick därmed ett utökat ansvar för förvaltningen av större rovdjur. Planen för Stockholms läns del omfattar björn, varg, lo och kungsörn. För närvarande är det bara lodjur som under senare år visat tecken på föryngring inom länet varför planen främst inriktar sig på förvaltningen av denna art. Förutsättningarna för etablering av rovdjur i Stockholms län skiljer sig något från övriga delar av landet. Bl.a. har länet en hög befolkningstäthet och tät infrastruktur i form av vägar, järnvägar m.m. Av denna anledning gav länsstyrelsen uppdraget åt Andreas Zetterberg, vid Kungliga Tekniska högskolan, att göra en fördjupad analys av förutsättningarna för lodjur genom s.k. GIS-baserade expertmodeller (bil 3).

Länsstyrelsen ansvarar för att inventeringar och dokumentation görs av rovdjurens förekomst i länet enligt naturvårdsverkets anvisningar. I Stockholms län har inventeringar gjorts i delar av länet de senaste två vintrarna. Inventeringarna inriktas i första hand på lodjur men övriga rovdjursförekomster noteras naturligtvis också. Dessutom sker kontinuerlig dokumentation av rovdjursförekomster och uppföljning under hela året. Rovdjursforum är en nationell databas där såväl viltskador som rovdjursinventeringar kan registreras. Denna databas är inte tillgänglig för allmänheten utan fungerar som ett handläggarstöd för berörda tjänstemän på naturvårdsverket, länsstyrelsen och viltskadecentrum m.fl. I Stockholms län finns ett särskilt mobiltelefonnummer som man bör ringa till vid observationer av aktuella rovdjur. Telefonnumret är: 070-785 01 22.

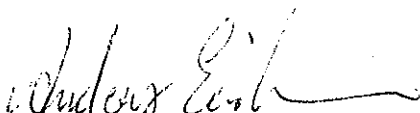
I länet finns en regional rovdjursgrupp med representanter från Svenska jägareförbundet, Jägarnas riksförbund, Svenska rovdjursföreningen, Naturskyddsföreningen, LRF samt naturvårdschef, jurist med ansvar för vilt- och jaktfrågor samt rovdjursansvarig på länsstyrelsen. Stockholm Uppsala fåravelsförening har valt att inte ingå i gruppen på grund av tidsbrist. Rovdjursgruppen har fått en mer aktiv och viktig roll vid framtagandet av förvaltningsplanen.

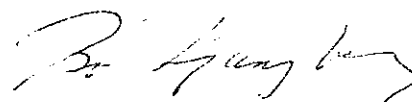
Som tidigare nämnts har tecken på föryngring av lodjur konstaterats i länet. För närvarande känner man till en familjegrupp i norra delen av Stockholms län. Mot bakgrund av den analys som gjorts av de ekologiska förutsättningarna för lodjur i länet bedömer länsstyrelsen att det bör finnas 2-3 familjegrupper i norra delen av länet och högst en familjegrupp i södra delen under förvaltningsperioden. På lång sikt bedömer länsstyrelsen att det finns 4-6 familjegrupper i norra delen och 1-2 i södra delen. Den eller de familjegrupperna som finns i södra delen berör sannolikt markområden inom Södertälje kommun. Förutsättningarna för ynglande lodjur på Södertörn ter sig mindre gynnsamma än övriga delen av länet på grund av bl.a. störningar av människors närvaro samt genom försvärad spridning till området utifrån. De ekologiska förutsättningarna är annars att Södertörn skulle kunna hysa 1-2 familjegrupper.

Miljökontoret har inga direkta synpunkter på innehållet i förvaltningsplanen. Kontoret förutsätter att länsstyrelsen tar sitt ansvar genom skadeförebyggande åtgärder, information och eventuella ersättningar för skador som kan uppkomma på tamdjursbesättningar mm. Med den goda tillgång på rådjur i kommunen, som är lodjurets stapelföda, är det rimligt att 1-2 lodjursfamiljer tillåts ta ut en del av denna viltresurs vid sidan av människans jaktutövning. Det är angeläget att relevanta data om rovdjurens utbredning och frekvens insamlas på ett effektivt sätt och att informationen om rovdjursförekomsterna sprids på ett lämpligt sätt till allmänheten för ökad förståelse. Kommunen bör också kunna hjälpa till att informera om detta på kommunens hemsida.

Miljökontorets förslag:

1. Miljönämnden tillstyrker å kommunens vägnar förslaget till förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län inom förvaltningsperioden 2007-2010.
2. Denna paragraf förklaras som omedelbart justerad.

Anders Eriksson
T.f. Miljöchef

Bo Ljungberg
Kommunekolog

Beslutet expedieras till:

Länsstyrelsen i Stockholms län, juridiska enheten + tjänsteskrivelse
Kommunstyrelsen
Akten

EKERÖ KOMMUN
Kommunledningsstaben
Angelica Aronsson

Tjänsteutlåtande
Dnr 06/KS 382 480
2007-01-17

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län 2007 - 2010

Ärendebeskrivning

Länsstyrelsen i Stockholms län har till Ekerö kommun remitterat förslag till regional förvaltningsplan för stora rovdjur. Förvaltningsplanen redogör för hur länsstyrelsen avser att arbeta med den regionala rovdjursförvaltningen under kommande tre års period. Förvaltningens syfte är att skapa och utveckla en god kommunikation med länsinvånarna i rovdjursfrågor, att upprätthålla en god aktuell kunskap om rovdjurens utbredning i länet, att bereda plats för och ta regionalt ansvar för de nationella målen för antalet rovdjur uppfylls samt att minimera konflikter mellan rovdjur och enskilda verksamheter.

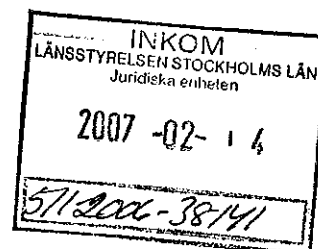
Miljösamordnaren har samrått med miljö- och hälsoskyddskontoret, stadsarkitektkontoret och tekniska kontoret.

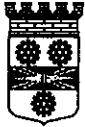
Förslag till beslut

Ekerö kommun har inget att erinra mot föreslagen förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, 2007-2010.

Angelica Aronsson
Miljösamordnare

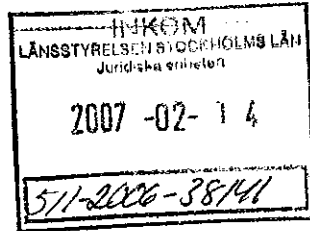

Sundbybergs
stad

KOMMUNSTYRELSEN

2007-01-17

34.

CAMILLA FRISCH
LÄNSSTYRELSEN I
STOCKHOLMS LÄN
JURIDISKA ENHETEN
BOX 22067
104 22 STOCKHOLM

Svar på Länsstyrelsen i Stockholms läns remiss Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010

Sundbybergs stad har fått möjlighet att yttra sig över Länsstyrelsen i Stockholms läns remiss Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010.

Sundbybergs stad delar uppfattningen att de vilda djur som anses tillhöra vår fauna både ska bevaras och ges möjlighet att utveckla sunda och livskraftiga stammar av sin art. Detta synsätt gäller även för de stora rovdjuren som har en viktig ekologisk roll för att stammarna av övriga viltarter ska bestå av friska och starka individer.

Frågan om hur många rovdjur som behövs för att antalsmässigt säkerställa de olika rovdjursarternas överlevnad i sunda stammar och var dessa rovdjur geografiskt ska få finnas är en svår avvägning mellan olika intressen. De problem som kan uppstå om rovdjuren tillåts öka och etablering av fasta stammar accepteras allt närmare mer tätbefolkade områden är mycket beroende av vilken art det gäller.

I dagsläget är lodjur den enda art som anses finnas i fast stam i länet. En viss ökning av antalet lodjur inverkar troligen mest negativt på rådjursstammen. Enligt de nationella målen ska även björnen tillåtas att sprida sig mer söderut. Om björnen skulle bli vanligare i vårt län ökar sannolikt riskerna väsentligt för såväl angrepp på tamdjur som risk för att människor kommer till skada eller t.o.m. dödas. Björnen har också visat benägenhet att utveckla viss acceptans mot människor samtidigt som den söker föda i soptunnor, containrar och andra platser där det kan finnas mat. Detta är situationer som vi absolut inte ska utsätta allmänheten för.

Mest kontroversiell av de stora rovdjuren är vargen. Vargen utgör normalt inget hot för människan. Däremot kan även enstaka vargar gå hårt fram bland betande djur, främst får och nötkreatur. Vargen jagar och dödar också jakthundar. Mot denna bakgrund anser Sundbybergs stad att det inte är realistiskt att ha som mål att öka acceptansen av björn eller varg i länet. Många av de besättningar av får och nöt som går på bete i länet är en viktig del i natur och landskapsvården. Om dessa djur allt oftare kommer att bli utsatta för angrepp från rovdjur kommer det att bli svårt att rekrytera betesdjur till marker i t.ex. naturreservat. I Stockholms län finns också

Sundbybergs
stad

KOMMUNSTYRELSEN

2007-01-17

många hästgårdar och ridskolor vars verksamhet skulle kunna påverkas negativt med ökad rovdjursförekomst.

Befolkningstätheten, infrastrukturen och trafiken gör också att det inte går att bygga upp mer eller mindre fasta rovdjursstammar av björn och varg i vårt län. Om en ökning av dessa arter ändå skulle ske bör möjligheterna till skydds jakt ökas och beslut om sådan jakt på enstaka problemindivider snabbt kunna fattas. Ersättningen för skadade och dödade tamdjur till följd av rovdjursangrepp bör också ses över. Det är heller inte realistiskt att bygga rovdjurs säkra stängsel i alla hagar ens med vissa statliga bidrag.

På kommunstyrelsens vägnar

Bo Genfors

Kommunstyrelsens ordförande

Länsstyrelsen i Stockholms län
Stadsbyggnadskontoret
Akten

INKOM
LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN
Juridiska enheten
2007-02-15
511-2006-38141

§ 2 Yttrande över förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010

Dnr KS/2006:758-480

Beslut

1. Upprättat yttrande avlämnas till Länsstyrelsen.

Ärendebeskrivning

Sigtuna kommun har för yttrande fått förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010, upprättad av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Förvaltningsplanen är framtagen i enlighet med den nationella rovdjurspolitiken och enligt det ansvar som bl.a. framgår av 3 § Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd till Viltskadekungörelsen (NFS 2002:13).

Förvaltningsplanen redogör för hur länsstyrelsen avser att arbeta med den regionala rovdjursförvaltningen under kommande 3 års period. Förvaltningens syfte är att skapa och utveckla en god kommunikation med länsinvånarna i rovdjursfrågor, att upprätthålla en god och aktuell kunskap om rovdjurens utbredning i länet, att bereda plats för och ta regionalt ansvar för de nationella målen för antalet rovdjur uppfylls samt att minimera konflikter mellan rovdjur och enskilda verksamheter.

Stadsbyggnadskontoret har analyserat förvaltningsplanen och har upprättat nedanstående förslag till remissvar.

Remissvar

Förvaltningsplanen verkar vara väl genomarbetad men brister bl.a. då aktuella inventeringar av antal rovdjur både nationellt och inom länet inte redovisas. Beträffande lodjur kan man utläsa att den svenska lodjursstammen uppskattades till 1000-1500 djur 1997. En redogörelse för lodjurets utbredningsområde i dagsläget kompletterat med antal föryngringar både inom renskötselområdet och utanför renskötselområdet redovisas. Man konstaterar att i några län är genomförda inventeringar ofullständiga och därför är siffrorna för de länen underskattade.

A

H

Suikka Jukka

§ 2 forts.

I de relativt närliggande länen, Västmanland, Dalarna och Gävleborgs län återfinns ännu de starkaste stammarna. Man konstaterar att utvecklingen och spridningen av lodjur förklaras av bytestillgång i form av rådjur. I dessa län har lodjurets huvudföda rådjuret drastiskt minskat.

År 2006 tilldelade Naturvårdsverket totalt 51 lodjur för avskjutning, 27 inom renskötselområde och 24 utanför. Av dessa fälldes 14 lodjur i Dalarna redan under första jakt dagen, vilket kan tyda på större tillgång på lodjur än vad som bedömts.

Det vore värdefullt att veta hur många lodjur som finns idag inom länet men även totalt nationellt.

Det är viktigt att noggrant följa utvecklingen i Stockholms län av förekomsten av lodjur. Det finns anledning att tro att när lodjuret har reducerat tillgången på bytesdjur (främst rådjur) i de närliggande länen så torde en naturlig följd bli att de vandrar in mer i Stockholms län än vad som faktiskt förekommer idag. I vår region finns det fortfarande en god rådjursstam som kan locka .

Många djurarter anpassar sig efter förändringarna i naturen. Sannolikt kommer även lodjuren att anpassa sig efter de mänskliga störningarna såsom, bebyggelse, befolkning, friluftsliv och vägar och därmed öka i antal i Stockholms län.

Utöver ovanstående synpunkter konstaterar Sigtuna kommun avslutningsvis att förvaltningsplanen inte medför några åtaganden eller andra konsekvenser för kommunen.

Beslutsunderlag

- Remisskrivelse
- Remissversion, Förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010
- Remissversion av rapporten, Ekologiska förutsättningar för lodjur i Stockholms län.

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007-02-17
576-2006-38191
Kommun nr:

Länsstyrelsen i Stockholms län
Naturvårdsenheten
Att: Hanna Dittrich Söderman

2007-02-16

Svenska Rovdjursföreningen (SRF) vill härmed lämna följande yttringar till Länsstyrelsen förvaltningsplan med avseende på rovdjur i Stockholms län.

Först och främst vill vi uttrycka att vi instämmer med förvaltningens huvudsyfte och regionala mål, uppräknade och sammanställda i de utomordentligt bra fyra punkterna under pkt 6. Målen för rovdjurens utbredning har beräknats utifrån biologiska och geografiska förutsättningar särskilt vad gäller lodjuren – det är utmärkt lämpliga grunder att utgå från vid en sådan beräkning, tycker SRF. Vi utgår också från att länsstyrelsens förslag om 4-6 familjegrupper är, enligt riksdagsbeslutet om en sammanhållen rovdjurspolitik, just en miniminivå, som senare på biologiska grunder i verkligheten kanske visar sig kunna höjas. Vi tror till exempel att särskilt Södertörns sprickdalslandskap och rådjursrikedom hyser en stor potential för lodjur.

– pkt 1.6.1; Varg

Anges felaktigt att "antalet kullar minskar..." på fjärde sista raden. Skall vara "antalet ungar i kullar minskar".

– pkt 2; Rovdjur och människor i Stockholms län

SRF tycker att det är felaktigt att göra stora skillnader på situationen i Stockholms län och i "andra delar av landet". Vad menas med "andra delar av landet", menas det län med större rovdjurstäthet? Om så är fallet så ställer sig SRF frågande till varför ett stort antal hundar och jägare i Stockholms län skulle göra förvaltningsarbetet mer annorlunda än det i de s.k. "rovdjurslänen" där jaktkulturen är minst lika utbredd, om inte mer?

Att antalet hundar i länet är stort, rekommenderar SRF kopplas till frågor kring störningar av vilda djur överlag ute i de tätortsnära skogarna, som idag är ett utbrett problem. Med skärpt ägarkontroll över hundarna ute i marker, även i

samband med jakt – det går med olika åtgärder att undvika att möten sker mellan lössläppta hundar och rovdjur – kommer man tillrätta med både problem där hundar skadar tamdjur eller vilda djur eller riskera att skadas själva.

Andelen jägare av befolkningen torde väl fortfarande vara densamma på länsnivå som i övriga landet. Om antalet jägare i länet är större för att länets befolkning är stor, så är ju samtidigt antalet övriga medborgare med alla andra olika typer av naturintressen och friluftsidkande desto större. Den grupp som inte har jaktintressen i förhållande till vår fauna representerar runt 97 procent av befolkningen, bland annat är det rörliga friluftslivet mycket omfattande. De allra flesta djur-, natur- och friluftintresserade ser en ökad rovdjursförekomst som berikande för mångfalden, och blotta vetskapen om att det finns stora rovdjur i skogarna förhöjer deras naturupplevelser.

I förvaltningsplanen nämns att länsstyrelsen och polis får in många rapporter om s.k. rovdjursobservationer och att detta antal är väldigt högt i förhållande till antalet konstaterade rovdjur i länet. Enligt Åke Aronsson, utbildare av kvalitetssäkrare på Viltskadecenter, är felaktiga observationer väldigt vanliga och detta är inget som särskiljer Stockholm från andra län.

Att rovdjur som rör sig i närheten av tätorter skapar uppståndelse skiljer sig inte det heller särskilt mycket från den uppmärksamhet rovdjur får i rovdjurstätare områden. Trots att rovdjur på många håll är tämligen vanliga kan lokal media fortfarande rapportera med stora rubriker att ”Varg slog älgkalv” som om detta vore spektakulärt och något ovanligt. Det kan tilläggas att det i Stockholm varit en övervägande positiv mediarapportering när det gällt rovdjur.

Svenska Rovdjursföreningen i Stockholm ägnar mycket av sin verksamhet åt att informera allmänheten vid stora evenemang som t ex Vildmarksmässan och temadagar på Skansen och vi möter då nästan uteslutande positiva attityder gentemot rovdjur.

– pkt 3.4.2; Lodjur

En bedömning som framförs är att rådjurstätheten kan komma att överstiga bärkraften för beräknad lodjurstäthet. SRF uppfattar att ett sådant förhållande visar på att de naturligt återetablerande lodjurens födobehov kan tillgodoses i första hand för återskapande av biologisk mångfald i länet, och att det därutöver ändå kommer att finnas ett överskott av rådjur som olika mänskliga intressen kan ha olika slags anspråk på.

– pkt 4.2; Skador på tamdjur

Anges i andra stycket att ”Befolkningstätheten i länet medför en tätare förekomst av jakt- och sällskapshundar än i många andra delar av landet och att det med ökande rovdjursstammar finns risk för att skador på hundar kommer att öka ”

Rovdjursangrepp på hundar sker huvudsakligen i samband med löshunds jakt. SRF ifrågasätter starkt att Stockholms län har större omfattning på löshunds jakt än till exempel nu utpräglade rovdjurslän. Om så bör detta beläggas med siffror.

– pkt 4.3; Konkurrens om det jaktbara viltet, främst rådjur

I sista stycket anges att predationstakten på rådjur är drygt 50 per år. Detta är felaktigt. Enligt bl. a. seminarierapporten ”Lodjuret-Artfakta 2006” anges predationstakten för olika kategorier djur där hona med ungar tar 5-6 rådjur per månad, ensam hona 2,5-3 rådjur/månad och hannar 3,5-4 rådjur/månad. På årlig basis och utgående från en typisk sammansättning av dessa kategorier, blir predationstakten per individ mindre än 40 rådjur per år vid antagandet att en familjegrupp består av 2,5 individer.

Det bör också påpekas att dessa predationsstudier är upptagna vid god tillgång på bytesdjur och att studier gjorda i Norge visar på klart lägre predationstakt vid låg rådjurstäthet.

På sidan 32, tredje stycket anges att ”Den enskilde markägaren kan drabbas hårt då en lofamilj etablerar sig i området. Lokalt kan en större andel rådjur tas av lodjur”.

SRF ifrågasätter detta och efterlyser verifierade data. Betänk att en lodjurshona med ungar utnyttjar ca 300 km² och hanar ca 600 km², vilket är ett utnyttjande och ett predationsuttag som sträcker sig över ett stort antal enskilda markägare.

Jakt må vara en viktig del i många stockholmares friluftsliv, men skrivningen att ”jakt är en viktig del av många stockholmares friluftsliv och rekreation” anser vi bli missvisande när man inte samtidigt nämner att majoriteten av de människor som finner rekreation genom olika typer av friluftaktiviteter, inte finner det genom jakt. I vårt län idkas ett rikligt friluftsliv av många slag där medborgare i alla åldrar är ute och rör sig i naturen i både organiserad och spontan form och vad gäller rekreation finns det ett stort utbud som inte har det minsta med jakt att göra.

SRF tycker att det vore utmärkt bra att i samband med en återskapad och berikad biologisk mångfald som en återetablering av rovdjur innebär, även uppmärksamma vikten av hela det övriga rörliga friluftslivet, rekreativsmöjligheterna och naturintresset i länet.

SVENSKA ROVDJURSFÖRENINGEN

SRF tillstyrker förslaget som framförs, att i naturvårdssyfte anpassa uttaget av rådjursjakt till en viss lodjurstäthet och till vad rådjursstammarna tål för att inte kollapsa. Ett mycket seriöst och bra tänkt förslag, som är både naturvårds- och viltvårdsinriktat.

– pkt 5; Kostnader

Det påpekas att det tyvärr inte låter sig göras att utreda ”det rekreativa värdet för naturintresserade att ha rovdjur i sin närhet”. – Synd tycker vi, det vore en viktig och intressant komponent att räkna med, även i samhällsplanering i stort och i samband med livskvalitetsbedömningar.

– pkt 6.3.3; Mål för lodjuren utbredning

Det anges i andra stycket att ”Förvaltning genom jakt bör endast komma ifråga då antalet familjegrupper överstiger minimiantalet familjegrupper” Det bör förtydligas att det är det nationella minimiantalet som avses och inte det regionala.

Med vänliga hälsningar,

Karolina Granath

Regionansvarig – Svenska Rovdjursföreningen i Stockholms län

TJÄNSTESKRIVELSE

2007-02-16

Dnr. 2006.1588

MILJÖ- OCH SAMHÄLLSBYGGNADS-
FÖRVALTNINGENLov & tillsyn
Gun SvedmanLänsstyrelsen i Stockholm
Box 22067
104 22 Stockholm

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007 -02- 19
571-2006-38141
Kommun nr:

Synpunkter på "förvaltningsplan för stora rovdjur".

Nynäshamn kommun har fått möjlighet att yttra sig över länsstyrelsens förslag till "förvaltningsplan för stora rovdjur i Stockholms län, förvaltningsperioden 2007-2010.

Kommunen instämmer helt i förvaltningsplanen syfte och regionala mål men vill lämna några kommentarer.

Björn

Under mål för rovdjurens utbredning uppges att "målet för Stockholms län bör vara att låta de björnar som vandrar genom länet leva här om de själva väljer att göra så". I samma mening sägs att dessa förutsättningar gäller enbart om de inte söker föda i anslutning till bebyggelse eller löper stor risk att trafikskadas. Det är två motsättningar som innebär att björnen är helt fredlös i Stockholms län. Vad som är det egentliga målet bör klargöras tydligare.

Lodjur

En djupare diskussion bör föras när det gäller anpassning av jaktuttag av rådjur till lämplig nivå i områden med lodjursetablering. Vilka lagliga möjligheter finns att begränsa jaktuttaget eller vilka frivilliga överenskommelser med jägarna är möjliga att nå?

Konkurrens om det jaktbara viltet

Under punkt 4.3 används ordet viltvårdsinsatser. Med tanke på det nya miljömålet om biologisk mångfald känns benämningen "Viltvård" något otidsenlig. Viltvårdsinsatser används huvudsakligen av jägare med betydelsen att främja förekomsten av det jaktbara viltet och har mycket lite med biologiska naturvårdsinsatser att göra.

Gun Svedman
Miljöutredare

Dittrich Söderman, Hanna

Från: Andreas Zetterberg [Andreas.Zetterberg@snf.se]
Skickat: den 20 februari 2007 23:38
Till: Dittrich Söderman, Hanna
Ämne: Re: Kallelse

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007 -02- 20
571-2006-38141
Kommun nr:

Hej Hanna,
Kul med så positiv respons på förvaltningsplanen! Skulle vilja få in en kommentar från Naturskyddsföreningen i Stockholms län. Du kan kanske, trots "sen ankomst", betrakta följande som vårt officiella yttrande (ingen i styrelsen har haft något att erinra).

"Naturskyddsföreningen i Stockholms Län har under denna förvaltningsperiod inget att erinra med hänvisning till det goda samarbete och den förankring som redan skett inom ramen för rovdjursgruppen i Stockholms län."

Vi ses!
/Andreas

<Hanna.Dittrich.Soderman@ab.lst.se> skrev 20 February 2007 klockan 13:17 +0100:

- >Hej,
- >Bifogat finns kallelse, förslag till dagordning och remissammanställning
- >för förvaltningsplaneremissen till vårt nästa möte den 9 mars. Kallelsen
- >kommer bara att gå ut på detta sätt.
- >Med vänlig hälsning
- >Hanna Dittrich Söderman

**Polismyndigheten
i Stockholms län**
Södertörns Polismästardistrikt
Stefan Karlsson
7AF
08-401 70 43

Datum
2007-03-06

Diariennr (åberopas vid korresp)
AA-226-89517-06
Er referens

Länsstyrelsen i Stockholms län
Hanna Dietrich-Söderman
Juridiska Enheten
Box 220 67
104 22 STOCKHOLM

INKOM LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLMS LÄN Naturvårdsenheten
2007 -03- 0 9
511-2006-38141
Kommun nr:

FÖRVALTNINGSPLAN FÖR STORA ROVDJUR I STOCKHOLMS LÄN, FÖRVALTNINGS- NINGSPERIODEN 2007 – 2010, FÖRSLAG

Remissvar

Polismyndigheten i Stockholms län, Södertörns polismästardistrikt, har av länsstyrelsen i Stockholms län beretts tillfälle att yttra sig över ett förslag till regional förvaltningsplan för stora rovdjur, i enlighet med den nationella rovdjurspolitiken och enligt det ansvar som bland annat framgår av 3 § Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd till Viltskadekungörelsen. Södertörns polismästardistrikt yttrar sig därför över förslaget till förvaltningsplan enligt följande.

Distriktet (fortsättningsvis angivet "vi" för att inte texten skall belastas mer än nödvändigt) ber först om ursäkt för att svaret har tagit så lång tid. Detta beror till viss del på den mänskliga faktorn och till viss del på omständigheter över vilka vi inte har kunnat råda. Vi beklagar detta men hoppas ändå att remissvaret skall kunna vara till någon gagn i länsstyrelsens arbete gällande de stora rovdjuren.

Vi vill inledningsvis framhålla att vi finner förslaget mycket välskrivet och välformulerat och att detta har varit ett rent nöje att läsa. Det har också gett oss nya kunskaper om de stora rovdjuren tack vare den mycket initerade, informativa och kunniga redogörelsen för rovdjurens ekologi och utbredning och för redogörelsen över de nationella målen för dessa djur.

Inom Södertörns polismästardistrikt, som består av Huddinge, Botkyrka, Handens och Nynäshamns kommuner med sammanlagt cirka 260 000 invånare, ryms såväl tätort med stadsläkande bebyggelse och tillhörande centrumanläggningar, som utpräglad landsbygd med gles bebyggelse och låg befolkningstäthet. Distriktet omfattar också nationalpark med naturreservat (Tyresta) och flera mindre naturreservat (till exempel vid Orlången – Balingsholm i Huddinge kommun) Vidare består distriktet av kust och hav och skärgårdsbebyggelse i den omfattande skärgårdsmiljön inom Haninge och Nynäshamns kommuner (Utö, Ornö, Torö och Landsort med flera) Detta innebär tillsammans med andra faktorer att distriktet är oerhört vilt-rikt. Särskilt rikligt förekommande är rådjur men även vildsvinsstammen har ökat markant

Postadress:
141 81 HUDDINGE

Besöksadress:
Björnkullavägen 9

Telefon:
08-401 70 00

Telefax:
08-401 70 09

under senare år. Distriktet torde därför kunna vara lämpligt habitat för till exempel lodjur, åtminstone sett ur ett födoperspektiv.

Vi välkomnar länsstyrelsens nya och utökade ansvar för förvaltningen av de stora rovdjuren. I och med att ansvaret läggs på en regional nivå med ett tydligt och utpekat mål och eget ansvar anser vi att detta är en förbättring gentemot den ordning som hittills rått. Detta bör enligt vår uppfattning kunna leda till en förbättrad organisation och en förbättrad plan för och planering av hur de stora rovdjuren skall behandlas, samt över förutsättningarna för detta. Allt sådant framgår av länsstyrelsens förslag till förvaltningsplan. Vi kan kort och gott konstatera att vi instämmer i samtliga delar i förslaget och delar länsstyrelsen uppfattning över hur arbetet kan planeras och genomföras.

Med avseende på beskattningen av rådjursbeståndet och den konkurrens som kan uppstå mellan lodjurens födointag och jägarkårens önskemål om god jakt anser vi emellertid att jägarna i det fallet får stå tillbaka för de behov av föda som en etablerad lodjursstam kan kräva. De stora rovdjuren behövs för att återskapa mångfalden och den naturliga stammen av vissa djur eller bytesdjur. Vi hoppas därför att en etablering kommer till stånd.

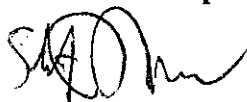
Vidare är det enligt vår uppfattning enbart fördelar med att distriktets rådjursstam decimeras. Som det är idag förefaller det inte finnas någon övre gräns för hur många rådjur som kan etablera sig i området, i såväl skogsområden som i tätortsområden. Rådjuret orsakar också näst intill dagligen viltkollisioner inom distriktet. Konsekvenserna av detta kan bli ödesdigra, i synnerhet som Södertörn inbjuder till motorcykelkörning när vädret och årstiden tillåter och under helgerna ofta utgör målet för många motorcykelfärder. Det särskilt talrika beståndet av rådjur orsakar inte sällan kollisioner också med motorcyklar, med i de fallen ofta allvarliga följder. En naturlig decimering av rådjursbeståndet skulle därför vara uteslutande positivt.

Avslutning

Med den synpunkten avslutas remissvaret från Södertörns polismästardistrikt. Vi vill tacka för att distriktet utsetts till remissinstans. Uppdraget att svara på remissen har varit intressant och lärorikt och har gett mycket ny kunskap om området och länets rovdjurs eventuella framtida population och utbredning. Om förvaltningsplanen kan realiseras innebär detta enligt vår uppfattning ökade utvecklingsmöjligheter på sikt för Stockholmsregionens djurliv i allmänhet och för de södra delarna i synnerhet. Det kommer att bli spännande att följa den fortsatta utvecklingen! Om även polisens resurser eller kunskaper skulle visa sig komma att behövas i det fortsatta arbetet skulle vi i så fall gärna medverka vid utformningen av den framtida förvaltningen av stora rovdjur inom Stockholms län, och av naturliga skäl för vår del då framför allt de södra delarna av länet.

POLISMYNDIGHETEN I STOCKHOLMS LÄN

På Södertörns polismästardistrikts vägnar.

Stefan Karlsson

Polisinspektör

Ansvarig för CITES inom Södertörns polismästardistrikt

Länsstyrelsens rapportserie

Utkomna rapporter under 2007

1. Svenska Högarna - marinbiologisk kartläggning och naturvärdesbedömning, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns bara som pdf.
2. Rassa vikar - marinbiologisk kartläggning och naturvärdesbedömning, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns bara som pdf.
3. Från vision till verklighet - om landsbygdsutveckling i Stockholms län 2000-2006, *miljö- och planeringsavdelningen*.
4. Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, *avdelningen för regional utveckling*.
5. Fiskevårdsplan 2007-2010 för Stockholms län, *avdelningen för regional utveckling*.
6. Svenska för akademiker SFA vård - slututvärdering. Sammanfattning och uppdatering av rapport 2004:4, *avdelningen för regional utveckling*.
7. Jämställd samhällsplanering - ett diskussionsunderlag från projektet BoJämt, *bostadssekretariatet*.
8. Väggmossan avslöjar spridningen av metaller - provtagning 2005 i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*.
9. Årsrapport 2006 - en sammanställning av vad Länsstyrelsen sett i sin sociala tillsyn, *socialavdelningen*.
10. Sammanställning av Bostadsmarknadsenkäten 2007, *socialavdelningen*.
11. Läget i länet - bostadsmarknaden i Stockholms län 2007, *socialavdelningen*.
12. Vindkraft i Stockholms län - planeringsunderlag för större vindkrafts-anläggningar, *miljö- och planeringsavdelningen*.
13. Unga vuxna med försörjningsstöd - en granskning av socialtjänstens arbete 2006, *socialavdelningen*.
14. Storskarv i Mälaren 2007, *miljö- och planeringsavdelningen*.
15. Kvinnoorganisationer i Stockholms län: förutsättningar, delaktighet och inflytande, *avdelningen för regional utveckling*.
16. Riksintresset Södertälje hamn, *miljö- och planeringsavdelningen*.
17. Förorenade områden - inventering av sågverk, industrier för tillverkning av fiberskivor, massa och papper samt oorganisk kemisk industri i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*.
18. Förorenade områden - anläggningar för behandling av farligt avfall i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*.
19. Rovdjur i Stockholms län - förvaltningsplan 2007-2010, *miljö- och planeringsavdelningen*.

Riksdagen antog i mars 2001 en nationell rovdjurspolitik, som omfattar de fyra däggdjursarterna björn, järv, lodjur och varg samt kungsörn. I rovdjurspolitiken anges tydliga mål för hur många rovdjur det ska finnas i landet och var de ska få finnas. Länsstyrelserna ges ett uttalat ansvar för delar av rovdjursförvaltningen. Länsstyrelsens ansvar omfattar inventeringar, skadeförebyggande åtgärder, information och insatser för att förebygga jaktbrott. Målet med rovdjurspolitiken är att de fem rovdjursarterna långsiktigt ska finnas kvar i den svenska faunan samt ska kunna sprida sig till sina naturliga utbredningsområden.

Sedan några år finns lodjur i Stockholms län. Varg och björn förekommer som tillfälliga gäster så gott som varje år i länet. Närvaron av rovdjur påverkar människor på olika sätt. Många av länets innevånare uppfattar återkomsten av rovdjur som positiv, medan andra upplever tveksamhet och oro inför förändringen. Dessa frågor tas upp i planen, liksom konsekvenser och konflikter som finns och som kan komma att uppstå.

Förvaltningsplanen avser att vara ett policydokument för förvaltningen av rovdjur i länet. Syftet och målen i förvaltningsplanen utgör riktlinjer för de insatser av olika slag som krävs för en väl fungerande och förutsägbar rovdjursförvaltning i länet.

Förvaltningsplanen behandlar i första hand lodjur, eftersom det är det enda rovdjuret som förekommer i fast stam i länet. Övriga arter behandlas översiktligt. Planen redogör för rovdjurens förekomst och geografiska utbredning, samt var biologiska och ekologiska förutsättningar för lodjur finns i länet. Förutsättningarna för etablering av rovdjur i Stockholms län skiljer sig något från övriga delar av landet genom att länet har hög befolkningstäthet och tät infrastruktur. De nationella målen för antal lodjursföringringar har omsatts i regionala delmål i planen.

*Mer information kan du få av Länsstyrelsens
Miljö- och planeringsavdelning, tel: 08- 785 40 00
Rapporten finns också som pdf på vår hemsida
www.ab.lst.se/publikationer
ISBN 978-91-7281-272-9*

Adress
Länsstyrelsen i Stockholms Län
Miljö- och planeringsavdelningen
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm, Sverige
Tel: 08- 785 40 00 (vxl)